

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

*0: EK

*1: 2004-2005

*2: 30

*3: WordXP

*4: 30ste vergadering

*5: Dinsdag 28 juni 2005

*6: 13.30 uur

**

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 72 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Broekers-Knol, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Doesburg, Dölle, Dupuis, Eigeman, Engels, Essers, Franken, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Ketting, Klink, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Leijnse, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meindertsmá, Meulenbelt, Middel, Van Middelkoop, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pormes, Putters, Van Raak, Rabbinge, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Thissen, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff,

en de heer Balkenende, minister-president, minister van Algemene Zaken en de heer Remkes, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**

*N

De **voorzitter**: Geachte medeleden. Op 26 juni jl. heeft prinses Máxima het leven geschonken aan een dochter: prinses Alexia Juliana Marcela Laurentien. Van dit heuglijke feit is de Eerste Kamer gisteren bij koninklijke boodschap in kennis gesteld met de volgende bewoordingen:

“Met vreugde kondigen Wij U hierbij aan dat Onze zoon Willem-Alexander en Onze schoondochter Máxima gistermiddag de ouders zijn geworden van een dochter. Wij delen in hun grote geluk en dankbaarheid. En hiermede bevelen Wij U in Godes heilige bescherming. 's-Gravenhage, 27 juni 2005.”
(w.g.) Beatrix.

De Kamer feliciteert bij dezen van harte de gelukkige ouders, prins Willem-Alexander en prinses Máxima. Onze welgemeende gelukwensen gaan tevens uit naar het zusje prinses Amalia en naar de grootouders van de nieuwgeborene, in het bijzonder Hare Majesteit koningin Beatrix die met prinses Alexia haar vijfde kleinkind heeft gekregen. Twee kleinkinderen tijdens het 25-jarig regeringsjubileum: het zijn ongetwijfeld de meest kostbare geschenken die haar in haar jubileumjaar ten deel vallen.

De geboorte van prinses Alexia is ook staatsrechtelijk van belang. Haar vader is voorbestemd

voor het koningschap, haar moeder zal hem daarin bijstaan. Haar zus is de tweede, zichzelf de derde in de lijn van erfopvolging. Dit alles is reden temeer de wens uit te spreken dat prinses Alexia een jeugd mag hebben die gekenmerkt wordt door vrijheid, blijheid en nabijheid. Nabijheid van vooral haar ouders. Moge het dit kind bovendien gegeven zijn dat zij op haar levenspad vergezeld wordt door mensen die om haar geven, niet omwille van haar afkomst maar omwille van haarzelf.

Op 1 oktober 1968 uitte de toenmalige voorzitter van de Eerste Kamer zijn blijdschap en dankbaarheid over het feit “dat Prinses Beatrix en Prins Claus zich thans kunnen verheugen in twee zoons, die in leeftijd dicht genoeg bijeen staan om eerst als speelgenoten, later als vrienden op te groeien”. Nu, bijna vier decennia later, mag ik uiting geven aan mijn blijdschap en dankbaarheid over het feit dat de oudste zoon en zijn echtgenote zich thans kunnen verheugen in twee dochters, die in leeftijd dicht genoeg bijeen staan om als speelgenoten, later als vriendinnen op te groeien.

Twee dochters, beiden op een zondag geboren. Ik spreek de hoop uit dat ook prinses Alexia in alle opzichten een zondagskind mag zijn.

Het woord is aan de minister-president.

**

Minister **Balkenende**: Mevrouw de voorzitter. Graag zeg ik u dank voor uw uitnodiging om in uw Kamer kort iets te zeggen op dit feestelijke moment. Het moment waarop we stilstaan bij de geboorte van een nieuwe prinses. “Een gezonde wolk van een dochter”, in de woorden van de gelukkige vader.

Wij delen in de blijdschap van prinses Máxima en de Prins van Oranje om dit prachtige, onbetaalbare geschenk. Iets waar je sprakeloos van wordt, zoals de prins zei toen hij zijn dochter zondagmiddag aan ons liet zien.

Namens de Raad van Ministers van het Koninkrijk wens ik de ouders van de prinses en haar zusje Amalia van harte geluk. Onze hartelijke gelukwensen ook aan de grootouders: Hare Majesteit de Koningin en de ouders van prinses Máxima. Zij hebben hun nieuwe kleinkind opgetogen verwelkomd.

Vanmorgen heeft de Prins van Oranje aangifte gedaan van de geboorte van zijn tweede dochter. Zij is vernoemd naar haar vader en heet prinses Alexia. Prinses Alexia heeft binnen onze constitutionele monarchie een bijzondere plaats. Met haar is de basis voor de erfopvolging verbreed. Zij is nu derde in de lijn van troonopvolging.

De toekomst van dit kind zal worden beïnvloed door de nabijheid van de troon. Haar leven zal, net als dat van haar zusje, anders zijn dan dat van andere kinderen. Wij gunnen haar van harte een gelukkige toekomst met een goede balans tussen haar positie als lid van het Koninklijk Huis en haar individuele vrijheid om de dingen te doen die passen bij haar talenten en interesses. Maar dat is een zorg van later. Allereerst gunnen wij haar een fijne, onbezorgde jeugd.

Wij wensen prinses Alexia al het goede toe, samen met haar ouders en haar zusje.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De **voorzitter**: Ik dank de minister-president voor zijn woorden.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Ingekomen is een beschikking van de Voorzitters van de Eerste Kamer en van de Tweede Kamer houdende aanwijzing van mevrouw A.D.S.M. Nijs tot vertegenwoordiger in de parlementaire vergadering van de Raad van Europa.

Deze beschikking ligt op de Griffie ter inzage. Ik stel voor, de beschikking voor kennisgeving aan te nemen.

**

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: De overige ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(De lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie).

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Goedkeuring van het op 29 april 2003 te Berlijn totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Bondsrepubliek Duitsland inzake de uitoefening van de Luchtverkeersleiding door de Bondsrepubliek Duitsland boven Nederlands grondgebied alsmede de gevolgen van burgergebruik van de luchthaven Niederrhein op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden (29437);

- het wetsvoorstel Samenvoeging gemeenten Katwijk, Rijnsburg en Valkenburg (30032);

- het wetsvoorstel Technische verbeteringen en enige andere wijzigingen in de Arbeidstijdenwet (30062).

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Cameratoezicht!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Gemeentewet en de Wet politieregisters in verband met de invoering van regels omtrent het gebruik van camera's ten behoeve van toezicht op openbare plaatsen (cameratoezicht op openbare plaatsen) (29440).

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Het wetsvoorstel dat een wettelijke grondslag biedt voor de mogelijkheid om van gemeentewege camera's te plaatsen kent een lange voorbereidingstijd. Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer op 30 maart 2005 gaf de minister ruiterslijk toe dat eind 1999 al een begin werd gemaakt met de voorbereiding van dit wetsvoorstel en dat pas in 2004 het voorstel bij de Kamer werd ingediend. Men had hieraan geen topprioriteit gegeven. Niettemin heeft de lange voorgeschiedenis ertoe bijgedragen dat de voorbereiding zorgvuldig en uitputtend was, zoals ook in de Tweede Kamer werd geconstateerd. Wij sluiten ons hierbij aan. Toch heeft de behandeling in de Tweede Kamer tot een wijziging geleid in de verlenging van de bewaartermijn.

In het gewijzigde wetsvoorstel staat bij artikel 151c, onder 6, dat de beelden van de camera's in het belang van de openbare orde worden vastgelegd en hoogstens vier weken worden bewaard. Deze termijn nu is verlengd en dat roept een vraag bij ons op. In zijn advies brengt de Raad van State nadrukkelijk onderscheid aan tussen handhaving van de openbare orde door burgemeester en gemeenteraad versus het inzetten van camera's voor de opsporing en vervolging door het OM. De Raad van State vraagt of bij de handhaving van de openbare orde, zoals in de wettekst staat, bedoeld is "ter voorkoming en opsporing van strafbare feiten". Bij dat laatste zou veeleer sprake zijn van rechtshandhaving dan van handhaving van de openbare orde, aldus de Raad van State. De raad adviseert om duidelijker op de verhouding tussen beide doelen en de gezagstoedeling in de toelichting in te gaan en mogelijk de tekst aan te passen.

In het debat van 30 maart jl. zegt minister Remkes volgens de Handelingen "dat het gebruik van camerabeelden voor de opsporing van strafbare feiten op grond van deze wet niet is toegestaan, omdat handhaving van de openbare orde het primaire doel van de plaatsing van de camera's is, maar het kan niet worden uitgesloten dat men bij cameratoezicht stuit op strafbare feiten en dan kan de politie op basis daarvan optreden. Het kan en mag dus niet zo zijn dat men de ogen moeten sluiten voor strafbare feiten. Ook mogen de gemaakte beelden in dat geval voor opsporingsdoeleinden worden bewaard. Het uitgangspunt is dus: geen primair gebruik door de Officier van Justitie, maar op dit uitgangspunt bestaat een uitzondering. De vastgelegde beelden mogen voor opsporingsdoeleinden aan de Officier van Justitie worden verstrekt als er concrete aanleiding bestaat voor het vermoeden dat deze beelden noodzakelijk zijn voor de opsporing van een gepleegd strafbaar feit."

Naar mijn idee kan deze tekst op meerdere manieren worden geïnterpreteerd temeer daar het eindresultaat van de beraadslagingen is, de bewaartermijn te verlengen en de Raad van State in zijn advies concludeert dat, als de openbare orde het enige oogmerk is, de beelden ogenblikkelijk moeten worden vernietigd, ook in verband met artikel 8 EVRM dat gaat over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

In de Tweede Kamer heeft minister Remkes overleg toegezegd met de minister van Justitie. Daarnaast zegde de minister een evaluatie over vijf jaar toe. Uiteraard juichen wij de evaluatie toe, maar het bevreemdt ons dat, gegeven het advies van de Raad van State in combinatie met de lange doorlooptijd van 1999 af, waarom niet eerder overleg is gevoerd met Justitie om dit goed af te stemmen en meer duidelijkheid te verstrekken. Hierover krijgen wij graag nader uitsluitsel van de minister.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Dit voorstel dat een wettelijk kader biedt voor cameratoezicht op openbare plaatsen zal vandaag relatief eenvoudig door deze Kamer komen. Tien jaar geleden had dit voorstel waarschijnlijk kunnen rekenen op veel meer kritiek. Cameratoezicht wordt door veel mensen gezien als een bedreiging van de persoonlijke levenssfeer. Hier staat echter een groeiend aantal mensen tegenover die de camera verwelkomen als een mogelijkheid om de winkel, de straat of het station veiliger te maken. Het bevorderen van het algemene veiligheidsgevoel is een belangrijke taak van de overheid. Het bevorderen van de algemene veiligheid is nog belangrijker. Gevoel en werkelijkheid gaan helaas niet altijd samen. Camera's die een misdrijf registreren, kunnen namelijk niets: niet roepen, ingrijpen of optreden. Daarvoor blijven mensen nodig en die mensen, veelal politieagenten, hebben wij vaak juist niet.

Als mijn fractie mag kiezen tussen camera's of agenten dan weet zij het wel. Nog beter is het als wij het algemeen besef kunnen vergroten dat je moet optreden als je ziet dat iemand in je directe omgeving iets wordt aangedaan. Daar zal de minister het mee eens zijn.

Niet alleen bestuurders, maar ook veel burgers staan minder afkerig tegenover cameratoezicht. Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer wordt door hen als minder bedreigend ervaren als een winkel- of autodief of iemand die je lijf en leden bedreigt. Misschien is er ook sprake van gewinning. Als eenmaal ergens een camera hangt, valt hij na een tijdje misschien niet meer op. De afgenomen weerstand tegen cameratoezicht heeft er mede toe geleid dat nu al in meer dan tachtig gemeentes camera's zijn verschenen. Deze wetswijziging moet een democratische leemte vullen. Vastgelegd wordt dat de gemeenteraad voortaan moet besluiten tot cameratoezicht, de burgemeester belast is met de bestuurlijke uitvoering en de politie met de operationele uitvoering. Daarmee moet de rechtszekerheid van burgers worden verzekerd en het cameratoezicht in de verschillende gemeentes gelijk worden geschakeld. Tevens moet een periodieke evaluatie van het cameratoezicht mogelijk worden.

Onze Grondwet en het EVRM stellen eisen aan de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Volgens de minister wordt met deze wetswijziging aan die eisen voldaan. De wet zou nodig zijn voor het behoud van orde en veiligheid en het democratisch functioneren van onze samenleving. Cameratoezicht op openbare plaatsen zou rechtmatig zijn, omdat andere maatregelen onvoldoende effect zouden sorteren. Daarom zou sprake zijn van een dringende maatschappelijke behoefte. Hoe weet de

minister dit zo goed? Cameratoezicht in openbare ruimten is een relatief nieuw verschijnsel in onze samenleving en het succes van deze vorm van toezicht is nog uiterst ongewis. De eerste evaluaties in gemeentes laten een wisselend beeld zien. Cameratoezicht moet onderdeel zijn van een breder pakket aan veiligheidsmaatregelen. In sommige gevallen neemt het aantal delicten en ordeverstoringen iets af, maar onduidelijk is of dit komt door de camera's of juist door het flankerend beleid. In de memorie van toelichting spreekt de minister van een toename van de subjectieve veiligheid van burgers en politiemensen. In de nota aan de Tweede Kamer beklemtoont de minister de preventieve functie van cameratoezicht. Zijn het subjectieve veiligheidsgevoel en de preventieve functie van cameratoezicht voldoende om inbreuken op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer te rechtvaardigen?

De gemeenteraad moet in de toekomst besluiten over cameratoezicht op openbare plaatsen. De raad moet dus ook bepalen of er sprake is van een dringende maatschappelijke behoefte. Is de minister het met mijn fractie eens dat op deze manier een gemeenteraad besluit over de uitleg van een verdrag? De Grondwet en het EVRM spreken vooral over het vastleggen en verstrekken van persoonsgegevens. Cameratoezicht heeft in de eerste plaats tot doel, de openbare orde te handhaven, maar de beelden kunnen door politie en justitie ook worden gebruikt voor het opsporen en veroordeeld krijgen van verdachten. Hierbij moeten subsidiariteit en proportionaliteit in het oog worden gehouden. Beelden kunnen alleen met dit doel verstrekt worden als er een concrete aanleiding bestaat dat daarop relevante gegevens staan. Wie bepaalt of beelden relevant zijn voor de opsporing en veroordeling van verdachten?

Volgens de Grondwet moeten mensen kennis kunnen nemen van over hen vastgelegde gegevens en van het gebruik dat daarvan wordt gemaakt. Hoe is de inzage van burgers van de beelden die van hen worden gemaakt geregeld en de manier waarop die eventueel worden gebruikt?

Deze wetswijziging gaat over cameratoezicht door gemeenten. Veel camera's worden echter geplaatst door particulieren. Soms nemen deze camera's ook delen van de publieke ruimte in het vizier. Ziet de minister ook voor deze vorm van cameratoezicht de noodzaak tot een wettelijk kader? Cameratoezicht in publieke ruimtes moet niet worden gezien als een wondermiddel. Onvoldoende duidelijk is of zij een station, winkel of straat daadwerkelijk veiliger maken. Camera's lijken voor veel mensen het gevoel van veiligheid te vergroten. Onduidelijk is echter in hoeverre delicten en ordeverstoringen zich verplaatsen van gebieden met camera's naar gebieden zonder cameratoezicht. Bovendien, niet alleen burgers wennen aan camera's, maar ook daders. Graag zien wij dat niet alleen gemeentes, maar ook de minister de effecten van cameratoezicht kritisch blijft volgen.

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Ik had eigenlijk verwacht dat een andere minister van hetzelfde ministerie hier zou staan, namelijk minister Pechtold.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Verleden week begreep ik dat hij bij uitstek de deskundige is in het kabinet op het gebied van cameratoezicht. Ik neem echter aan dat de collegialiteit ook in dit opzicht hoogtij viert, en ik ben natuurlijk ook blij met de heer Remkes.

Het voordeel van dit wetsvoorstel is dat er nu een eind komt aan de wildgroei van allerlei manieren waarop het cameratoezicht tot nu toe in de gemeenten in het openbare gebied werd toegepast. Er worden duidelijke regels gesteld. De andere kant van de zaak is de schrikbarende toename van het aantal maatregelen dat de privacy schendt. Deze zijn bedoeld om onveiligheidsgevoelens te bestrijden, maar ze leiden ook tot een ongerichte opsporing van criminaliteit. Verschillende zaken zijn de afgelopen jaren in deze Kamer de revue gepasseerd: de toepassing van DNA, de integratie van persoonsnummers, de identificatieplicht, het opslaan van e-mail- en internetbezoeken, het registreren van boekenuitleen. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van de maatregelen die, vaak onder aanvoering van liberalen, zijn ingevoerd en die ervoor zorgen dat de staat alles te weten krijgt van zijn burgers. Ik kan niet nalaten om even een uitspraak van minister Pechtold naar aanleiding van het rapport Politie in Ontwikkeling te citeren: "Wij moeten het niet gewoon gaan vinden dat 16.000.000 mensen permanent worden bespied en gecontroleerd." Toch is dat in toenemende mate het geval gezien alle genomen maatregelen en de maatregelen die er nog aan komen. Is de opvatting van minister Pechtold de opvatting van het kabinet?

In het rapport Politie in Ontwikkeling wordt gepleit voor een heel intelligent, grootschalig en permanent cameratoezicht op de invalswegen van de grote steden, op de luchthavens en in de zeehavens. Het profiel van mensen kan worden vertaald naar persoonskenmerken; verder kunnen nummerborden worden geregistreerd. Daarop is al hier en daar kritiek geuit. Ik begrijp dat de voorstellen uit het rapport nog niet zijn vastgeklonken in wetgeving. Hoe moet ik wat daarin wordt voorgesteld echter beschouwen in het kader van dit wetsvoorstel? Is dit wetsvoorstel een eerste plakje in een salamitactiek die uiteindelijk uitkomt bij wat in het rapport wordt bepleit? Deze minister heb ik nog geen afstand horen nemen van dit rapport. Misschien is het voor hem ook een brug te ver om dat te doen, maar ik wil wel dat hij duidelijk uitsprekt dat wat wij nu bespreken, met die plannen helemaal niets te maken heeft.

Het cameratoezicht wordt gepresenteerd als een preventief middel, maar incidenteel kan het ook worden gebruikt als een algemeen opsporingsmiddel. Anderen hebben er al op gewezen dat de minister in het debat in de Tweede Kamer niet helder heeft geantwoord op de vraag in hoeverre dit niet alleen een incidenteel maar ook een structureel opsporingsmiddel zou kunnen zijn. Wellicht is er ondertussen bij de minister sprake van voortschrijdend inzicht, zodat hij de Eerste Kamer daarover wel hom of kuit kan geven.

De gemeenteraad kan op basis van dit wetsvoorstel een verordening vaststellen die de burgemeester de bevoegdheid geeft om vaste camera's te plaatsen. Kan de gemeenteraad ook alle openbare plekken in de gemeente per verordening aanwijzen als een plek

waar cameratoezicht kan plaatsvinden, waarna vervolgens aan de burgemeester wordt overgelaten om van zijn bevoegdheid gebruik te maken? Of moet in de verordening concreet worden aangegeven om welke plekken in de gemeente het gaat?

De beelden mogen ten hoogste vier weken worden bewaard. De termijn is verruimd via een amendement van de Tweede Kamer. Als bewijs kan worden ontleend aan beelden die onverhoopt ouder zijn dan vier weken, is dan sprake van onrechtmatig verkregen bewijs?

De minister stelt in de stukken heel zeker dat het niet de bedoeling is dat preventief cameratoezicht in de plaats kan komen van de agent op straat. Via de zoekterm "cameratoezicht" op Google kwam ik op websites van TNO, het ministerie van Justitie en allerhande bedrijven die in de branche werkzaam zijn. Op die sites las ik overal dat dit een fantastisch middel is om het personeelstekort bij de politie te bestrijden. In dat kader zie ik dit voorstel toch wel. Het zou moeten worden ingebed in een algemener, preventief beleid van de politie, dat onder meer is ingepast in het veiligheidsbeleid dat de gemeenten moeten voeren. Welke maatregelen denkt de minister te kunnen nemen om ervoor te zorgen dat de gemeenten het op de hiervoor genoemde manier oppakken?

*N

De heer **Pastoor** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Het heeft nogal wat voeten in aarde gehad voordat wetgeving het levenslicht zag die het cameratoezicht in het publiek domein regelde. Ik ga nog wat verder terug dan mevrouw Tan. Al in 1997 brachten de toenmalige ministers van BZK en van Justitie de Notitie Cameratoezicht uit, waarin zij standpunten weergaven over wenselijke randvoorwaarden voor de besluitvorming om tot cameratoezicht over te gaan. Een wetsvoorstel dat op basis daarvan werd ontwikkeld, kreeg al weer meer dan twee jaar geleden een voorwaardelijk positief advies van de Raad van State mee. Is de minister met ons van oordeel dat hierbij sprake is van een uitzonderlijk lang voorbereidend traject van wetgeving, voordat wij vandaag ons eindoordeel mogen geven?

Wat ons betreft zal dat oordeel overigens positief zijn. Nu in reeds meer dan tachtig gemeenten cameratoezicht op openbare plaatsen een feit is, is het niet alleen terecht maar ook noodzakelijk dat het begrip "openbare plaats" wordt gedefinieerd, dat de verhouding wordt vastgelegd tot bestaande regels ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer, dat de gevolgen worden omschreven van het aanmerken van de vastgelegde beelden als register in de zin van de Wet politieregisters en dat er een exacte, wettelijk vastgestelde bevoegdheidsverdeling tussen gemeenteraad en burgemeester wordt gecreëerd. Al deze elementen achten wij goed en afdoende geregeld in het nu voorliggende wetsvoorstel. Wij vinden de paar wijzigingen die de Tweede Kamer heeft aangebracht, onder meer over het begrip "openbare plaats", een verbetering.

De gedachtewisseling in de Tweede Kamer is uitvoerig geweest – ik durf zelfs te zeggen uitputtend – voor wat betreft de verschillende aspecten die ik zojuist

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

noemde. Zij heeft ons verdere vragen overgelaten. Wel willen wij ons nog graag met de minister buigen over de ontwikkeling in de techniek rond het cameratoezicht, die pas recent en dus na de totstandkoming van het wetsvoorstel uitdrukkelijk aan de orde is gekomen. Wij doelen dan op de zogenaamde luistercamera's. In de binnenstad van Groningen is in de periode april/mei van dit jaar een proef gehouden met zogenaamde luisterende camera's waarin een microfoon is ingebouwd, die net als het menselijk oor agressiviteit kan oppikken. Die microfoon neemt niet op wat er gezegd wordt, maar op welke manier iets wordt gezegd. Als op die manier agressie wordt geconstateerd schakelt de camera in. Het systeem, dat ontwikkeld is door de Groninger universiteit en een commercieel bedrijf, kan onderscheid maken tussen verbale agressie en omgevingsgeluiden. De gemeente Groningen overweegt dit soort politiecamera's te plaatsen, die van deze agressiedetectoren zijn voorzien. Ook elders in ons land schijnt -- nu het evaluatierapport van de proef is uitgebracht en het resultaat positief is -- de belangstelling voor de camera's groot te zijn. Als deze wijze van camera- en geluidsregistratie gerelateerd wordt aan het wetsvoorstel dat voorligt, rijst de vraag of dit de nieuwe ontwikkelingen voldoende dekt. Het nieuwe artikel 151c van de Gemeentewet spreekt op vijf verschillende plaatsen over het maken van beelden, en in lid 5 zelfs over "uitsluitend beelden". Opmerkelijk is dat in het te wijzigen artikel 13 van de Wet politieregisters twee keer het woord "gegevens", met de toevoeging "als bedoeld in artikel 151c Gemeentewet", voorkomt. Dat is derhalve een wat ruimere omschrijving dan artikel 151c zelf.

Is de minister met ons van oordeel dat de tekst van het wetsvoorstel niet voldoende is toegesneden op deze nieuwe ontwikkeling en of er geen aanleiding bestaat nu al een wetswijziging op dit punt voor te bereiden?

*N

De heer **Hoekzema** (VVD): Voorzitter. In veel gemeenten, de heer Pastoor had het over meer dan tachtig, is het reeds jarenlang praktijk om op openbare plaatsen camera's te plaatsen voor de handhaving van de openbare orde. De VVD-fractie vindt het een goede zaak dat de regering in het onderhavige wetsvoorstel een wettelijke grondslag geeft voor de mogelijkheden om van gemeentewege camera's te plaatsen; de gemeenteraad kan bij verordening bepalen dat de burgemeester bevoegd is te beslissen tot het doen plaatsen van camera's op openbare plaatsen. Het voorstel biedt de burgers rechtszekerheid, het bepaalt het regiem betreffende de bescherming van de persoonlijke levenssfeer dat van toepassing is op het gebruik van de vastgelegde beelden en het geeft voorwaarden waaronder deze beelden kunnen worden verstrekt ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten.

Aan de overzijde is het wetsvoorstel in de voorbereiding en tijdens het plenaire debat met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uitgebreid en zorgvuldig behandeld. Mijn fractie steunt dan ook dit wetsvoorstel, dat inderdaad een jarenlange geschiedenis heeft. Wel wil ik namens mijn fractie nog even ingaan op een vraag die in het plenaire debat in de Tweede Kamer aan de orde kwam van de kant van de heer Cornielje. In

een brief van het Nederlands Politie Instituut van 6 februari 2002 naar aanleiding van het conceptvoorstel, dat toen voorlag, staat dat dit instituut van mening is dat niet valt in te zien waarom de beelden niet gebruikt mogen worden voor de opsporing van strafbare feiten die niet zijn vastgelegd op de band, maar wel met behulp van de vastgelegde beelden kunnen worden opgespoord. Anders gezegd, vraagt het NPI of artikel 15, lid 1, van de Wet politieregisters zo kan worden geïnterpreteerd dat opsporing en vervolging op basis van dit materiaal wel mogelijk is. In het debat aan de overzijde kwam van meerdere woordvoerders de vraag omtrent de mogelijkheid om de scheiding tussen het gebruik van camera's voor handhaving van de openbare orde en het gebruik van camera's voor het opsporen van strafbare feiten zoveel mogelijk te verminderen.

Uit de beantwoording van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op de vraagstelling over deze ingewikkelde juridische aangelegenheid, op een verschillend aantal wijzen geformuleerd, heb ik begrepen dat hij deze vraagstelling in die zin op een positieve manier tegemoet trad, dat hij dit nader zou bezien met zijn collega van Justitie. Mijn fractie heeft zich afgevraagd of wellicht het wetsvoorstel Bevoegdheden vorderen gegevens (29441), dat op 5 juli aanstaande plenair in deze Kamer zal worden behandeld, in deze situatie openingen zou kunnen bieden om over het beeldmateriaal ten behoeve van de opsporing te kunnen beschikken. Mijn fractie wil de minister vragen of hij al iets kan meedelen over de contacten die hij met de minister van Justitie over deze problematiek heeft gehad. Welke mogelijkheden ziet hij?

Mevrouw de voorzitter, wij zijn benieuwd naar het antwoord van de minister.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Op 6 mei 2003 behandelden wij in deze Kamer het voorstel tot wijziging van de artikelen 139f en 441b Wetboek van Strafrecht inzake de uitbreiding van de strafbaarstelling van heimelijk cameratoezicht, dat geleid heeft tot de wet van 8 mei 2003 (Staatsblad 198), die op 1 januari 2004 in werking is getreden. In dat debat met de minister van Justitie verklaarde ik, geen beschouwing te zullen houden over de wenselijkheid en het nut van cameratoezicht en, zo voegde ik er toen aan toe: "Wellicht biedt de komende wijziging van de Gemeentewet daarvoor een aanknopingspunt". Die toen gewekte verwachting wil ik niet beschamen, reden waarom ik thans namens de fracties van de SGP en de CU enkele opmerkingen over het voorliggende wetsvoorstel zal maken en tot slot nog enkele specifieke vragen zal formuleren.

Laat ik voorop mogen stellen dat onze fracties ingenomen zijn met het wetsvoorstel alsook met de behandeling daarvan in de Tweede Kamer. Dat laatste geldt dit keer -- ik onderstreep het woordje dit -- ook bijzonder zowel wat betreft de wél als de niet aangenomen amendementen. Wij achten het zonder meer een pluspunt dat er thans een wetsvoorstel ligt. Tot nu toe is er niets bij wet geregeld. Er is slechts de reeds genoemde Notitie cameratoezicht uit 1997, die niet meer is dan een handvat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

waaraan derden niet juridisch gebonden zijn, en een handreiking van het ministerie van BZK. Het pluspunt van het wetsvoorstel is inhoudelijk dat de rechtsbescherming van de burger beter is geregeld en dat er meer uniformiteit zal komen in de toepassing van cameratoezicht. Wettelijke verankering vindt niet alleen plaats in de Gemeentewet, maar ook in de Wet bescherming persoonsgegevens en in de Wet politieregisters.

Het lijkt er in ons tijdsgewricht soms op alsof het voorkomen van alle risico's die kunnen leiden tot een verstoring van de openbare orde als kern van de huidige rechtshandhaving wordt gezien. Daartoe valt te verwijzen naar bewakingstechnieken zoals agressiedetectoren en de zogeheten Computerised Face Recognition, die tot doel hebben criminaliteit in de openbare ruimte te voorkomen. Volgens het College Bescherming Persoonsgegevens is er sinds 2000 een omslag gekomen in het denken over camera's. Burgers accepteren niet alleen het bestaan van cameratoezicht, zij vragen er zelfs nadrukkelijk om als zij zich onveilig voelen. Niettemin is er reden voor de waarschuwing dat de overheid geen onterechte verwachtingen moet wekken bij de burgers op dit punt. Men moet niet gemakshalve vluchten in cameratoezicht. Zo te zien, doen gemeenten dat ook niet, althans nog niet. Slechts één op de vijf gemeenten maakt op dit moment gebruik van cameratoezicht en dan nog vaak heel selectief. Terecht lijkt men er van uit te gaan dat er een aantoonbare noodzaak moet bestaan en vindt men dat de inzet van het instrument moet beantwoorden aan eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Zo ziet de regering het ook, blijkens het voorstel en de toelichtende stukken.

Eén ding is wel duidelijk: het ophangen van een camera alléén is volstrekt onvoldoende. Van alleen de vooronderstelde preventieve werking wordt het niet veiliger. In de eerste plaats mag en kan cameratoezicht menselijk toezicht niet vervangen; het heeft een aanvullend karakter. Daaruit vloeit in de tweede plaats voort dat gemeenten zich dan ook bij het plaatsen van camera's zouden moeten afvragen of zij de capaciteit hebben om de opnamen live mee te kijken. Dat is een punt waarop de PvdA- en de D66-fracties in de Tweede Kamer terecht de nadruk hebben gelegd. De politie moet vervolgens kunnen uitrukken zodra er daadwerkelijk iets gebeurt. Ook moet de beeldkwaliteit van de opnamen voldoende zijn om eventueel in de opsporingspraktijk te kunnen worden gebruikt. Als gemeenten daarin falen, heeft dat per saldo een negatief effect op het veiligheidsgevoel van burgers en ebt ten aanzien van de overtreders het effect natuurlijk weg.

Het is een goede greep geweest om voor de definitie van wat onder een openbare plaats wordt verstaan aansluiting te zoeken bij de omschrijving van dit begrip in de Wet openbare manifestaties. Dat voorkomt veel verwarring en onhelderheid. Er blijven echter altijd grensgevallen bestaan. Zo zijn er bepaalde openbare plaatsen die particulier eigendom zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor stationsterreinen en -hallen en voor sommige winkelpassages. De eigenaar van zulk een openbare plaats is tevens bevoegd om zelf toezichtcamera's te plaatsen. Deze vallen niet onder het wettelijke regime dat vandaag wordt voorgesteld, maar wel onder de algemeen geldende voorwaarden conform de

Notitie cameratoezicht van 1997. De grens voor deze particuliere eigenaren wordt echter overschreden als zij camera's richten op openbare ruimte grenzend aan het particuliere terrein. Het houden van toezicht op openbare plaatsen is voorbehouden aan de overheid. Een vraag die in dit verband bij mij opkwam, is deze: wat is de situatie als andere overheden dan de gemeenten -- ik noem als voorbeeld maar een provincie -- camera's aanbrengen die gericht zijn op voor ieder toegankelijk gebied, bijvoorbeeld rondom een provinciehuis, dat eigendom is van die andere overheden? Geldt ook hier dan de exclusieve bevoegdheid van de gemeente? Tot zover de openbare ruimte en het toezicht daarop.

Meer problemen dan de vraag wat onder een openbare plaats moet worden begrepen, levert het begrip openbare orde op. Er zijn hier al diverse vragen over gesteld. Volgens het voorstel kan de gemeenteraad de burgemeester bij verordening de bevoegdheid verlenen om te besluiten tot de toepassing van cameratoezicht op een openbare plaats, indien het belang van de handhaving van de openbare orde daartoe noodzaakt. Het begrip "openbare orde" komt men tegen in het privaatrecht en in het publiekrecht en bovendien materieel- en procesrechtelijk. Afhankelijk van de context waarin de term wordt gebruikt, moet hij geïnterpreteerd worden. Het begrip openbare orde is zeer omvangrijk en omvat vele uiteenlopende interpretaties. Diverse wetten en verdragen hanteren het begrip verschillend.

De wetgever heeft zich weliswaar in de Gemeentewet, waar wij vandaag over praten, niet gezet aan een duidelijke omschrijving van het begrip "openbare orde", maar uit het geheel van taken en bevoegdheden van de burgemeester kan men een beeld krijgen van dit begrip in de Gemeentewet. In het kader van deze wet kan onder het begrip worden verstaan het ordelijke verloop van het gemeenschappelijke leven ter plaatse. Openbare orde in deze zin verstaan, duidt op een juridisch genormeerde situatie. Het bijvoeglijk naamwoord "ordelijk" houdt een normatief element in. Die normering wordt in ons recht strafrechtelijk beschermd. Het kan zijn dat een reeds door straf gesanctioneerde norm geschonden wordt, waardoor het ordelijke verloop van het gemeenschapsleven wordt verstoord of dreigt verstoord te worden. Het kan echter ook zijn dat door de bevoegde instantie een door straf gesanctioneerde norm in het leven wordt geroepen ter bepaling van wat het ordelijke verloop van het gemeenschapsleven op een bepaald moment vereist. Cameratoezicht zou, tegen deze achtergrond beschouwd, in principe twee doelen kunnen dienen: handhaving van de openbare orde én opsporing van strafbare feiten. Openbare orderecht -- in de hier besproken betekenis -- ligt in ons rechtssysteem op het snijvlak van bestuurs- en strafrecht, omdat het veelal een bestuursorgaan is -- niet zijnde de officier van justitie -- dat bepaalt of schending van een door straf gesanctioneerde norm tot verstoring van de openbare orde leidt. Bovendien pleegt dit bestuursorgaan bevoegd te zijn, door straffen gesanctioneerde normen te creëren in het belang van de openbare orde en om ter naleving daarvan op te treden door middel van feitelijke handelingen.

Dit enigszins hybride karakter van het openbare orderecht is, meen ik, de verklaring voor het feit dat de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

regering in de stukken bij herhaling spreekt over cameratoezicht in het kader van de handhaving van de openbare orde, (citaat) "waaronder de algemene bestuurlijke voorkoming van strafbare feiten die invloed hebben op de orde en rust in de gemeentelijke samenleving" (memorie van toelichting, pagina 6). Zit in het geschetste karakter van het openbare orderecht ook niet de verklaring dat van cameratoezicht enerzijds wordt gesteld dat het primair dient om ordeverstoringen te voorkomen -- en dus geen opsporingsmiddel is -- terwijl anderzijds ook weer gesteld wordt dat cameratoezicht mede tot doel heeft strafbare feiten te voorkomen?

Voorzitter. Ik sluit mijn bijdrage in eerste termijn af met drie korte vraagpunten.

1. Bij wie berust nu eigenlijk de bevoegdheid om de plaatsen en de duur van de plaatsing van camera's te bepalen? Is dat de gemeenteraad of is dat de burgemeester met inachtneming van hetgeen daaromtrent in de verordening is bepaald?

2. Wat betreft de voldoening aan het kenbaarheidsvereiste wordt in de memorie van toelichting (pagina 12) gesteld dat het publiek duidelijk moet worden voorgelicht over het naar tijd beperkte gebruik van camera's, zowel wanneer er beelden worden vastgelegd alsook wanneer er sprake is van monitoring en er dus geen opnamen worden gemaakt. Hoe ver gaat deze eis?

3. Wat betreft de handhaving van gebiedsverboden voor bepaalde personen moet een onderscheid worden gemaakt tussen de door de burgemeester opgelegde verboden ter handhaving van de openbare orde (artikel 184 Wetboek van Strafrecht) en de door de rechter opgelegde gebiedsverboden, bijvoorbeeld aan veroordeelde zedendelinquenten. Geldt hier dat ter handhaving van de eerste categorie verboden wél camera's (met gezichtsherkenning) kunnen worden geplaatst en voor de handhaving van de tweede categorie niet, aangezien hier opsporingsdoeleinden sec een rol spelen?

Voorzitter. Wij zullen met belangstelling naar de reactie van de minister luisteren.

*N

De heer **Engels** (D66): Mevrouw de voorzitter. Voor de goede orde begin ik mijn bijdrage met de opmerking dat ik voor het eerst mede zal spreken namens de fractie van de OSF.

Tot de belangrijkste bevoegdheden van de burgemeester als zelfstandig bestuursorgaan behoren die inzake de handhaving van de openbare orde. De kernbepaling uit de Gemeentewet is artikel 172, dat in het eerste lid deze taak in het algemeen vastlegt. Deze expliciete gemeentewettelijke codificatie dateert overigens nog maar van 1994.

In de Gemeentewet is deze algemene bevoegdheid in een aantal specifieke bepalingen uitgewerkt. Naast klassieke elementen als het opperbevel bij brand en het toezicht op openbare samenkomsten en voor het publiek openstaande gebouwen betreft dat -- in artikel 172, lid 2 -- de bevoegdheid van de burgemeester om de politie in te zetten bij feitelijke ordehandhaving en -- in artikel 172, lid 3 -- een algemene bevelsbevoegdheid voor

ordeverstoringen niet zijnde lokale noodsituaties. Sindsdien is in de Gemeentewet een aantal nadere verfijningen opgenomen, bijvoorbeeld in verband met de zogenaamde drugsbandenproblematiek -- artikel 174a -- en de bestuurlijke ophouding, artikel 176a.

Naast de taken uit sectorale wetten, zoals de Drank- en Horecawet en de in de APV op te nemen mogelijkheid tot verblijfsontzeggingen zijn er vervolgens de specifieke bevoegdheden die voortvloeien uit de verordenende bevoegdheid van de raad volgens wettelijke opdracht. In dat verband kan worden genoemd de aanwijzing van veiligheidsrisicogebieden ten behoeve van preventief fouilleren als bedoeld in artikel 151b van de Gemeentewet.

Met de in het nu te behandelen wetsvoorstel voorgestelde wijziging van de Gemeentewet wordt opnieuw een wettelijke grondslag geschapen voor een bij raadsverordening in het leven te roepen bevoegdheid voor de burgemeester, dit keer om vaste camera's te plaatsen ten behoeve van het toezicht op openbare plaatsen. Deze stap markeert de recente ontwikkeling van de sterk toegenomen maatschappelijke en politieke betekenis van het begrip "veiligheid" in relatie tot de openbare orde. Op zichzelf genomen valt te begrijpen dat de regulering van de ordehandhaving via de Gemeentewet als organieke wet gestalte krijgt. Het gaat hier om een ook voor het lokaal bestuur klassieke overheidstaak met een substantiële autonome component.

Dat de bevoegdheden van de burgemeester op het punt van de openbare orde en veiligheid sinds 1994 en ook nu weer in belangrijke mate zijn uitgebreid, illustreert de in toenemend mate bij gemeenten te proeven noodzaak om adequate instrumenten te kunnen inzetten voor de bestrijding van overlast, dreigende ordeverstoringen en onveilige situaties. Inhoudelijk hebben onze fracties dan ook geen wezenlijk probleem met deze uitbreiding. Ook uit een oogpunt van zorgvuldigheid en kwaliteit van wetgeving voldoet dit voorstel aan de hiervoor geldende eisen. Wij hebben in dit verband in het bijzonder gekeken naar het element van de privacy en naar de bevoegdheidsverdeling tussen de burgemeester en de raad.

Ook de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer verdraagt zich met de beperkingsmogelijkheden die artikel 8 van het EVRM biedt. Het voorgestelde artikel 151c, lid 1 regelt uit een oogpunt van democratische grondslag in voldoende mate de door de raad te stellen randvoorwaarden aan het door de burgemeester in te stellen cameratoezicht.

Moeizaam blijft wel de constatering dat de burgemeester in de bewaartermijn kan worden betrokken bij doelstellingen van opsporing en vervolging. De mogelijkheid dat met toezichtcamera's gemaakte beelden worden gebruikt voor de opsporing van een strafbaar feit verdraagt zich niet volledig met het doel van de handhaving van de openbare orde en veiligheid. Daarover hebben ook andere fracties al uitvoerig gesproken. Ook wij vragen of de minister nog eens kan aangeven op welke wijze hier in een strikte afbakening van bevoegdheden en verantwoordelijkheden tussen de burgemeester aan de ene kant en politie en justitie aan de andere kant is voorzien.

Tot slot vragen onze fracties zich af of het niet goed zou zijn om op een nader te bepalen moment eens achterom te kijken om te bezien of de in de laatste jaren snel uitgebreide bevoegdheden op het terrein van de lokale openbare orde en veiligheid waarover ik in het begin van mijn betoog gesproken heb, in de praktijk voldoen. Ik denk hierbij bijvoorbeeld ook aan de nog niet zo lang geleden ingevoerde identificatieplicht. Het sterk toegenomen aantal wettelijke maatregelen rechtvaardigt naar ons oordeel een bezinning op de kwaliteit, de kwantiteit en de samenhang ervan, met name als het gaat om de toepassing van de ontwikkelde bevoegdheden in de praktijk. Het jongste plan van de politiecommissarissen voor een "cameragracht" rondom de steden versterkt wat mij betreft de noodzaak van zo'n bezinning. Graag vernemen wij het oordeel van de minister over deze suggestie.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): U vraagt in een prachtige volzin aan de minister om op een gegeven moment eens achterom te kijken, maar zegt u dit ook in het licht van het citaat van minister Pechtold dat ik zojuist gaf, namelijk dat wij niet toe moeten naar een situatie in Nederland waarin zestien miljoen mensen permanent bespied en gecontroleerd worden? Is dat ook een element dat een keer geëvalueerd zou moeten worden?

De heer **Engels** (D66): Dat zat niet in mijn hoofd toen ik deze vraag formuleerde, hij is meer ontsproten aan mijn gedachten over de uitbreiding van de bevoegdheden in de Gemeentewet sinds 1994 en aan de bezorgdheid in de literatuur over de op zichzelf gerechtvaardigde ad hoc-uitbreidingen uit een oogpunt van wetssystematiek, de internationale ontwikkelingen op het gebied van grondrechten en eventuele uitspraken van de rechter. Dit alles brengt mij tot de vraag of er wel sprake is van een ontwikkeling die kwalitatief en kwantitatief volledig voldoet, vooral gelet op de samenhang van de wetsartikelen op dit vlak. Het ging er mij dus meer om of een systematische wetsevaluatie zeker gelet op de maatschappelijke ontwikkelingen geen goed idee zou zijn. En nu u het mij zo vraagt, zou het bij het beoordelen van het toepassingsbereik van wettelijke maatregelen zeker een van de aspecten kunnen zijn, hoe de verhoudingen tussen aanscherping van wetgeving op het gebied van de openbare orde en de mogelijke effecten op de privacy van de burgers in de loop van de tijd veranderd zijn. Dat sluit ik helemaal niet uit, maar dat was niet de achtergrond van mijn vraag.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Nee, want misschien heeft u uw bijdrage al tien dagen geleden geschreven. Maar je kunt dus zeggen dat er sprake is van een opeenstapeling van beleidsmaatregelen die ook effecten op de privacy hebben. Ik zou het heel goed vinden als ook dit element bij de door u gevraagde evaluatie een rol kon spelen, in die zin steun ik u dus.

De heer **Engels** (D66): Het gaat om een wetsevaluatie, maar wetten gaan uiteraard over het reguleren van verhoudingen in de samenleving, en dit is een aspect dat er absoluut een rol bij kan spelen. Uiteraard heb ik genoteerd

dat u mij hierin steunt; als u dat meteen had gezegd, zou ik een korter antwoord hebben kunnen geven...

De beraadslaging wordt geschorst.

*B

!Subsidiëring politieke partijen!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet subsidiëring politieke partijen houdende verhoging van de subsidiebedragen, verbreding van de subsidiabele doelen en aanpassing van de subsidiegrondslag (29869).

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Politieke partijen spelen een wezenlijke rol in onze democratie, zo meent de minister. Zij moeten een brug slaan tussen burgers en bestuur. Mobilisatie en socialisatie van mensen is één van de functies van partijen die de minister noemt in de memorie van toelichting bij deze wetswijziging. Daarnaast hebben partijen tot taak om belangen af te wegen, standpunten in te nemen en vooral ook politici op te leiden. Daarover zijn wij het met de minister eens.

Over de vraag of politieke partijen hier goed in slagen, lopen de meningen echter nogal uiteen. Het aantal partijleden is hard teruggelopen; dat is geen nieuws. In 1960 hadden de politieke partijen gezamenlijk ongeveer 750.000 leden; in 2000 waren dat er nog maar zo'n 280.000 -- waarna overigens weer een lichte ledengroei plaatsvond. Die kwam overigens vooral voor rekening van één partij, namelijk de mijne. Tegen de stroom in heeft de SP sinds haar entree in het parlement, in 1994, haar ledental van 15.000 verdrievoudigd tot 45.000. Daarmee zijn wij ondertussen met het CDA en de PvdA in de top drie beland, met natuurlijk één verschil: wij groeien en zij krimpen.

Zonder al te zelfgenoegzaam te willen zijn, merk ik toch op dat als alle partijen de afgelopen tien jaar zouden hebben gedaan wat wij hebben gedaan, wij samen nu honderdduizenden leden méér zouden hebben en vooral ook een financieel probleem minder. Dat het slecht gaat met de ledentallen van andere partijen, is echter ook voor ons geen goede situatie. Op de markt staan kaasboeren het liefst bij elkaar, in het kader van eerlijke concurrentie; hier is sprake van een agglomeratievoordeel. Zoiets liberaals geldt ook voor politieke partijen. Als zij met elkaar concurreren, zijn zij op hun best en voor het publiek het meest aantrekkelijk.

Het geringe aantal leden laat zien dat partijen op dit moment niet aantrekkelijk zijn, weinig concurreren en zeker niet optimaal functioneren. De roep om directe vormen van democratie doet eveneens vermoeden dat niet iedereen tevreden is met hoe de partijdemocratie op dit moment werkt.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Steeds meer politici zien wel brood in referenda. Vandaag doen de fracties van PvdA en GroenLinks een voorstel aan de overkant, maar dit getuigt niet van een groot vertrouwen in de vermogens van hun partijen om belangen af te wegen en burgers keuzes voor te leggen. Ook horen wij politici klagen over het parlement, wat vraagtekens doet plaatsen bij het rekruteringsvermogen van hun partij.

Het verbaast mijn fractie dat juist nu, in een tijd dat er zoveel kritiek is op het functioneren van politieke partijen, de minister met dit wetsvoorstel komt. Als deze Kamer vandaag instemt met deze wijziging van de Wet subsidiëring politieke partijen, worden de subsidies aan politieke partijen met maar liefst 50% verhoogd, van 10 mln. naar 15 mln. In 1999 zijn de subsidies voor partijen al eens met 20% verhoogd en in 2002 zijn de gelden zelfs verdubbeld. Waar hebben wij dit allemaal aan verdiend?

De belangrijkste reden voor de verhoging van de subsidies wordt gevormd door de klachten van een aantal voorzitters van politieke partijen die kampten met financiële tekorten, maar daarop hebben politieke partijen niet het alleenrecht. Veel gesubsidieerde instellingen zitten krap bij kas, maar worden desondanks gekort. Als politieke partijen in tijden van bezuiniging hun eigen inkomsten zó fors verhogen, moeten zij dit goed kunnen verantwoorden -- niet de minister, maar de partijen. Volgens mijn fractie is daarvan tot op heden geen sprake.

Overheidssubsidie voor politieke partijen was in Nederland lange tijd een taboe. Veel politici waren bang voor "verstatelijking" van de partijen; zij zouden niet moeten eten uit dezelfde hand die men moest bijten. Leden werden lange tijd gezien als een belangrijke bron van inkomsten, evenals afdrachtregelingen. Bijna honderd jaar deden politieke partijen het dan ook zonder subsidie.

In 1972 werd het subsidiëtaboe doorbroken en kregen politieke partijen een bescheiden bedrag voor wetenschappelijk onderzoek. Tijdens de algemene beschouwingen in 1973 uitte VVD'er Hans Wiegel zijn vrees voor een nieuwe trend: "Wij voelen er niets voor, dat politieke partijen bij stukjes en beetjes -- want zo'n eerste subsidie is natuurlijk een begin -- afhankelijk worden gemaakt van de overheid".

Wiegel had het heel goed gezien. In 1975 volgden subsidies voor de scholing van partijleden, in 1981 voor de jongerenorganisaties en in 1990 voor Europese activiteiten. De subsidiebedragen zijn periodiek fors opgehoogd, in 1999 zelfs met 20%. Bovendien kregen de partijen toen meer vrijheid om het geld te besteden. Kort daarop werd een motie aangenomen waarin de Tweede Kamer vroeg om een verdubbeling, die in 2002 werd doorgevoerd. Nu, drie jaar later, wordt opnieuw een verhoging voorgesteld, nu van 50% en wordt partijen opnieuw meer bestedingsvrijheid gegeven.

Wie de subsidieverhogingen in het verleden overziet, moet concluderen dat zij vaak een ad-hoc-karakter hadden. Dat gevaar dreigt nu opnieuw. De minister weet: geld is geen doel, maar een middel om iets te bereiken. Met de Raad van State mist mijn fractie een duidelijke omschrijving van de problemen waarop de voorgestelde subsidieverhogingen een antwoord moeten

zijn. Onduidelijk is hoe de partijen met het extra geld hun taken beter gaan uitvoeren.

Een eerste argument voor hogere subsidies is dat partijen een belangrijke taak hebben om burgers te betrekken bij het bestuur. Het aantal leden is een goed criterium om te zien of zij hierin slagen. Mijn fractie kan dan ook van harte instemmen met het voornemen van de minister om subsidies niet alleen afhankelijk te maken van het aantal Kamerzetels, maar ook van het aantal partijleden. Mijn partij heeft al sinds haar entree in de Kamer daarvoor gepleit. Maar de minister is nog erg voorzichtig. Waarom heeft de minister besloten om het ledental slechts voor 20% te laten meetellen in de subsidieverlening; waarom niet minder of wat meer?

Bovendien ziet mijn fractie een dilemma. Het is goed dat het ledental wordt genoemd als criterium om te beoordelen of partijen erin slagen een burg te slaan tussen burgers en bestuur. Maar door de forse verhoging, die ook onderdeel is van dit voorstel, wordt dit voordeel weer deels teniet gedaan. Als wij een kudde willen aansporen om op zoek te gaan naar nieuwe gronden, is het dan wijs om de dieren in een verse groene weide te zetten? Met andere woorden, zullen de partijen, nu hun financiële zorgen voorlopig weer voorbij zijn, ledenwerving wel tot prioriteit maken?

Mijn fractie ziet nog een ander dilemma. De hogere subsidies voor gevestigde partijen beperken de toegankelijkheid voor nieuwkomers, die nog geen aanspraak kunnen maken op dit geld. Als wij willen dat een kudde zich vernieuwt, is het dan wijs om er een hek omheen te zetten? Is de minister, met andere woorden, het met ons eens dat de subsidieverhogingen de representativiteit van het partijensysteem niet bevorderen?

In de voorliggende wijziging worden de subsidies verhoogd en de subsidiabele doelen verbreed. De subsidiegelden mogen worden gebruikt voor de werving van nieuwe leden, het betrekken bij de partij van niet-leden, de werving, selectie en begeleiding van politici, informatievoorziening en verkiezingscampagnes. Mijn fractie is een voorstander van grote bestedingsvrijheid voor politieke partijen. Het past de minister immers niet om zich inhoudelijk te bemoeien met de partijen die hem moeten controleren. Maar door de verhogingen ziet mijn fractie het verschil met nieuwe partijen wel erg groot worden. Wij vrezen dat op deze manier óf het partijensysteem op slot gaat óf alleen nieuwe partijen toegang hebben die kunnen rekenen op particuliere financiers. Is de minister het met mijn fractie eens dat door de hoge subsidies politieke kartelvorming dreigt?

Het wetsvoorstel bevat volgens mijn fractie een aantal goede dingen. Wij zezen al op het grotere gewicht van de ledentallen. Ook verwelkomt mijn fractie dat de overheidssubsidie wordt toegekend op basis van zo mogelijk objectieve wettelijke criteria en dat de minister in de memorie van antwoord toezegt dat de toetsing van de bestedingen met een zekere terughoudendheid zal gebeuren. Bovendien deelt mijn fractie de opvatting van de minister dat moet worden voorkomen dat partijen te afhankelijk worden van sponsoring. Terecht waarschuwt hij voor een te nauwe band tussen politieke partijen en particuliere financiers. De minister wil de voorschriften voor sponsoring aanscherpen en bij overtreding sancties

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

opleggen. Bovendien kondigt hij aan dat in de toekomst wellicht ook nieuwe partijen in aanmerking kunnen komen voor subsidies.

Dat brengt mij bij het eerste fundamentele bezwaar van mijn fractie. Hier wreekt zich namelijk dat deze Kamer vandaag moet beslissen over een halve wet. Al deze zo op het eerste gezicht zeer welkome plannen van de minister met betrekking tot sponsoring, sancties en nieuwkomers zijn niet opgenomen in deze wet, maar vooruitgeschoven naar toekomstige wetgeving. Mijn fractie kan vandaag dus niet beoordelen of het toezicht op sponsoring goed wordt geregeld, hoe het sanctiebeleid wordt uitgewerkt en of de toegenomen achterstand voor nieuwkomers voldoende wordt gecompenseerd. Kan de minister ons desondanks vandaag al wél iets over deze onderwerpen vertellen?

Geldzorgen van partijen zijn voor ons geen voldoende argument voor verhoging van de partijsubsidies. Die zorgen worden gedeeld door scholen, ziekenhuizen en theaters, door brandweer, politie en gevangenen en door ouderen, chronisch zieken en arbeidsongeschikten. Een beetje cru vond mijn fractie de opmerking van de minister dat hij de in het Hoofdlijnenakkoord opgenomen subsidiekorting van 5% ook toepast op de subsidies voor politieke partijen. Ja, dank je de koekoek, als éérs de subsidie met 50% wordt verhoogd! Veel gesubsidieerde instellingen zullen tekenen voor deze constructie.

Ten slotte nog twee korte vragen. De politieke partijen krijgen in dit voorstel meer bestedingsvrijheid, maar de subsidies voor wetenschappelijk onderzoek, de politieke jongerenorganisaties en de contacten met zusterpartijen blijven geoormerkt. Waarom zijn deze subsidies uitgezonderd van de lumpsumfinanciering?

De minister is, zo lezen wij in de memorie van antwoord aan deze Kamer, voornemens om dit najaar, samen met de politieke partijen, een conferentie te organiseren over de toekomst van het partijstelsel. Kan de minister dit plan nog wat nader toelichten?

Voorzitter. Mijn fractie kan nu niet beoordelen of politieke partijen echt 50% meer subsidie nodig hebben als onduidelijk blijft hoe partijen met dit geld beter gaan presteren. Wij hebben nog geen rechtvaardiging gezien waarom wij guller moeten zijn voor onszelf dan wij nu voor andere subsidievragers kunnen zijn.

*N

De heer **Döle** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Een politieke partij is in de kern een privaatrechtelijke vereniging van burgers die zich tot doel heeft gesteld overheidsbeleid te beïnvloeden. Deze partijen zijn vooral opgekomen na de grote kiesrechtuitbreiding van 1887/1894. In Nederland bestaan landelijke politieke partijen nu ruim een eeuw. En ze hebben enorm succes gehad. Ze drongen diep door in wezenlijke segmenten van de overheid en koloniseerden als het ware de Staten-Generaal en later Provinciale Staten en gemeenteraden maar ook kabinetten en colleges. Overigens daarbuiten zijn centrale posities vanuit het middenveld dikwijls politiek gehypothekeerd.

Politieke partijen brengen de maatschappelijke agenda als het ware in de vergaderzalen waar het publieke bestuur wordt gevormd of beoordeeld. Maar al doende, door de tijden heen, dreigde uiteraard verstatelijking van deze in oorsprong privaatrechtelijke verenigingen. De heer Klop van het wetenschappelijk instituut van het CDA noemde ze indertijd in een licht neerslachtige bui zelfs de personeelsafdelingen van de overheid. Het is duidelijk dat dit gevaar eerder groeperingen bedreigt met een lange bestuurlijke traditie dan die welke niet direct bestuurlijke verantwoordelijkheid droegen maar juist vanuit een sterk oppositionele uitvalsbasis optrokken tegen het regeerkasteel. Maar de doem hangt uiteindelijk een beetje over alle partijen. Dat is ook het ongemakkelijke gevoel dat toch menigeen, ook bij ons, bekruipt bij het onderwerp van vandaag: subsidiëring uit de staatskas van politieke partijen.

Eindigt het bijvoorbeeld niet in een bijzondere wet op de politieke partijen, zoals Duitsland die kent? Dat wil dus zeggen dat de politieke partijen in de Grondwet zullen worden genoemd en dat er een aparte wet komt die de politieke partijen nader normeert, waardoor ze eigenlijk uit het privaatrecht worden getrokken en in het publiekrecht terecht komen en derhalve ook daadwerkelijk verstatelijken. Wordt zoals de ambtsvoorganger van de huidige minister, de heer De Vries, wel eens heeft gesuggereerd, evenals de heer Van Thijn dat heeft gedaan toen hij nog Kamerlid was, overwogen om een wet op de politieke partijen tot stand te brengen? De CDA-fractie staat daar op historische gronden vrij gereserveerd tegenover.

De CDA-fractie heeft bij de schriftelijke voorbereiding van het wetsvoorstel duidelijk gezegd dit ontwerpvoorstel te steunen. Vertegenwoordigende democratie is een vorm van democratie met een intrinsiek meerwaarde boven directe democratie. De vorm van vertegenwoordigende democratie veronderstelt echter krachtige politieke partijen. Politieke partijen, vertegenwoordigende democratie en individueel algemeen kiesrecht vormen een onverbreekelijke trits. Nergens ter wereld zijn die drie van elkaar los te maken of losgemaakt.

Politieke partijen moeten tegenwoordig opboksen tegen machtige departementale en maatschappelijke bureaucratieën, denktanks, lobbies en pressiegroepen. Ik wil ze dan ook niet vergelijken met scholen, welzijnsinstellingen en andere organisaties, zoals de heer Van Raak heeft gedaan. Zij vormen het enige contrapunt, de enige podia waarop een integrale belangenafwegingen plaatsvindt bij het licht van verschillende politieke en levensbeschouwelijke visies. Nog maar 2,5% van de Nederlanders betaalt hieraan mee. Die zijn lid van een politieke partij. Zij kunnen uiteraard de sommen niet opbrengen die nodig zijn voor de vervulling van het type kernfuncties dat ook in de memorie van toelichting wordt genoemd. Dan resten enorme contributieverhogingen, sponsoring door de markt of de overheid. De beide laatste vormen van steun, door markt of overheid, kunnen ons in een mijnenveld voeren als die aanvullende subsidiaire steun niet goed is gereguleerd. Dit wetsvoorstel lijkt vooralsnog een aanvaardbare balans te bevatten van controle, autonomie, eigen bijdrage en subsidie. Wij zullen er bij het volgende en substantiële derde wetsvoorstel over

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

deze materie binnenkort over debatteren. Het mijnenveld zou wel eens niet zo ver weg kunnen liggen.

In de memorie van antwoord is volgens ons een aantal vragen niet of niet adequaat beantwoord.

1. De regering is van opvatting dat het sterk gestegen opleidingsniveau van de burgerij van invloed is op de organisatie en het functioneren van de partij. In deze context is die dus van invloed op de neergang daarvan. Ik hoor die mantra erg vaak. De stelling is algemeen genoeg om niet gefalsifieerd te kunnen worden. Toch nodig ik de regering uit om wat preciezer te zijn. De stelling kan verdedigd worden dat naarmate mensen een hogere opleiding hebben zij eerder geneigd zijn om actief mee te doen in de politieke arena. De regering is vrij stellig. De hogere opleiding leidt mede tot de situatie waarvoor het wetsvoorstel een remedie moet zijn.

2. De regering zegt voorstander te zijn van het aanwenden van subsidie ter financiering van verkiezingskandidaten voor het ambt van burgemeester. Dat lag toen nog zo. De regering antwoordt dit op een vraag van de fractie van de Partij van de Arbeid. Die heeft immers wat met dit onderwerp. Op een vraag van onze kant of het thans bestaande burgemeestersreferendum uit artikel 61 van de Gemeentewet door de regering ook subsidiabel wordt geacht, antwoordt de regering bevestigend. Het gaat immers om informatievoorziening. Ik slaak hier dan ook de kreet "Come again". Hoe zit dat?

3. De CDA-leden vroegen of de Nederlandse politieke partijen hun subsidie mogen storten in de oorlogskas of subsidiekas van buitenlandse politieke partijen die bezig zijn in een verkiezingsrace. Ik noem de Arubaanse Volkspartij, de SPD, de liberalen in Italië. Het antwoord van de regering sloeg niet op onze vraag. De minister benadrukt dat vanwege het belang van de internationalisering financiële steun aan scholingsactiviteiten van buitenlandse geestverwante partijen subsidiabel is. Wij vroegen echter nadrukkelijk of sponsoring door Nederlandse politieke partijen van buitenlandse verkiezingscampagnes een subsidiabel doel is.

4. De minister erkent dat scheuring in de vereniging wijziging van de subsidiegrondslag meebrengt. Onze concrete vraag is wat voor effect een partijscheuring heeft op de subsidiëring voor de peildatum:

- wanneer ook de fractie scheurt;
- wanneer niet de fractie scheurt, maar die fractie zich voegt naar het kleinere afgesplitste deel van de partij.

5. Begrijpen wij het antwoord van de regering goed, waar deze stelt dat de combinatie van volledige zeggenschap in de partij van een lid plus het betalen van €12 contributie afdoende is om mee te tellen voor de berekening van de subsidie? Levert het betalen van de contributie voor bijvoorbeeld 1000 partijgenoten met een minimuminkomen door de stichting dus een situatie op waarin die 1000 volledig meetellen, wat een meervoud aan subsidie voor de partij oplevert? Kan de minister dat bevestigen of ontkennen?

6. De regering stelt op grond van jurisprudentie -- een geval waarin de casus overigens niet gelijk was aan die waarnaar wij informeerden -- dat de gemeente subsidie

mag weigeren aan fracties van landelijke partijen waar zij deze wel toekent aan lokale fracties. Een gemeente als Schiermonnikoog, de minister zeer bekend, telt slechts lokale partijen in de raad. Deze kunnen dus gesubsidieerd worden. Nu meldt zich in 2006 bijvoorbeeld ook de VVD die twee zetels haalt. Kan nu aan deze VVD-afdeling subsidie worden geweigerd, waar die aan de lokale fracties wordt toegekend? Wij begrijpen uit het antwoord dat het kan. Is daarbij niet van belang hoe binnen de landelijke partijen de relatie is tussen het hoofdbestuur, de penningmeester en de lokalen? Hoeveel maakt zo'n partij dan over of juist niet? Wanneer mogen gemeentelijke en provinciale subsidiegevers discrimineren tussen lokale en provinciale groeperingen enerzijds en partijafdelingen van landelijke partijen anderzijds?

7. Het antwoord van de regering op de vraag over subsidiëring van provinciale partijen is ons nog niet geheel duidelijk, wel de strekking van dat antwoord. De strekking is dat wij die partijen niet subsidiëren: laat de provincie het maar doen. Wij begrijpen nog niet helemaal de redengeving. Anders dan gemeenteraden vervullen provinciale staten ook een nationale taak: zij kiezen een deel van de Staten-Generaal, namelijk deze Kamer. Statenverkiezingen gaan dus impliciet ook over de samenstelling van de nieuwe Eerste Kamer. Ik geef direct toe dat dit gegeven nauwelijks of niet zichtbaar is in die verkiezingen, maar het is wel een feit. Zoals landelijke partijen bij de rekrutering van leden voor de Eerste Kamer als integrerend deel van de Staten-Generaal een wezenlijke rol spelen, zo is dat ook bij provinciale partijen, zij het uiteraard gemiddeld veel beperkter. Is die relatie tussen landelijke partij en verkiezing voor de Eerste Kamer subsidierechtelijk irrelevant? Dan is die dat uiteraard ook voor de lokalen. Is die relatie subsidierechtelijk wel relevant, dan is de vraag waarom dat niet het geval is voor een provinciale partij.

De heer **Van Raak** (SP): U zegt dat er een goed evenwicht is tussen het geld dat uit contributie en particuliere giften komt en subsidies als wij vandaag onze eigen subsidies met 50% verhogen. Hoe weet u dat? Ik heb bij de stukken geen aanvraag gezien. Ik heb niet gezien wat de problemen zijn, hoe partijen die problemen denken op te lossen en hoeveel geld daarvoor nodig is. Is het niet een beetje vreemd dat wij nu al onze subsidies verhogen, terwijl nog niet duidelijk is wat de problemen zijn en welke analyse daarachter zit?

De heer **Dölle** (CDA): De geschiedenis gaat terug tot de motie-Rehwinkel. De regering voert de wens van het parlement terzake uit, wat u moet toejuichen. Dit wetsvoorstel is het tweede in een reeks van drie. Ik zei al dat de afwegingen in dit wetsvoorstel vooralsnog, want de grote discussie moet nog komen, aanvaardbaar zijn. Dat hebben wij ook bij de schriftelijke voorbereiding laten weten.

De vijf miljoen extra, de kern van dit wetsvoorstel, vinden wij een aanvaardbare toename van de financiering van politieke partijen uit de staatskas anno 2005 tegen de achtergrond van de ontwikkelingen die de heer Van Raak noemde.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Van Raak** (SP): De heer Dölle merkt terecht op dat dit een zaak is van de partijen, maar hij beantwoordt niet mijn vraag hoe hij dit weet. Hij zegt dat dit het tweede deel van het traject is dat al eerder is ingezet, maar ik heb nooit de legitimering gezien of een opmerking gehoord van politieke partijen waarom die extra bijdrage nodig is. Zij geven wel aan dat er meer geld nodig is, maar niet waarom.

De heer **Dölle** (CDA): Ik spreek nu over de duistere tijden, de tijden voordat de heer Van Raak in de Kamer zat. Ik verwees naar de behandeling van het andere wetsvoorstel waarin zeer uitgebreid is stilgestaan bij de achtergrond van de uitvoering van de motie Rehwinkel. Wij zijn toen overigens ook uitgebreid ingegaan op de vragen waar wij nu wat summier bij stil staan en die betrekking hebben op de bijdrage van 2,5% van de Nederlanders, de giften en de bijdrage uit de Rijkskas. Naar ons oordeel is dit tot nu toe aanvaardbaar.

*N

De heer **Van Heukelum** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Als je terugkijkt op de geschiedenis van het thema van het voorliggende wetsvoorstel en je leest nog eens de diverse op dit thema betrekking hebbende stukken zoals memories van toelichting, verslagen, nota's naar aanleiding van die verslagen, Handelingen en wat dies meer zij, dan is een van de eerste zaken die in deze context opvalt de vaak lyrische bewoordingen waarin op nut en noodzaak van politieke partijen wordt gewezen.

De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, de heer De Vries, stelde tijdens een plenair debat in de Tweede Kamer over financiering van politieke partijen op 12 december 2000: "Er kan geen verschil van mening zijn over de betekenis van politieke partijen. Deze zijn in onze democratie cruciaal en we moeten er alles aan doen om dit vitale organisaties te laten blijven.". Wij worden dus geacht het hierover eens te zijn.

De eerlijkheid gebied echter te zeggen dat alle betreffende sprekers of schrijvers lid waren of zijn van het parlement, dan wel deel uitmaakten van een kabinet, en dat allen lid waren of zijn van een politieke partij. Enige belangen spelen dus wel mee. Dit maakt de desbetreffende uitspraken niet per definitie minder waar, maar het betekent nog niet dat deze mening gemeengoed is onder de gehele bevolking. Al het water van de zee kan immers niet uitwissen dat slechts zo'n 300.000 Nederlanders het de moeite waard vinden lid te zijn van een politieke partij.

Mijn fractie onderschrijft de stelling van de minister zoals verwoord in de memorie van toelichting dat het niet redelijk en ook niet verstandig is om alleen partijleden te belasten met de financiering van het partijstelsel. De minister wijst erop dat tijdens de verkiezingen telkenmale blijkt dat het aantal leden van politieke partijen niet in verhouding staat tot het aantal kiesgerechtigden dat zijn stem op kandidaten van die politieke partijen uitbrengt. Overigens moet ik eerlijkheidshalve opmerken dat ook binnen de politieke stroming waarvan ik lid ben genuanceerd en verschillend

gedacht wordt over het subsidiëren van politieke partijen door de overheid.

Er kunnen bij de stelling van de minister echter wel enkele vragen worden gesteld. Hoe ver mag of moet de overheid gaan met het subsidiëren van politieke partijen? De taken en functies van politieke partijen komen steeds meer onder druk te staan en de belangstelling voor een lidmaatschap neemt bij de meeste partijen niet toe, zo niet af. De discrepantie tussen verwachte inkomsten en gewenste of noodzakelijke uitgaven neemt bijgevolg alleen maar toe. Ziet de minister een grens aan het subsidiëren van politieke partijen, en zo ja, waar trekt hij die grens dan?

De heer **Van Raak** (SP): De heer Van Heukelum stelt een vraag aan de minister die hij eigenlijk aan zichzelf moet richten. De meeste verhogingen van subsidies worden uiteindelijk niet ingegeven doordat een minister daar een noodzaak toe ziet maar door, plat gezegd, klachten van partijvoorzitters die de kas niet rond krijgen. Wanneer vindt de VVD dat de grens in zicht is bij de subsidiëring van politieke partijen?

De heer **Van Heukelum** (VVD): Die vraag kan de heer Van Raak wel stellen, maar daar geef ik geen antwoord op. Wij bespreken nu een wetsvoorstel waarin de minister voorstelt om politieke partijen een hogere subsidie te geven. Die politieke partijen kunnen wel van alles vragen, misschien willen ze nog wel meer miljoenen. Ik vraag aan de minister waar hij de grens stelt.

Het wetsvoorstel bevat onder meer een wijziging van de verdeelsleutel voor de subsidie. Naast het zetelaantal in de Tweede Kamer speelt nu ook het ledental van de desbetreffende partij een rol bij die verdeelsleutel. Heeft de minister overwogen om ook nog andere criteria bij deze verdeelsleutel te betrekken? Ik denk bijvoorbeeld aan de hoogte van de contributie die partijen van hun leden vragen. Sommige partijen vragen wellicht maar €12, andere €50, €60 of misschien nog wel meer. Waarom heeft hij mogelijke andere criteria niet meegenomen?

Het voorliggende wetsvoorstel loopt vooruit op een breder wetsvoorstel over financiering van politieke partijen. Kan de minister aangeven wanneer wij dit bredere wetsvoorstel tegemoet kunnen zien?

Het huidige wetsvoorstel betreft slechts een drietal punten, te weten: verhoging van de subsidie, verbreding van het subsidiebudget en wijziging van de verdeelsleutel voor de subsidie. Mijn fractie kan zich vinden in de argumenten die de minister aandraagt voor deze wijzigingen.

Mijn fractie heeft op dit moment, in het kader van dit wetsvoorstel, geen behoefte aan een diepgaande principiële discussie over het wel of niet subsidiëren van politieke partijen door de overheid. Die discussie hebben wij in het verleden al herhaaldelijk uitvoerig gevoerd en die hoeft wat ons betreft niet herhaald te worden. Dat laat echter onverlet dat er binnen mijn fractie wel behoefte bestaat aan een bredere discussie over nut en noodzaak van politieke partijen, over de vorm en mogelijkheden van financiering van die partijen en over hun plaats in ons politieke bestel nu en in de toekomst. De ontwikkelingen in de samenleving staan niet stil. De tijd van een beperkt

aantal gevestigde partijen ligt achter ons. Er komen partijen bij, en partijen verdwijnen ook weer. Een ander punt wat aandacht vraagt, betreft de verschuiving van een partijendemocratie naar een personendemocratie. Ex-minister De Graaf heeft al eens gesteld dat de partijendemocratie zijn beste tijd heeft gehad en dat wij naar een personendemocratie gaan. Als deze stelling geheel of gedeeltelijk waar is, wat heeft dit dan, ook op de langere termijn, voor consequenties voor de financiering van politieke partijen? Wellicht biedt het komende wetsvoorstel, dat de minister heeft toegezegd, ons daartoe de gelegenheid. Hoe moet ik overigens in dit kader de status van de aangekondigde conferentie over politieke partijen duiden? Kan de minister aangeven of de door ons gewenste brede discussie mogelijk is binnen de contouren van het wetsvoorstel waarmee hij ons binnenkort hoopt te verblijden?

*N

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Voor de goede orde, deze keer spreek ik niet namens de OSF. Straks zal blijken waarom.

Wij leven in een tijdsgewricht van indringende spanningen en crisisverschijnselen in onze parlementaire democratie. In de vele analyses hierover vormen de positie en het functioneren van politieke partijen een redelijk vaste factor. In dit verband wordt gesproken over lossere wordende maatschappelijke verankering en een toenemende oriëntatie op de staatsrechtelijke organen. Indicaties daarvoor zijn in het algemeen factoren als afnemende ledenaantallen, een afnemende participatie van de leden binnen de partij, een dalende trend bij verkiezingsopkomsten en het stijgende aantal zwevende kiezers. Waar in de tweede helft van de jaren negentig nog ruim 40% van de kiezers vertrouwen had in de politieke partijen, is dat in 2001 gedaald naar eenderde. Daar lijkt op dit moment weinig verandering in te zijn gekomen. De na het "revoltejaar 2002" bespeurbare opleving met weer stijgende verkiezingsopkomsten en ledenaantallen, lijkt zich niet door te zetten.

De al lang geleden ingezette trend van individualisering, het afgenomen mobiliserende vermogen van ideologieën en de zogeheten verplaatsing van de politiek naar gremia die buiten de politiek opereren, leiden tot een andere betrokkenheid en participatie van burgers in het politieke proces. Zonder dit vraagstuk hier en nu verder uit te diepen kan worden vastgesteld dat de legitimiteit en de representativiteit van het partijstelsel structureel onder spanning staan. De formele kiezersdemocratie is in belangrijke mate verworden tot een feitelijke partijendemocratie. Tot voor kort werden partijen door sommigen zelfs als de feitelijke dragers van de democratie gezien. Steeds vaker echter wordt de vraag gesteld in hoeverre de Tweede Kamer, als afspiegeling van machtsverhoudingen tussen partijen, nog een herkenbare vertegenwoordiging van de kiezers is. De functies van de politieke partijen, die in de schriftelijke voorbereiding van dit wetsvoorstel zijn besproken, zoals de rekrutering van bestuurders en de integratie van maatschappelijke opvattingen, komen hiermee onder druk te staan. Mijn fractie vroeg in dat licht in hoeverre een verhoging van de

subsidiebedragen zou kunnen bijdragen aan een omkering van het afkalkingsproces.

De regering is kennelijk nog niet toe aan het beeld dat Jan Vis ooit heeft opgeroepen van politieke partijen die als oude olifanten op weg zijn naar hun laatste rustplaats. Ook in de huidige complexe en snel veranderende maatschappelijke verhoudingen, blijven functie en betekenis van politieke partijen als intermediair tussen burger en overheid onverminderd van belang, zo zegt de regering. Het perspectief van de voorgenomen bestuurlijke vernieuwing doet daaraan blijkbaar geen afbreuk, aangezien de politieke partijen daarin zelf een belangrijke rol spelen.

Het is voor mijn fractie sterk de vraag of dit niet een al te rooskleurige voorstelling van zaken is. Men kan nu wel menen dat een toekomst zonder politieke partijen niet goed denkbaar is, maar na de situatie van dit moment zal het sterk de vraag zijn of politieke partijen zonder in te spelen op de politieke en maatschappelijke veranderingen echt noodzakelijk en belangrijk blijven in het democratisch bestel. Verschijnselen als een afnemend gezag en een verslechterend imago van de overheid en de toegenomen personalisering in de politiek zijn immers al ver voortgeschreden. Wij lijken op weg naar een andere democratie, waarin zowel de individuele kiezer als de overheid minder onder invloed van de politieke partijen komt te staan. Als dat werkelijkheid wordt, zal dat het nodige veranderen in de positie en het karakter van politieke partijen.

In die zin valt te prijzen dat de minister via een symposium wel degelijk een debat wil voeren over de toekomst van de politieke partijen. Daarmee ontpopt hij zich opnieuw als een bewindsman die naast het streven naar praktische oplossingen ook meer fundamenteel naar de problemen wil kijken. In afwachting van de komende discussie rijst de vraag in hoeverre de met het wetsvoorstel beoogde veranderingen in de subsidiebedragen voor politieke partijen en de verhogingen ervan, voor politieke partijen in de rede liggen. De fractie van D66 kijkt daartegen pragmatisch aan. Wij menen niet dat de werking van onze politieke democratie bij de huidige stand van de ontwikkeling is gediend met een financiële beknotting van politieke partijen. In de eerste plaats zijn de aan de partijen toegeschreven functies in de verbindingzone tussen maatschappij en openbaar bestuur op zichzelf genomen wezenlijk. Ze verdienen, met andere woorden, een adequate inbedding in de voorwaardenscheppende sfeer. In de tweede plaats kan vergroting van de financiële middelen bijdragen aan het beter functioneren van partijen en daarmee aan een kwalitatief betere overheid. Nadrukkelijk kiezen wij daarmee niet impliciet voor instandhouding en versterking van de bestaande orde van de partijendemocratie.

Onze opvatting over het wetsvoorstel doet geen afbreuk aan onze overtuiging dat er dringende redenen zijn voor substantiële hervormingen in ons staatsbestel, niet in de laatste plaats wat betreft de werking van de vertegenwoordigende democratie. Wie daarover nog aarzelt, zou kunnen bedenken dat een steeds verdergaande overheidsfinanciering van politieke partijen de crisisverschijnselen nog wel eens zou kunnen versterken. De maatschappelijke inbedding zal verder afbrokkelen en

dat zal misschien ook processen van politieke turbulentie eerder in de hand werken dan tegengaan, vanwege het al eerder genoemde proces van verstatelijking. Daarop zitten wij in ieder geval niet te wachten.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ik spreek alleen voor mijn eigen fractie, dat wil dus eigenlijk zeggen: alleen voor mijzelf. Dit neemt niet weg dat er sprake is van een achterban, waarvoor ik ook mag spreken, die bestaat uit een groot aantal partijen die samen de OSF vormen. Volgens mijn partij heeft het wetsvoorstel dat voorligt betreffende de aanpassing van de Wet subsidiëring politieke partijen een aantal goede kanten en een enkele minder goede kant. Daartussen moet een afweging worden gemaakt, die uiteindelijk zeker uitvalt in het voordeel van het wetsvoorstel, zeg ik er direct bij. Maar wij willen de minister wel wijzen op die aspecten die naar ons gevoel nog niet goed worden geregeld in dit wetsvoorstel.

Dat het subsidiëren van politieke partijen nodig wordt gevonden, is op zichzelf genomen natuurlijk geen teken van kracht van een democratie die werkt met representatie via politieke partijen. Ondanks het afbrokkelen van de brede maatschappelijke ondersteuning in de vorm van veel leden is de functie van politieke partijen in ons bestel nog steeds zodanig belangrijk en, zo lijkt het, zo onvervangbaar, dat nauwelijks gevraagd kan worden van degenen die nog wel actief bij deze partijen betrokken zijn om zelf voor alle kosten daarvan op te draaien. Subsidiëring lijkt dus noodzakelijk om de partijen de gelegenheid te geven hun noodzakelijke functie te vervullen, alhoewel het altijd de vraag is waar de grens ligt van wat redelijk is.

Het lijkt mij juist dat de subsidiërende overheid enigszins reguleert waarvoor het subsidiegeld mag worden gebuikt. Zo is het niet verkeerd dat een deel verplicht moet worden besteed aan wetenschappelijk onderzoek, hoe gebrekkig overigens valt te controleren wat dit precies oplevert. Daarmee wordt voorkomen dat alles alleen maar aan de waan van de dag en aan directe actie wordt besteed. Het lijkt mij echter ook verantwoord dat daarnaast een deel vrijer kan worden besteed, volgens de nieuwe regels zelfs ook voor verkiezingscampagnes. Het gaat er ook om, de partijen wat meer armslag te geven dan alleen uit de contributies mogelijk zou zijn.

Dan kom ik nu te spreken over de problemen. Subsidiëring is goed, maar op basis van welk criterium wordt subsidie verleend? De regering stelt voor om naast het aantal Kamerzetels nu ook het aantal leden dat meer dan €12 betaalt te beschouwen als basis voor de berekening van in elk geval een deel van de subsidie. Het is de vraag of dat een erg gelukkige keuze is. Is de minister niet bang dat het aantrekken van nieuwe leden voor een politieke partij net zo lucratief wordt als het aantrekken van nieuwe klanten voor een verzekeringsmaatschappij? Misschien worden daarvoor straks wel dezelfde methoden gebruikt.

Een ander criterium is dat het moet gaan om politieke partijen die meedoen aan landelijke verkiezingen voor de Tweede Kamer of de Eerste Kamer en daar zetels behalen. Dit betekent dat een deel van het politieke

spectrum op provinciaal niveau en zelfs een heel groot deel van het politieke spectrum op lokaal niveau niet in aanmerking komt voor subsidie, althans niet voor rijkssubsidie. De minister geeft zelf uitdrukkelijk aan dat daardoor scheve verhoudingen ontstaan, omdat provinciale en gemeentelijke afdelingen van landelijke partijen wel meeprofiteren van de subsidie die hun landelijke organisatie ontvangt, terwijl de niet landelijk georganiseerde partijen nergens van kunnen meeprofiteren. De oplossing van de minister is dan dat de provincies en de gemeenten zelf die partijen maar moeten subsidiëren, en hij meldt daarbij dat het, gelet op de uitspraken van de Raad van State, is toegestaan dat de lagere overheden alleen de niet door het rijk gesubsidieerde partijen subsidiëren. Maar laten wij eerlijk zijn: is het van een gemeenteraad te verwachten dat hij in meerderheid zal instemmen met een regeling om niet alle, maar slechts één in die raad vertegenwoordigde partij geld uit de gemeentekas toe te kennen? Ziet de minister dat echt gebeuren? Als het zo moet, denk ik dat het nog heel lang kan duren voordat er voor deze partijen iets is geregeld. Dit betekent dat de ongelijke behandeling voortduurt.

Misschien is er verbetering mogelijk wanneer de minister op basis van de desbetreffende motie van de Tweede Kamer komt tot een regeling waarbij ook koepels van lokale partijen in aanmerking kunnen komen voor middelen om scholing en vorming te bekostigen. De minister is daarover in bespreking met de VNG, zo schrijft hij. De vraag ligt dus voor de hand wanneer te verwachten is dat er voorstellen op dit gebied komen. Overigens ontstaat een echt level playing field ook met zo'n regeling natuurlijk nog lang niet, omdat de doelstelling wat je met het geld mag doen, afgaande op wat de minister schrijft, veel beperkter wordt dan in het wetsvoorstel dat hier nu aan de orde is. Dat blijft een heel groot verschil.

Het eerlijkst zou het naar mijn mening zijn als alle politieke partijen volgens eenzelfde systematiek zouden kunnen worden ondersteund, bijvoorbeeld op basis van behaalde stemmenaantallen: zo veel voor een stem bij landelijke verkiezingen, zo veel voor een stem bij provinciale verkiezingen, zo veel voor een stem bij gemeentelijke verkiezingen.

Misschien kan de minister duidelijk maken of hij hiervoor wel of niet voelt. In de memorie van antwoord geeft hij op een suggestie van onze kant in deze richting het antwoord dat hij de gekozen subsidiegrondslagen voor de partijen die momenteel voor subsidie in aanmerking komen rechtvaardig en adequaat vindt. Voor die partijen die hij bedoelt, zal dat zonder twijfel zo zijn, maar voor die andere partijen is het natuurlijk niet rechtvaardig en adequaat. Op de vraag of het op die andere manier eigenlijk niet beter zou zijn, is daarmee dus ook eigenlijk nog geen antwoord gegeven. Ik wacht graag op de reactie hierop van de minister.

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Verschillende sprekers voor mij hebben in weidse bewoordingen gesproken over actuele maatschappelijke

ontwikkelingen, die uiteraard ook van invloed zijn op het functioneren van partijen. Ik had mij voorgenomen om daarop nu niet al te diep in te gaan, ook al omdat wij in een vorige discussie wat nadrukkelijker hebben stilgestaan bij de functie van politieke partijen. Wel is er sindsdien natuurlijk wel iets gebeurd, dat kan ik niet verhehlen.

Ik zie toch ook wel een oorzakelijk verband tussen opvattingen die verschillende partijen innemen over dit vraagstuk en hun eigen positie of streven. Zo valt het mij op dat D66 in de schriftelijke inbreng pregnant de vraag stelde of je eigenlijk wel de tendens moet keren dat partijen steeds meer in belang afnemen, wat onder andere tot uitdrukking komt door het dalende ledental. Dat is natuurlijk niet verwonderlijk voor een partij die eigenlijk af wil van dit type democratie en die wil aankoersen op de personendemocratie. De heer Van Heukelum heeft zich daar eigenlijk al een beetje bij geschaard. Hij is dus een beetje achter de vlag van D66 gaan lopen met zijn opmerkingen in deze richting.

Ik wil het burgemeestersdebat in deze Kamer niet overdoen, maar dat debat ging natuurlijk ook over de oriëntatie die je zoekt als partij in de toekomst van onze democratie. Is dat een democratie die moet zijn gebaseerd op de vertegenwoordigende democratie, met een sterke positie van gemeenteraden en het parlement, of moet die gaan in de richting van een personendemocratie? Als het gaat om de functie van politieke partijen, moeten wij ook discussiëren binnen dit kader.

De heer **Engels** (D66): U hebt twee opmerkingen gemaakt. De tweede was dat de VVD zich steeds meer lijkt te scharen achter D66. Daarin geef ik u volkomen gelijk. De eerste opmerking was wel wat snel, namelijk dat de opvattingen van D66 kort gezegd neerkomen op het streven naar het om zeep helpen van de vertegenwoordigende democratie ten faveure van de personendemocratie. Dat is iets te kort door de bocht. Onze analyse was dat er punten zijn binnen de vertegenwoordigde democratie die voor verbetering vatbaar zijn. Dan gaat het vooral om het binnenbrengen van elementen van directe democratie. Wij ontkennen niet dat er daarnaast een ontwikkeling is van personalisering binnen de politiek. Daar staan wij op zichzelf niet afwijzend tegenover, maar dat wil niet zeggen dat ons streven is dat wij naar een personendemocratie zouden moeten, in de termen van de heer Van Heukelum. Voor de goede orde wil ik dit toch zo in de notulen vastgelegd zien.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): U hebt in de schriftelijke inbreng de vraag gesteld waarom een ommekeer van de afnemende positie van partijen eigenlijk gewenst is.

De heer **Engels** (D66): Dat is in een discussie over politieke partijen op zichzelf een zeer gerechtvaardigde vraag, maar u moet daarin niet meteen het antwoord lezen dat wij erop zouden willen geven. Dat is een van de elementaire kenmerken van een vraagstelling.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Weer iets geleerd...

De heer **Van Heukelum** (VVD): Voorzitter, de heer Platvoet weet bepaalde uitspraken heel mooi te kleuren, hij drijft de VVD steeds verder in de armen van D66. Wij hebben in de coalitie een gelukkig huwelijk, dus daar kan hij wel in stoken, maar hij moet natuurlijk niet te ver gaan. Ik heb helemaal niet gezegd dat ik in de richting van een personendemocratie zou willen gaan. Ik zie net als hij wel bepaalde maatschappelijke tendensen. En een politieke partij in het midden van het krachtenveld zal daar toch op moeten reageren. Ik heb de minister dan ook de vraag voorgelegd, wat wij nu verder op dit vlak zouden moeten doen. De heer Platvoet moet bij de vertaling van mijn woorden niet verder gaan dan wat ik gezegd heb.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Hier ben ik eigenlijk ook wel blij mee, want ik zou het ook niet fijn vinden als de VVD op dit punt achter D66 aan ging lopen, want ik vind het geen goede weg. Overigens besef ik dat de heer Engels nu weer een teleurgesteld mens is, maar daar zal hij wel mee kunnen leven, denk ik.

Een tweede wat meer algemene opmerking is dat de discussie over dit punt ook moet gaan over de voorstellen inzake bestuurlijke vernieuwing, bijvoorbeeld op het vlak van het correctief referendum, de stem voor een coalitie of maatregelen om de positie van het parlement te versterken. Ik denk namelijk dat de positie van politieke partijen sterker zal worden door dergelijke instrumenten voor bestuurlijke vernieuwing toe te passen. Neem als voorbeeld het referendum over de Europese grondwet. Sommige partijen, en naar mijn mening te weinig partijen, hebben daarbij campagne gevoerd. Dit heeft ertoe geleid dat deze partijen voor het aangezicht van het hele Nederlandse volk, om het maar wat dramatisch te zeggen, heel duidelijk een positieve rol hebben gespeeld, ongeacht hun inzet en ongeacht de uitkomst daarvan. Dit heeft op zichzelf het functioneren en het belang van politieke partijen versterkt. Daarom vind ik dat je een discussie over versterking van de positie van politieke partijen in het kader van de voorstellen voor bestuurlijke vernieuwing moet plaatsen.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter, verschillende woordvoerders, nu ook de heer Platvoet, spreken over allerlei maatschappelijke tendensen die de positie van politieke partijen beïnvloeden, zoals individualisering, personificering van de politiek en allerlei voorstellen voor bestuurlijke vernieuwing. Maar hij kan toch niet net doen alsof deze dingen uit de lucht komen vallen? Daar hebben partijen toch heel veel invloed op?

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik had in mijn tekst al het woord "natuurverschijnsel" gezet, want ik had willen zeggen dat dit overigens geen natuurverschijnsel is, geen verschijnsel waarop menselijk handelen geen invloed zou hebben. Het eeuwige gepraat over de sombere positie van de politieke partijen wordt natuurlijk vooral veroorzaakt doordat de partijen in het midden gedurende lange tijd het politieke debat in Nederland hebben bepaald. Die partijen zien hun ledental slinken, maar dat geldt niet voor alle partijen. De SP is daarvan een veel pregnanter voorbeeld dan GroenLinks, maar het geldt ook niet voor de ChristenUnie en de SGP. Ik laat het mij dan ook niet

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

aanpraten dat het allemaal zo slecht zou gaan. Nee, als partijen een duidelijk profiel hebben en daarvoor opkomen met actie voeren en met intelligente voorstellen, dan is het niet alleen maar somberheid troef.

De heer **Van Raak** (SP): Ik ben het helemaal met u eens dat de partijen die het minst goed functioneren, het hardst roepen om bestuurlijke vernieuwing, maar ook om geld. Ik heb het aan de heer Dölle en aan de heer Van Heukelum gevraagd, maar bent u het ook met mij eens dat wij ons nu vandaag 50% extra subsidie zouden geven zonder dat er goed is nagedacht over een analyse van de problemen en zonder dat politieke partijen een oplossing voor die problemen hebben aangegeven?

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik wilde nu eigenlijk verder gaan met het wetsvoorstel zelf. Ik wil hier nog wel op ingaan, maar ik zie dat de heer Dölle hier ook nog iets over wil zeggen.

De heer **Dölle** (CDA): Er werd zo-even gesproken over de partijen in het midden. Ik weet niet precies wat de sprekers daarmee bedoelen, maar ik vermoed dat onder andere mijn partij daarbij behoort. Deze partijen zouden hun krediet aan het verliezen zijn, wat zou blijken uit een afnemend aantal leden. Er is echter nog een fenomeen en dat is het aantal stemmen de je bij verkiezingen op je weet te verenigen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Dat fluctueert bij u hevig! U heeft echter wel gelijk en daar volg ik ook de minister in. Ik doe daar niet geringschattend over. Het belang van partijen en de steun aan partijen kun je aan meerdere zaken afmeten: aan ledenaantallen maar ook aan aantallen stemmen. Dat is ook de reden waarom ik een hartstochtelijk voorstander ben van de democratie waarin partijen de wezenlijke functie vervullen die zij nu ook vervullen. Ik vind dat je daar niet te geringschattend over moet doen, in de zin zoals de heer Engels mijns inziens aangaf toen hij de heer Vis citeerde, in de zin dat een partij alleen maar een afdeling personeelszaken van de overheid zou zijn. Dat vind ik een geringschattende opvatting van het partijleven, dat heel rijk kan zijn voor de tienduizenden mensen die daar actief in kunnen zijn. Het partijleven is niet alleen maar vertegenwoordigers kweken. Er is ook scholing op maatschappelijk vlak. Het kan voorts gaan om actievoeren of om het houden van discussies of het uitdenken van alternatieven. Kortom, het partijleven kan heel rijk zijn.

De heer **Engels** (D66): Nu even terug naar uw eerdere punt, waarbij ik dacht: nu komt vast die mooie uitspraak van de olifanten weer. Maar u begon over een uitspraak zoals geciteerd door mijn collega Dölle...

De heer **Platvoet** (GroenLinks): U heeft gelijk; mijn verontschuldiging daarvoor.

De heer **Engels** (D66): Dat is tot daaraan toe, maar om vervolgens te concluderen dat in mijn betoog iets van geringschatting zou hebben doorgeklonken over politieke

partijen, is iets dat ik verre van mij werp. De beeldspraak van Jan Vis betrof het volgende; ik vind het altijd een eer hem te citeren omdat hij ooit mijn promotor was. Hij bedoelde ermee aan te duiden dat er toch wel iets aan de hand is. Als het de stelling is dat problemen en crisisverschijnselen van politieke partijen naar voren worden gebracht door partijen die zelf in een crisis verkeren, dan is dat een misvatting. Er is twee jaar geleden een groot congres in Groningen geweest waar heel uitvoerig door vogels van diverse pluimage is gesproken over serieuze en wezenlijke problemen. Dat gold ook voor mensen zoals u die een hartstochtelijk voorstander zijn van handhaving van de partijdemocratie. Dáár was die metafoor voor bedoeld. Het heeft met geringschatting niets te maken.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Waarvan akte.

De heer **Dölle** (CDA): Inderdaad, Engels is van de olifanten! Ik citeerde de heer Klop, die in een neerslachtige bui zei dat het gevolg van het steeds verder verlaten door de burgerij van politieke partijen uiteindelijk zal zijn dat politieke partijen het gevaar lopen banenmachines te worden.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Dat is waar; daarin heb ik mij vergist. Ik vind het een defaitistische opvatting en dit sluit aan bij mijn opvatting dat het op zich geen natuurverschijnsel is, maar dat het ook iets is dat beïnvloed kan worden door handelende actoren. Het gaat erom de zaken in samenhang te bekijken, ook als het betreft creatieve voorstellen tot bestuurlijke vernieuwing.

Voorzitter. Ik stap over naar het voorliggende wetsvoorstel, waarvan de essentie is dat er meer geld naar politieke partijen gaat, ook op grond van een andere systematiek in de subsidietoewijzing. Dit is iets dat ik wil benadrukken. Wij hebben vier jaar geleden hier het debat gevoerd over een soortgelijk wetsvoorstel, waarin de subsidiegrondslag alleen door het aantal Kamerzetels werd gevormd. Daar werd toen met name van de zijde van de heer Van Vugt van de SP erg tegen tekeergegaan. Vooral werd bepleit om als ander criterium het aantal leden van een partij te nemen. Daar is op ingegaan door de regering in dit wetsvoorstel en dat heeft ertoe geleid dat het boter bij de vis moest worden en dat er een zak met subsidiegeld bij gegeven zou moeten worden. Ik wil hiermee maar zeggen dat het in zekere zin ook iets is dat op nadrukkelijk verzoek van de SP-fractie tot stand is gebracht. Ik vind het dan wat vreemd als daar nu zo tegen tekeer wordt gegaan. Dit temeer omdat de SP-fractie toen tegen het hele wetsvoorstel was, terwijl de SP-fractie nu, als ik het goed beluister, op zich wel akkoord gaat met subsidiëring van politieke partijen. Daarmee is het principiële standpunt verlaten. Nu loopt de SP-fractie echter vooral te hoop tegen de verhoging.

De heer **Van Raak** (SP): Ik zou het op prijs stellen, als de heer Platvoet de conclusies aan de partijen zelf overlaat.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Dat was in ieder geval de opstelling van de Tweede-Kamerfractie van de SP.

De heer **Van Raak** (SP): Nogmaals, ik trek heel graag mijn eigen conclusies. Kan de heer Platvoet uitleggen waarom een verandering van de verdeelsleutel gepaard moet gaan met een verhoging? Ik snap dat niet. De heer Platvoet zegt: omdat wij voor een verandering van de verdeelsleutel zijn, zijn wij dus ook voor een verhoging. Volgens mij staan die twee geheel los van elkaar.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Nee, er vindt in het wetsvoorstel een verhoging plaats van het basisbedrag, een verhoging van het bedrag per zetel en daarnaast komt er nog een bedrag van 1,8 mln. voor de ledensubsidies. Die 1,8 mln. is een rechtstreeks gevolg van de concessie die de minister c.q. de regering heeft gedaan aan het verzoek van de SP.

De heer **Van Raak** (SP): Met alle respect, maar dat is natuurlijk klinkklare onzin. Een verandering van de sleutel staat toch los van een verhoging? Je kunt de sleutel veranderen en er vervolgens geld bij doen, maar daar hebben wij niet om gevraagd. Je kunt hetzelfde bedrag of zelfs nog veel minder geld op een andere manier verdelen via een andere sleutel.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): U heeft gelijk. Als wij de subsidie op basis van de ledengrondslag weer zouden schrappen, zou dat leiden tot een aanmerkelijk mindere verhoging. Wij hebben echter niet het recht van amendement.

Vervolgens moeten wij de vraag beantwoorden of het redelijk is wat in dit wetsvoorstel wordt voorgesteld, namelijk het verhogen van de subsidie voor politieke partijen. In het huidige tijdsgewricht is hun functie behoorlijk pittig, gelet op hun tegenstanders in het politieke discours: niet alleen ministeries, de regering, maar ook zeer goed uitgeruste belangengroepen en anderszins. Politieke partijen moeten daarmee op professionele wijze kunnen blijven omgaan. Als je reëel bent en ziet hoe de financiële vlag bij de meeste partijen er nu bij hangt, kun je constateren dat de opbrengsten van de ledencontributies alleen onvoldoende zijn. Je kunt dan de markt opgaan of je kunt naar sponsoring gaan, maar wij zijn geen voorstander van deze twee wegen. Op zichzelf is het een oude discussie, want de subsidiëring van politieke partijen bestaat al sinds het begin van de jaren zeventig. Toen hing de vlag bij politieke partijen er overigens veel beter bij, maar dit terzijde. Ik vind het niet goed om deze discussie elke keer opnieuw te voeren. Wel is de vraag relevant waar de grens ligt wat de subsidiëring van politieke partijen betreft.

Dit is een mooie overstap naar mijn laatste punt. Dit is de tweede wet in een traject van drie; de derde zal nog volgen. De vraag is of het niet tijd wordt om een wet op politieke partijen te schrijven. Dit is al eerder aan de orde geweest; de heer Dölle sprak erover, maar niet in echt positieve zin. Ik wil het als discussiepunt naar voren brengen, omdat het eerder is besproken met de toenmalige minister De Vries. Ook zaten er elementen in de uitgebreide notitie die op 23 april 2002 is opgesteld. Ik zou het op prijs stellen, als er in breder kader naar politieke partijen wordt gekeken. Het gaat bijvoorbeeld om de

relatie tussen de verplichte afdracht en het stelsel "zonder last of ruggespraak". Het gaat ook om het toch vreemde fenomeen dat de politieke partij nauwelijks wettelijk is verankerd. Zetels zijn altijd het eigendom van personen en niet van partijen. Dat leidt telkens tot commotie, als een gekozen vertegenwoordiger ervandoor gaat met die zetel. Deze elementen zouden ook moeten worden betrokken in een bredere discussie over politieke partijen.

Een ander punt is weer actueel geworden door de Clara Wichmannstichting. Als de Algemene wet gelijke behandeling van toepassing wordt verklaard op verenigingen, ook van politieke partijen, dan kom je bij de vrijheid van vereniging en het anti-discriminatiebeginsel. Met name kijken wij dan in de richting van de SGP, waarin het vrouwen niet mogelijk is om politieke functies te bekleden.

Dergelijke actuele punten die telkens opduiken in discussies over politieke partijen zouden wat ons betreft meegenomen moeten worden in een bredere discussie over het functioneren van politieke partijen. Wat ons betreft zou het er ook toe kunnen leiden dat in een wet op de politieke partijen daarover een aantal opvattingen zijn terug te vinden.

Ten slotte nog de vraag wanneer een lid daadwerkelijk lid is. Het is een haast filosofische vraag maar ik doel hiermee natuurlijk op de grondslag die verbreed wordt in het wetsvoorstel, namelijk dat leden ook een subsidiegrondslag kunnen vormen. Hoe gaat de minister een en ander controleren? Ik zal in dit verband een geheimpje onthullen. Ik heb een tijd lang een abonnement gehad op het blad van de Socialistische Partij, de Tribune. Eens in de twee maanden vond ik daarbij dan een uitnodiging voor een ledenvergadering. Ik was abonnee maar werd tevens beschouwd als lid van die partij. Uiteraard heb ik geen gebruikgemaakt van die uitnodigingen, maar ik zou het niet prettig vinden als leden van een politieke partij die uit nieuwsgierigheid abonnee zijn op een blad van een andere partij, er tevens voor kunnen zorgen dat hun lidmaatschap dubbel wordt uitbetaald in de vorm van een subsidie. Hoe denkt de minister te kunnen controleren dat de opgegeven cijfers over partijleden betrouwbaar zijn?

De heer **Van Raak** (SP): Ik denk dat de SP zeker een van de meest betrouwbare partijen is op dit gebied, omdat zij heel goed controleert wie er wel of niet subsidie betaalt. De vraag van de heer Platvoet is overigens wel heel terecht. Als het zo is dat leden geld gaan opbrengen, kunnen er allerlei commerciële middelen worden gebruikt om leden te werven. GroenLinks is daar een heel goed voorbeeld van. Onlangs kreeg ik een brief, geschreven aan mijn vader, die overigens in 2000 is overleden, met het verzoek of hij lid wilde worden van GroenLinks. Dus ik zou heel graag via de heer Platvoet aan de minister willen vragen wat hij denkt te gaan doen om te voorkomen dat dergelijke commerciële en misplaatste middelen worden gebruikt om leden te gaan werven in de toekomst.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik ben het spoor nu even bijster, maar mijn vraag is duidelijk.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Mevrouw de voorzitter. Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om namens de fractie van de SGP en de fractie van de ChristenUnie enkele opmerkingen te maken en een enkele vraag te stellen betreffende het voorliggende wetsvoorstel. Even inhakend op het slot van de discussie van zo-even: ik spreek hier dus wel namens twee fracties maar ik ben lid van slechts één partij.

Vormen van rechtstreekse subsidiëring van bepaalde activiteiten van politieke partijen, bijvoorbeeld het verrichten van politiek-wetenschappelijk onderzoek, kennen wij inmiddels al vele decennia. Het is begonnen met de subsidieregeling, vastgesteld door de minister van Binnenlandse Zaken van 28 januari 1972 (nr. B 72/U266) ter zake van de subsidiëring van het politiek-wetenschappelijk onderzoek. Sedertdien is er eigenlijk alleen maar sprake van één tendens, namelijk steeds verdergaande vormen van subsidiëring én verhoging van de subsidies. Wat dat betreft had de heer Van Raak gelijk toen hij de heer Wiegel aanhaalde. Bij elke stap op dat pad kon wel van de een of andere kant de waarschuwing worden vernomen dat politieke partijen er voor moesten waken dat ze niet te zeer afhankelijk zouden worden van staatssteun. Intussen was er, voor zover mij bekend, geen partij die géén gebruikmaakte van de geboden mogelijkheden. En er zijn, geloof ik, geen aanwijsbare signalen dat de Staat heeft getracht misbruik of oneigenlijk gebruik te maken van zijn positie als subsidieverstrekker.

Gegeven de verwevenheid van landelijke politieke partijen en hun Tweede Kamerfracties is dat risico ook niet zo groot. Die verbinding kan er echter wel toe leiden dat deze partijen steeds sterker op de staat gaan leunen. Niemand vindt dat wenselijk of ideaal, maar meer dan 30 jaar ervaring met subsidieregelingen op dit gebied wijst erop dat die afhankelijkheid alleen maar toegenomen is en, als het voorliggende voorstel wordt aanvaard, nog verder zal toenemen. Daarom lijkt ook de op bladzijde 2 van de memorie van antwoord aan deze Kamer ingenomen stelling van de regering discutabel, namelijk dat zo voorkomen wordt dat politieke partijen financieel afhankelijk worden van de overheid. Men behoeft zich daartoe alleen maar de situatie trachten voor te stellen dat met ingang van vandaag subsidies ten behoeve van politieke partijen zouden worden afgeschaft.

Wij willen niet onopgemerkt laten dat met dit wetsvoorstel naar onze wijze van zien ten minste twee opmerkelijke wendingen in de tot dusver gehanteerde systematiek van subsidiëring en de daarbij behorende argumentatie van de zijde van de regering worden voltrokken.

In de eerste plaats wijzen wij dan op het feit dat in het streven naar een zo groot mogelijke bestedingsvrijheid van de subsidies voor politieke partijen het principe wordt losgelaten dat verkiezingscampagnes tot nu toe buiten de subsidiabele activiteiten moesten worden gehouden. Reden daarvoor was volgens de regering in 1997 bij de totstandkoming van de Wet subsidiëring politieke partijen dat in ieder geval voorkomen moest worden dat partijen voor hun primaire en essentiële functioneren van de staat afhankelijk zouden worden. Dat is een tamelijk principiële

getoonzette argumentatie om verkiezingscampagnes geen rol te laten spelen. Het argument om thans anders voor te stellen is dat partijen nu feitelijk ook al, dankzij de subsidiëring, eigen middelen kunnen verschaffen en reserveren voor campagne- en verkiezingsuitgaven. Dat roept evenwel de vraag op of deze pragmatische overweging, die op zichzelf genomen op goede gronden berust, nu in één klap het principiële contra-argument van indertijd van zijn betekenis heeft beroofd. Mogen wij de minister verzoeken aan deze vraag enige aandacht te schenken in zijn reactie?

In de tweede plaats kunnen politieke partijen de subsidie en evenzo de thans voorgestelde verhoging inzetten voor het werven van meer leden. Dat is een kernactiviteit van politieke partijen als verenigingen en ledenorganisaties. Principiële van aard is echter dat wat betreft de subsidiegrondslag er thans in het voorstel voor wordt gekozen om de omvang van de partijorganisatie en het ledental mede, dus naast de verkiezingsuitslag, van belang te doen zijn voor de hoogte van de overheidssubsidie.

Over dit punt discussieerden wij in deze Kamer ook reeds bij de behandeling van de begroting van BZK 2001 op 30 januari 2001 met de toenmalige minister De Vries. Bij die gelegenheid merkte deze op dat naar zijn stellige overtuiging het aantal leden van een partij nooit sturend zou mogen zijn voor subsidie. Dit staat in de Handelingen van de Eerste Kamer van 30 januari 2001, bladzijde 18-844. In de notitie Herijking Wet subsidiëring politieke partijen van 23 april 2002 (Kamerstuk 27422, nr. 6, pagina 10), waarbij ik opmerk dat het kabinet dat deze notitie produceerde in demissionaire positie verkeerde, onderstreepte minister De Vries dat de subsidietoedeling, conform de eerdere notitie van 23 september 2000 (Kamerstuk 27422, nr. 1, pagina 5), niet meer op Kamerzetels zou worden gebaseerd, maar op het aantal op de politieke partij uitgebrachte stemmen. In de memorie van toelichting bij dit voorstel (pagina 8/9) wordt op dit vraagpunt ingegaan op basis van een enerzijds-anderzijdsargumentatie wat betreft de vraag wat de meest zuivere graadmeter is voor het maatschappelijke draagvlak van een politieke partij. Kan de minister nog eens uiteenzetten waarom dit kabinet, kennelijk anders dan het vorige, zoveel meer gewicht toekent aan het ledental dan aan de verkiezingsuitslag? Overigens kan ik de minister mededelen dat deze nieuwe koers de instemming van onze fracties heeft.

Gelet op de door onze verwante fracties in de Tweede Kamer ingediende of ondersteunde maar verworpen amendementen op stuk nrs. 8, 11 en 12 moge duidelijk zijn dat onze fracties in deze Kamer geen behoefte hebben aan verhoging van de subsidies op dit moment. Ondanks deze omstandigheid en ondanks het feit dat niet tegemoet wordt gekomen aan een aantal andere wensen, voornamelijk betrekking hebbend op de subsidiëringssystematiek van politieke jongerenorganisaties, hebben onze fracties aan de overzijde niet tegen het wetsvoorstel gestemd. Ik zeg bij dezen maar reeds dat wij dat evenmin zullen doen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 16.05 uur tot 16.30 uur geschorst.

Voorzitter: Wagemakers

*B
!Cameratoezicht!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- het wetsvoorstel Wijziging van de Gemeentewet en de Wet politieregisters in verband met de invoering van regels omtrent het gebruik van camera's ten behoeve van toezicht op openbare plaatsen (cameratoezicht op openbare plaatsen) (29440).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Remkes**: Voorzitter. Ik kan niet ontkennen dat de voorbereiding van dit wetsvoorstel geruime tijd heeft geduurd. Dit is het gevolg van de prioriteitstelling maar ook van een inhoudelijke interferentie met het dossier over terrorisme. Verschillende woordvoerders hebben gerefereerd aan het begin van dit proces in 1997 toen de notitie Cameratoezicht werd uitgebracht. Wij hebben vanzelfsprekend stil gestaan bij de vraag in hoeverre de uitgangspunten van die notitie nog steeds konden worden onderschreven.

In de samenleving bestaat een toenemende behoefte aan toezicht ter bevordering van de veiligheid. Bij het houden van toezicht worden steeds vaker camera's gebruikt. Hiervan gaat een preventieve werking uit en het beeldmateriaal kan de politie helpen bij het opsporen van strafbare feiten. Het is dus veel meer een kwestie van ondersteuning dan van vervanging.

De toelaatbaarheid van het gebruik van camera's op zich hoeft niet te discussie te worden gesteld. Er is wel behoefte aan normering van het gebruik, omdat bij cameratoezicht het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer in het geding is. Het staat niet vast dat de beperking van het recht op privacy waartoe cameratoezicht in sommige gevallen kan leiden, een voldoende wettelijke grondslag heeft.

De kenbaarheid van camera's is over het algemeen een elementair vereiste voor de toelaatbaarheid van het gebruik. Het publiek moet weten of redelijkerwijs kunnen weten dat het in beeld wordt gebracht. Deze kenbaarheid past ook bij de preventieve werking die van de plaatsing van camera's kan uitgaan.

De heer Holdijk heeft gevraagd hoe de aanwezigheid van camera's kenbaar wordt gemaakt. In het algemeen wordt hierop de aandacht gevestigd door middel van borden. Ik vind het niet voor de hand liggen dat daarop ook tijden worden aangegeven, want daardoor kan de preventieve werking van het toezicht worden ondermijnd.

Het houden van toezicht op de openbare weg is geen taak van particulieren, maar is voorbehouden aan de overheid. Particulieren mogen wel hun eigendommen

bewaken met camera's, maar zij mogen geen camera's richten op de openbare weg.

Cameratoezicht is in de regel slechts effectief in combinatie met andere maatregelen. Het leveren van beelden aan derden moet voortvloeien uit het doel van de registratie. Beelden mogen niet langer worden bewaard dan nodig is.

Het wetsvoorstel kent twee primaire doelstellingen gericht op het vergroten van de rechtszekerheid voor de burger. In de eerste plaats harmonisatie van de regels voor gemeentelijk toezicht. In de tweede plaats het wegnemen van de onduidelijkheid over de grondslag om inbreuk te maken op de persoonlijke levenssfeer. De behoefte in het veld aan een wettelijke regulering van het cameratoezicht in het publieke domein is nog onverminderd aanwezig, zo weet ik ook uit eigen ervaring. Ook de beide primaire doelstellingen van het wetsvoorstel zijn nog steeds actueel.

Voor dat ik in detail inga op de vragen, wil ik eerst in algemene zin beschrijven welke vormen van cameratoezicht door dit wetsvoorstel worden geregeld en vooral ook welke vormen van cameratoezicht door dit wetsvoorstel niet worden geraakt.

Ik heb in de discussie met de Tweede Kamer gemerkt dat daarover nogal wat misverstanden bestaan. Het wetsvoorstel stelt regels in de Gemeentewet omtrent gemeentelijk cameratoezicht met het oog op de handhaving van de openbare orde. Ik zeg met nadruk "stelt regels" en niet "maakt mogelijk", want zoals deze Kamer weet, wordt gemeentelijk cameratoezicht reeds rechtmatig en op ruime schaal toegepast.

Het wetsvoorstel beoogt in de eerste plaats de regels te harmoniseren en een heldere grondslag te creëren voor mogelijke inbreuken op de privacy. Hiermee wordt de rechtszekerheid voor de burger vergroot en wordt door de voorgeschreven tussenkomst van de gemeenteraad de democratische legitimatie versterkt. Het wetsvoorstel bevat geen uitputtende regeling voor cameratoezicht in het publieke domein. In het publieke domein bestaan ook andere vormen van cameratoezicht dan het in dit wetsvoorstel geregelde gemeentelijke toezicht. Zonder volledig te willen zijn, noem ik: cameratoezicht van de NS op stations, camera's in treinen, bussen, trams en metro's, camera's van justitie langs snelwegen in het kader van trajectcontrole en camera's van Rijkswaterstaat en andere wegbeheerders ter bevordering van de verkeersveiligheid. Recentelijk is er nog discussie geweest over de mogelijkheid, camera's te plaatsen op viaducten ter bestrijding van stenengooiers. Over deze vormen van cameratoezicht in het publieke domein gaat het wetsvoorstel dus niet. Deze vormen van cameratoezicht vinden hun grondslag in de publiekrechtelijke taak van de beheerders.

Het wetsvoorstel gaat ook niet over particulier cameratoezicht in winkels en winkelcentra, op bedrijventerreinen, bij discotheken en dergelijke. Het heeft ook geen betrekking op cameratoezicht ter vergroting van de veiligheid in bijvoorbeeld stadhuisen, het gebouw van de Eerste Kamer of de Tweede Kamer en bij de ingangen van departementen. Op deze andere vormen van cameratoezicht zijn de algemene regels van de Wet bescherming persoonsgegevens van toepassing, alsmede

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

het wettelijk verbod van heimelijk cameratoezicht. Daarnaast gelden de eventuele beperkingen die voortvloeien uit de publiekrechtelijke taak van de beheerders.

Ik kom bij de vragen van de heer Hoekzema en mevrouw Tan over het overleg met de minister van Justitie inzake het gebruik van de toezichtcamera's voor opsporingsdoeleinden. Vanzelfsprekend heb ik regelmatig overleg met collega Donner. In dat regelmatige overleg zal de komende tijd ongetwijfeld ook dit onderwerp aan de orde komen, zeker in relatie tot het terrorismedossier. Het leek mij zuiver om eerst de behandeling van het wetsvoorstel in deze Kamer af te wachten alvorens dat overleg met collega Donner te voeren. Ik kan de Kamer echter toezeggen dat dit binnenkort op onze agenda's zal staan. Dit hangt mede samen met het feit dat het wetsvoorstel het mogelijk maakt dat onder bepaalde voorwaarden de beelden van de gemeentelijke toezichtcamera's voor opsporing mogen worden gebruikt. Ik zal de systematiek nog eens duidelijk uit de doeken doen. Ook de heer Platvoet en de heer Holdijk gingen in hun bijdragen daar nader op in.

Het moge duidelijk zijn dat het in het kader van dit wetsvoorstel niet is toegestaan om camera's te plaatsen voor opsporingsdoeleinden. De Gemeentewet, waarin dit wetsvoorstel een plaats krijgt, is immers gericht op de handhaving van de openbare orde. Het kan echter zo zijn dat op de beelden een strafbaar feit staat geregistreerd of dat er anderszins concrete aanleiding bestaat te vermoeden dat de beelden noodzakelijk zijn voor de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. Ik denk bijvoorbeeld aan de situatie dat er een ernstig vermoeden bestaat dat de dader van een misdrijf is weggevlucht door een gebied waar cameratoezicht plaatsvindt. Deze persoon is dan op de beelden vastgelegd.

Het is uiteraard niet wenselijk dat deze beelden niet voor opsporing gebruikt zouden mogen worden. Dergelijk gebruik van de beelden, dat afwijkt van het doel waarvoor ze zijn verzameld, is toegestaan indien dat in een wet is geregeld en het noodzakelijk is in een democratische samenleving, bijvoorbeeld in verband met de noodzaak van de opsporing van strafbare feiten. Het gaat dan dus duidelijk om een bijproduct en niet om het hoofdproduct. Om die reden is in het wetsvoorstel opgenomen dat de desbetreffende beelden kunnen worden verstrekt voor de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. De beelden worden dan dus verstrekt voor een ander doel dan het doel waarvoor ze zijn verzameld. Het is inmiddels ook technisch mogelijk dat een foto van een verdachte wordt ingevoerd in een camera, waarna de camera gaat piepen als de betrokkene in beeld is. Deze manier van opsporen is in beginsel mogelijk met de gemeentelijke camera's, maar de noodzaak daartoe moet dan wel voornamelijk zijn ingegeven door het doel dat de openbare orde moet worden gehandhaafd. Het meest aansprekende voorbeeld hiervan is de handhaving van gebiedsverboden. Kortom, onder strikte voorwaarden is het gebruik van de beelden voor opsporingsdoeleinden mogelijk.

De heer Hoekzema heeft gevraagd naar de relatie met het wetsvoorstel inzake bevoegdheden tot het vorderen van gegevens van collega Donner. Met dat wetsvoorstel, dat volgende week hier zal worden

behandeld, worden de opsporingsambtenaar en de officier van justitie bepaalde bevoegdheden gegeven om in het belang van het opsporingsonderzoek opgeslagen of vastgelegde gegevens over een persoon te vorderen van derden. Dit wetsvoorstel is niet van toepassing op beelden verkregen door het wetsvoorstel inzake cameratoezicht. Deze beelden worden volgens het wetsvoorstel inzake cameratoezicht namelijk al aangemerkt als politieregister. Daarmee staan de desbetreffende beelden al ter beschikking van politie en justitie. Op grond van het wetsvoorstel inzake cameratoezicht kunnen de beelden voor de opsporing worden gebruikt als dat noodzakelijk is voor de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. Van vordering van gegevens zal geen sprake zijn. Het wetsvoorstel van collega Donner biedt evenmin een grond om het gebruik van de camera's voor opsporingsdoelen te vorderen. Het wetsvoorstel ziet slechts op het vorderen van opgeslagen of vastgelegde gegevens en niet op het vorderen van opnameapparatuur. Het gebruik van de camera's voor een specifiek opsporingsdoel zal slechts mogelijk zijn in overleg met de gemeente en als is voldaan aan de vereisten voor het gebruik van bijzondere opsporingsbevoegdheden.

De heer Hoekzema vraagt ook waarom de beelden niet gebruikt zouden mogen worden voor de opsporing van een strafbaar feit dat niet op de band is vastgelegd. Het NPI veronderstelt dat. Dit berust op een misverstand. De beelden mogen voor opsporingsdoeleinden worden gebruikt, zoals gezegd, als er concrete aanleiding is te vermoeden dat ze noodzakelijk zijn voor de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. Dat strafbare feit kan ook hebben plaatsgevonden buiten het door de camera's bestreken gebied. Als er bijvoorbeeld in de omgeving een ernstig strafbaar feit is gepleegd – stel een geval van ernstige mishandeling – dan mogen de beelden worden gebruikt als er aanleiding is te vermoeden dat de daders voor of na het plegen van het strafbaar feit in beeld zijn geweest.

De heer Van Raak vraagt wie bepaalt of de beelden relevant zijn voor de opsporing van strafbare feiten. De operationele regie bij cameratoezicht is in handen van de politie. Dat wil zeggen dat de politie als eerste gebruikmaakt van de door cameratoezicht verkregen beelden, omdat de politie immers de eerst aangewezen instantie is om de openbare orde daadwerkelijk te handhaven. Als er op strafbare feiten wordt gestuit of als er concrete aanleiding bestaat te vermoeden dat de beelden noodzakelijk zijn voor de opsporing, dan kunnen de gegevens worden verstrekt aan opsporingsambtenaren. Hiervoor geldt het verstrektingsregime dat voor tijdelijke registers geldt, zoals vastgelegd in artikel 13 d van de Wet politieregisters.

Mevrouw Tan vroeg hoe het zit met de bewaartermijn van vier weken. Zij vroeg met name of die termijn zich wel verdraagt met het doel van de wet, namelijk de handhaving van de openbare orde. De Raad van State heeft in zijn advies slechts de vraag opgeworpen of de beelden niet onmiddellijk zouden moeten worden vernietigd, als handhaving van de openbare orde het enige oogmerk is. Dit is dus wat minder stellig dan mevrouw Tan veronderstelde. Het plaatsen van camera's mag inderdaad uitsluitend geschieden met het oog op de

handhaving van de openbare orde. Plaatsing van camera's als bedoeld in dit wetsvoorstel mag dus niet geschieden voor opsporingsdoeleinden, zoals ik zojuist omstandig heb betoogd. Ook het vastleggen en bewaren van de beelden heeft slechts één primair doel, namelijk de handhaving van de openbare orde. Hierbij zijn ook nevendoelen aan te wijzen, zoals evaluatie van het politietoedelen achteraf, maar ook gebruik voor opsporingsdoeleinden. Het wetsvoorstel bevat daarvoor zelfs een uitdrukkelijke voorziening. Gelet op de nevendoelen is gekozen voor een langere bewaartermijn, te weten vier weken, zoals bekend na amendering door de Tweede Kamer. Ik vond ook bij die gelegenheid dat er met deze termijn eigenlijk wel een juiste en verdedigbare balans gevonden werd tussen het primaire doel en de nevendoelen. In het kader van het EVRM is dit gebruik geoorloofd. De opsporing van strafbare feiten is een van de rechtvaardigingsgronden voor een inbreuk op het recht op privacy.

De heer **Platvoet** heeft de vraag gesteld hoe het zit met de plannen die recentelijk naar buiten zijn gebracht door de politie. Ik heb er ook bij deze gelegenheid behoefte aan om aan te geven dat ik van opvatting ben dat de politie, gelet op een aantal maatschappelijke ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden en naar alle waarschijnlijkheid de komende tijd nog zullen plaatsvinden, erin geslaagd is om op een creatieve manier een nieuwe, moderne visie op de politie weer te geven. Ik plaats bij enkele onderdelen ook wel kanttekeningen, maar die zullen langs geordende weg onder de aandacht van de raad van hoofdcommissarissen en de korpsbeheerders worden gebracht, en wij zullen daarover ongetwijfeld nog nader van gedachten wisselen. Als de visie in de toekomst consequenties wil hebben in termen van opsporing, moet er natuurlijk ook nog een instrumentele discussie plaatsvinden. Die discussie raakt ook aan privacydiscussies, en die zullen wij bij die gelegenheid voeren. Als dit proces is afgerond, ben ik gaarne bereid om daarover met de Kamer van gedachten te wisselen. Dit wetsvoorstel staat echter los van de plannen van de raad van hoofdcommissarissen. De heer **Platvoet** vroeg of er al sprake is van een plakje van de salami. Het antwoord op die vraag is: neen, want die salami was bij het schrijven van dit wetsvoorstel naar vorm en inhoud nog totaal niet bekend.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Dat is een duidelijk antwoord. Ik neem aan dat u het met mij eens bent dat, mochten de voorstellen van de hoofdcommissarissen gematerialiseerd worden, daarvoor een wetswijziging nodig is, omdat zij niet passen binnen het kader van deze wet?

Minister **Remkes**: Neen, de voorstellen passen niet binnen het kader van deze wet. Of er een wetswijziging voor nodig is, is een andere vraag, maar het gaat in dat geval duidelijk om camera's ten behoeve van de opsporing en niet om camera's ten behoeve van primair de openbare orde en veiligheid.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Als wij vinden dat het goed is dat er met deze wet regels worden gesteld voor het cameratoezicht binnen gemeenten, geldt dat ook voor

nieuwe stappen in de richting van wat de commissarissen eventueel willen.

Minister **Remkes**: Kijk, als daar nadere regelgeving voor nodig is -- dat bedoelde ik zojuist ook met instrumenten -- dan moet die nadere regelgeving er komen. Er wordt wel eens vergeten dat er bijvoorbeeld op de ring in Amsterdam en op de ring in Rotterdam al ontzettend veel camera's staan. Daar kan de vraag zich dus voordoen of je die beelden voor meerdere doeleinden kunt gebruiken. Die formele vraag moet vanzelfsprekend aan de orde komen. Daar bestaat bij mij geen misverstand over.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik heb minister Pechtold geciteerd die heel kritisch was op dat voornemen. Ik heb aan u de vraag gesteld of hij namens de regering sprak.

Minister **Remkes**: Over het plan van de Raad van Hoofdcommissarissen is in het kabinet nog niet gesproken. Daarom heb ik net ook aangegeven dat er langs ordentelijke weg over gepraat zal worden. Collega Pechtold is mijn buurman. Wij drinken wel eens een kop koffie samen en dan zullen wij het hier ongetwijfeld ook over hebben.

Voorzitter. De heer **Platvoet** heeft verder gevraagd of er sprake is van onrechtmatig verkregen bewijs als de beelden in strijd met de wet langer dan vier weken worden bewaard. Dit ligt zeer genuanceerd. In de situatie die de heer **Platvoet** schetst, is er inderdaad een onregelmatigheid in de bewijsvergaring, een soort vormverzuim. Volgens artikel 359a van het Wetboek van Strafvordering is het dan aan de rechter om te beoordelen wat hij daarmee zal doen. Zo kan de rechter het bij een constatering laten of hij kan overgaan tot strafkorting. In de ernstigste gevallen, maar die zullen zich hierbij niet snel voordoen, kan de rechter het bewijs uitsluiten of het OM niet-ontvankelijk verklaren.

Er is gevraagd of de gemeenteraad in de verordening alle plekken aanwijst voor cameratoezicht en of een gemeenteraad dus ook de hele gemeente kan aanwijzen. Indien het in het belang van de handhaving van de openbare orde noodzakelijk is, kan een hele gemeente worden aangewezen, mits er sprake is van een openbare plaats, mits er beoordeeld is dat cameratoezicht inderdaad een proportioneel instrument is tot het beoogde doel en mits er beoordeeld is dat de handhaving van de openbare orde niet op een minder ingrijpende manier kan worden gerealiseerd, het uitgangspunt van de subsidiariteit dus. Ik vraag mij af of die situatie zich snel in een hele gemeente voordoet. Er moet al bijna ergens de revolutie uitbreken als gevolg van de aanwezigheid van GroenLinks, daarbij kan ik mij nog iets voorstellen, maar normaal is dat niet het geval.

De heer **Platvoet** stelde ook nog de vraag in hoeverre het wetsvoorstel cameratoezicht ingebed zal worden in het algemene preventiebeleid van het kabinet. Wij zijn druk doende met het project Veilige gemeenten en vanzelfsprekend zal daar ook het uitgangspunt bij worden betrokken dat cameratoezicht uit effectiviteitsoverwegingen niet geïsoleerd moet worden toegepast. In dat verband ligt de nadruk natuurlijk primair op het preventiebeleid.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Dan kom ik op het inzagerecht. Het inzagerecht is geregeld in de artikelen 20 tot en met 25 van de Wet politieregisters. Overigens blijkt in de praktijk voor wat betreft camerabeelden vrijwel nooit van dit recht gebruik te worden gemaakt. Van de burger kan overigens wel worden verlangd dat hij zijn verzoek naar tijd en plaats specificereert.

De heer Pastoor signaleert dat de technologie bijna iedere dag voortschrijdt. Ik heb zelf het project van de Universiteit van Groningen en die Groninger ondernemer mogen zien. De vraag was of dit wetsvoorstel dat soort ontwikkelingen uitsluit. Dat is niet het geval. Het wetsvoorstel hoeft daarvoor niet te worden gewijzigd. In het nader rapport heb ik dat ook al aangegeven. Het woord "uitsluitend" in artikel 151c, vijfde lid, waarnaar de heer Pastoor verwees, slaat niet op de beelden maar op de openbare plaats. Uitsluitend van een openbare plaats mogen beelden worden gemaakt. Waar het wetsvoorstel spreekt van "beelden" is het een redelijke uitleg dat daaronder mede de bij die beelden behorende geluiden moeten worden verstaan. Overigens wordt in de Groningse situatie het geluid niet opgenomen, maar dient het slechts om elektronisch mogelijke onregelmatigheden te constateren, waarna het beeld van de camera op het scherm van de toezichthouder verschijnt. Dit is te vergelijken met bewegingsdetectie. Het wetsvoorstel staat hieraan in geen enkel opzicht in de weg.

De heer Van Raak heeft ook nog gevraagd of de wenselijkheden preventie en subjectieve veiligheid cameratoezicht wel verdragen. Burgers kunnen zich op bepaalde openbare plaatsen onveilig voelen zonder dat daar verstoringen van de openbare orde hebben plaatsgevonden. Cameratoezicht is dan niet een passend middel om die onveiligheidsgevoelens weg te nemen. Hiervoor zijn andere maatregelen geschikter, zoals het aanbrengen van verlichting op de openbare plaats. Om tot cameratoezicht te kunnen overgaan, moet aan de hand van analyses -- bijvoorbeeld op grond van politiebevindingen -- worden nagegaan wat de veiligheidssituatie ter plaatse is. Als een openbare plaats objectief aantoonbaar onveilig is, kan cameratoezicht gerechtvaardigd zijn. Vervolgens moet dan nog wel worden bezien of cameratoezicht op die plaats proportioneel is en of andere maatregelen meer effect sorteren.

De heer Van Raak merkte op dat de ervaringen wisselend zijn. Dat is juist. De ervaringen zijn wisselend, mede afhankelijk van de toepassing van de mix van maatregelen. Mij staat altijd heel scherp de gemeente op het vizier waar dit aantoonbaar tot een groot aantal positieve resultaten heeft geleid, te weten de gemeente Heerlen. Dat moet de heer Van Raak aanspreken. Ik zie bij hem een blik van herkenning.

Verder heeft de heer Van Raak gevraagd of een wettelijk kader nodig is voor particuliere camera's. Hoewel het wetsvoorstel niet betrekking heeft op particulier cameratoezicht, maak ik hierover toch nog enkele opmerkingen. Veel particulieren of bedrijven gebruiken camera's voor de veiligheid rondom hun pand of met het oog op de bescherming van private eigendommen. Dan kan het ook gaan om de particuliere eigenaar van een openbare plaats, bijvoorbeeld een stationshal of een winkelpassage. Degenen die verantwoordelijk zijn voor

deze vormen van cameratoezicht zijn volledig gebonden aan de Wet bescherming persoonsgegevens en aan andere vormen, zoals kenbaarheid voor de bezoekers van die plaats, ingevolge de Wet heimelijk cameratoezicht. Het is dus niet nodig om een nieuw wettelijk kader te creëren voor particuliere camera's.

Verder is gevraagd of de gemeente mag beslissen over de toepassing van het EVRM. De gemeente, noch de burgemeester beslist over de toepassing daarvan. Zij besluiten binnen de kaders van het EVRM en binnen de kaders die de wetgever aanreikt. Met dit wetsvoorstel reikt de wetgever de gemeenteraad een afwegingskader aan. Die afweging zal dan in de verordening zijn plaats moeten vinden. Daarmee zal men dus rekening moeten houden.

Hoe kan de minister weten dat er een dringende maatschappelijke behoefte bestaat aan cameratoezicht? Ik heb in mijn inleidende beschouwingen al verwezen naar de uitgangspuntennotitie uit 1997 en naar het feit dat de omstandigheden die daarin aan de orde kwamen niet zijn veranderd. Integendeel, ik durf in deze Kamer wel de stelling te plegen dat de afweging tussen veiligheid en openbare orde enerzijds en privacy anderzijds in de ogen van burgers misschien vaker ten faveure van de veiligheid en de openbare orde mag worden gemaakt dan in 1997 het geval was.

De opinies in onze samenleving hebben zich daarover in snel tempo ontwikkeld.

De heer Holdijk heeft ook een vraag gesteld over de bevoegdheden. Welnu, de raad kan de burgemeester de bevoegdheid verlenen om binnen de kaders van het wetsvoorstel vaste camera's te plaatsen. De raad kan ook aanwijzingen geven over de plaatsen waar de camera's geplaatst worden en over de duur van de plaatsing. De burgemeester wijst vervolgens de plaatsen aan en bepaalt de daadwerkelijke duur van de plaatsing. Uitgangspunt is dus dat de raad bepaalt hoeveel ruimte de burgemeester krijgt.

De heer Holdijk heeft nog een vraag gesteld over de handhaving van gebiedsverboden en de plaats van de burgemeester daarin. Ook hierbij moet er onderscheid worden gemaakt tussen plaatsing van camera's en gebruik van de beelden. Plaatsing met als enig doel het handhaven van gebiedsverboden, is dus niet toegestaan in het kader van dit wetsvoorstel. Gebruik van de beelden met dat doel mag echter wel. Het maakt daarbij niet zoveel uit door wie het gebiedsverbod is opgelegd. Men dient echter wel te beseffen dat het praktische nut voor de handhaving van door anderen dan de burgemeester opgelegde gebiedsverboden gering is, omdat die gebiedsverboden vaak geen gebieden zullen betreffen waar gemeentelijke toezichtcamera's geplaatst zijn.

De heer Holdijk heeft voorts gevraagd wat de situatie is, wanneer andere overheden dan gemeenten camera's richten op een algemeen toegankelijk gebied. Ook daarvoor geldt: de gemeente is exclusief bevoegd, als het gaat om camera's voor de handhaving van de openbare orde. Andere vormen van cameratoezicht vallen niet onder dit wetsvoorstel. Te denken is aan camera's ter bescherming van eigendommen -- dat kan bijvoorbeeld gelden voor provincies -- of ter bevordering van de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

verkeersveiligheid. Nogmaals, daarvoor geldt niet de exclusieve bevoegdheid van de gemeente.

De heer Engels stelt de vraag hoe in de strikte afbakening van bevoegdheden en verantwoordelijkheden tussen burgemeester en politie en Justitie is voorzien, als het gaat om de openbare orde versus de opsporing. De besluitvorming over het plaatsen van camera's ten behoeve van het toezicht op openbare plaatsen vindt plaats door het bestuur van de betrokken gemeente. De betrokken beelden zijn een tijdelijk politieregister en de beelden kunnen onder voorwaarden worden gebruikt ten behoeve van de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. De burgemeester is daar niet actief bij betrokken; hij is verantwoordelijk voor de plaatsing.

Ten slotte ga ik in op de vraag van de heer Engels of wij bereid zijn om de aanpassingen van de Gemeentewet in de afgelopen jaren nog eens te bekijken op de effectiviteit daarvan. Op dit ogenblik is er beraad over de vraag of het wellicht nuttig is om de komende tijd te groeien naar een wet openbare orde en veiligheid. Deze vraag van de heer Engels zal ik in dat beraad inbrengen. Mocht de conclusie van het antwoord op die vraag zijn dat zoiets niet verstandig is, dan ben ik natuurlijk altijd gaarne bereid om de aanpassingen van de afgelopen jaren op een rij te zetten en daarop kort in evaluatieve zin in te gaan.

*N

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Dank aan de minister voor de beantwoording en voor het nog eens helder uiteenzetten van hoe het zit met de hoofddoelen en de neven-doelen van cameratoezicht op openbare plaatsen. Ik maak daaruit op dat er geen camera's mogen worden geplaatst met opsporing als primair doel, maar dat opsporing wel een neven-doel mag zijn als er primair met het oog op de openbare orde camera's worden geplaatst. Voor het plaatsen van een camera zijn de burgemeester en de gemeenteraad verantwoordelijk. Toch heb ik nog een enkele vraag over de gezagstoedeling in dit verband, want de minister zegt dat er ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten beelden beschikbaar kunnen worden gesteld als er concrete aanwijzingen zijn dat die beelden noodzakelijk zijn om een strafbaar feit te kunnen opsporen. Maar vervolgens rijst natuurlijk de vraag wie er bepaalt of er sprake is van concrete aanwijzingen. De minister zegt dat de politie de eerst aangewezen is om de beelden te gebruiken en dat zij dan ook de instantie is die de beelden verstrekt. Hij zegt ook dat de burgemeester verantwoordelijk is voor de plaatsing van camera's uit een oogpunt van het bewaren van de openbare orde en dat het OM verantwoordelijk is voor het gebruik van de beelden. Maar als de politie de instantie is die bepaalt of er een concrete aanleiding is om beelden te gebruiken, betekent dit dan dat zij op gezag van het OM opereert of dat zij handelt op gezag van de burgemeester op basis van zijn taak op het gebied van de openbare orde? Dit is mij niet helemaal helder en het verbaast mij ook een beetje dat er nog geen overleg over is gevoerd. De minister heeft aangegeven dat hij geregeld met de minister van Justitie overlegt, maar dat hij voor dit specifieke punt de afronding van de behandeling van dit wetsvoorstel heeft willen

afwachten. Graag vernemen wij wat in de komende tijd het onderwerp van het overleg over cameratoezicht op openbare plaatsen zal zijn, wanneer er uitsluitsel kan worden gegeven over de resultaten van het overleg en hoe de kwestie van de gezagstoedeling in de evaluatie verwerkt zal worden.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Volgens het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM) is het toegestaan om inbreuk te maken op de persoonlijke levenssfeer met cameratoezicht als andere maatregelen onvoldoende effect sorteren en als er sprake is van een dringende maatschappelijke behoefte. Er staat in dit wetsvoorstel dat cameratoezicht onderdeel moet zijn van een breder pakket van veiligheidsmaatregelen. Maar als het een onderdeel daarvan is, hoe weet je dan of andere maatregelen onvoldoende effect sorteren? Hier zit volgens mij een tegenstrijdigheid in en ik vraag me af of dit in de sfeer van het EVRM voldoende is om deze inbreuk op de persoonlijke levenssfeer te maken.

Iets soortgelijks geldt voor de dringende maatschappelijke behoefte. De minister heeft in verschillende stukken en in dit debat gesproken van het gevoel van veiligheid, van subjectieve veiligheid. Is de behoefte aan preventie in verband met subjectieve veiligheid een dringende maatschappelijke behoefte in de zin van de bepaling in het Europees verdrag, zodat deze inbreuk op de persoonlijke levenssfeer gemaakt kan worden?

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. De minister heeft ook op de meeste van mijn vragen duidelijk geantwoord, waarvoor dank. Er resteren nog enkele punten.

De minister heeft gezegd dat het cameratoezicht meer ondersteuning dan vervanging is van blauw op straat. Als je scherp luistert, constateer je dat het voor een deel ook vervanging is. Is dat een goede ontwikkeling? Er is naar voren gebracht dat er mee moet worden gekeken en dat er capaciteit moet zijn op het bureau om uit te rukken, mocht er iets gebeuren wat niet door de beugel kan. Dan heeft cameratoezicht direct het effect waarvoor het mede bedoeld is. Bovendien zegt het iets over de beschikbare capaciteit om daadwerkelijk iets te doen. De minister is niet duidelijk ingegaan op de vraag hoe hij daartegen aankijkt.

Ik begon met de opeenstapeling van beleid, waardoor de macht van de overheid wordt vergroot en het privacyvraagstuk groeit. Ik heb een beetje gespeeld met de opvatting van minister Pechtold dat het niet de kant op moet gaan dat 16 miljoen mensen permanent worden bespied en gecontroleerd. Ik weet best dat een aantal maatregelen niet in de portefeuille van deze minister zit, maar in die van zijn collega Donner: het bewaren van internet- en emailgegevens, bibliotheekgegevens en noem

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

maar op. De opeenstapeling van dit beleid gaat in toenemende mate de kant uit waarvoor minister Pechtold waarschuwt. Ziet deze minister dat ook? Is hij zich bewust van dit gevaar? En is hij het ermee eens dat privacy een belangrijk element moet vormen bij een evaluatie?

Het gaat niet alleen om beeld, maar ook om geluid; bij video gaat het ook om audio, om het in hifi-terminen te gieten. Dat vind ik toch een heel ruime interpretatie van de wet. Het gaat om beelden die worden bewaard en waarmee iets zou kunnen gebeuren. De minister zegt dat je daaronder ook geluid moet verstaan. Ik zie dat toch anders. Zoals het nu wordt voorgeschoteld vanuit Groningen, gaat het niet om het vastleggen van geluid om vervolgens iets te doen met hetgeen wordt gezegd; het gaat alleen om een signaal dat er opwinding is. Het is echter een vrij eenvoudige technische ingreep om niet alleen beelden, maar ook stemmen op te nemen. Dan zijn wij weer een stapje verder op de weg van de controle. Ik vind het een gemakkelijke interpretatie van deze wet, waarin uitsluitend over beeld wordt gesproken. Ik kan de minister hierin niet volgen.

Wij zullen voor deze wet stemmen, omdat wij het belangrijk vinden dat er duidelijke regelgeving komt en dat die wordt ingebed in de lokale democratie. Tegelijkertijd hopen wij dat gemeenten terughoudend hiervan gebruik zullen maken en zich vooral zullen richten op andere vormen van preventie.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Namens onze beide fracties wil ik graag de minister bedanken voor zijn adequate reactie op onze vraagpunten in eerste termijn. Het gebeurt niet altijd dat je zo "to the point" een reactie dan wel commentaar krijgt op je opmerkingen, waarvoor dank. Ik heb er slechts behoefte aan om een paar van die vraagpunten nog even aan te stippen.

Het eerste punt valt in feite buiten het kader van de reactie van de minister. In eerste termijn heb ik met name gesproken over het begrip "openbare orde" dat in de Gemeentewet wordt gehanteerd en waarin de hoofd- en nevendoele inzake cameratoezicht eigenlijk in essentie al besloten liggen, aangezien het gaat om feiten die de orde kunnen verstoren en om strafbare feiten die bestuursrechtelijk dan wel strafrechtelijk gehandhaafd kunnen worden. Ik meen dat daarin de bron ligt van de kwestie van de hoofd- en nevendoele, waarbij ik wat betreft de nevendoele vooral denk aan de opsporing van strafbare feiten, naast de controle op het politieoptreden.

Als ik de minister goed heb begrepen, zijn de duur en de plaatsen waar de camera's worden gesitueerd primair de verantwoordelijkheid van de raad die een en ander bij verordening kan vastleggen en is het secundair de burgemeester die de duur en de plaatsen bepaalt.

Wat betreft het kenbaarheidsvereiste wordt inderdaad in de praktijk door middel van borden aangegeven dat er sprake is van cameratoezicht. Ik moet wel zeggen dat ik daarbij zelden tijden vermeld heb gezien. Ik ben het met de minister eens dat dit ook niet de voorkeur lijkt te verdienen. Ik kwam slechts op mijn vraag

hierover, doordat in de memorie van toelichting gesproken wordt over het feit dat het publiek zou moeten worden ingelicht over het naar tijd beperkte gebruik van camera's. Ik denk dat die passage nu door de woorden die de minister hier vandaag heeft gebruikt, geschrapt kan worden.

Ik heb een scherp onderscheid trachten te maken tussen gebiedsverboden van de burgemeester en die van de rechter. De reactie van de minister op dit punt sluit volgens mij volledig aan bij het standpunt dat ik hierover naar voren heb gebracht.

Als het gaat om andere overheden dan de gemeenten die zich van cameratoezicht bedienen kan dat allerlei doeleinden hebben, zoals bescherming van eigendommen en verkeersveiligheid. Ik heb de minister zo begrepen dat wanneer de openbare orde in het geding is, de burgemeester als verantwoordelijke voor die openbare orde exclusief gaat over de plaatsing van toezichtcamera's ten behoeve van de openbare orde.

*N

De heer **Engels** (D66): Mijnheer de voorzitter. Namens beide fracties namens wie ik hier nu spreek, heb ik in eerste termijn concreet twee punten ingebracht. Daar wil ik nu kort nog iets over zeggen.

Het eerste punt betreft de precieze afbakening van de bevoegdheden van de burgemeester als vertegenwoordiger van het gemeentebestuur en de bevoegdheden die moeten worden uitgeoefend in het kader van de opsporing en de vervolging. Als ik de minister goed begrepen heb, gaat de burgemeester over de plaatsing van de camera's en is het vervolgens de politie die bij het toezicht als zodanig de operationele regie heeft, hetgeen dan nog zou passen binnen de taak van de politie in het kader van de handhaving van de openbare orde. Als het vermoeden zou rijzen dat er sprake is van een mogelijk strafbaar feit, kunnen op grond van de Wet politieregisters de beelden worden verstrekt aan opsporingsambtenaren. De politie heeft daarbij de operationele regie in het kader van de handhaving van de openbare orde. Het kan bijna niet anders dan dat er formeel ook taken worden uitgeoefend waaraan een bevoegdheid van de burgemeester ten grondslag ligt. Ik trek dan ook de conclusie dat er toch sprake is van een zekere dualiteit. Er is een gebied waar de openbare orde, de handhaving en de daadwerkelijke opsporing en vervolging niet zodanig strikt zijn afgebakend dat via de rol van de politie de burgemeester daar volstrekt buiten staat. Dat is zeker in formele zin het geval. De vraag is dan ook die naar de omslag van gemeenterecht naar strafrecht. Ik vraag de minister om precies aan te geven hoe de politie functioneert bij het bekijken van de beelden.

Mijn vraag naar een evaluatie is ingegeven door het besef dat er sinds 1994 bevoegdheden zijn opgenomen in de Gemeentewet. Er heeft ook andere wetgeving plaatsgevonden op het gebied van de openbare orde. De bedoeling is een antwoord te geven op de in de wetenschappelijke literatuur en dergelijke gerezen vraag naar een grondige evaluatie van hoe de bevoegdheden in onderlinge samenhang in de praktijk uitpakken.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Het liefst had ik de minister horen antwoorden dat hij onmiddellijk een commissie instelt met een vooraanstaande hoogleraar aan het hoofd. De minister zegt echter de vraag, die ook leeft, te begrijpen. Die wordt in een ander verband bekeken, namelijk binnen een beraad over een wet inzake de handhaving van de openbare orde en de veiligheid. Ik zal de verleiding weerstaan om daarnaar te vragen. Ik weet dat de minister om tijd zal vragen om een en ander uit te zoeken.

Ik stel vast dat er mogelijk sprake van is om bevoegdheden uit de Gemeentewet over te hevelen naar sectorale wetgeving. Of dat een goed idee is, weet ik niet. Er is echter sprake van beraad. Ik laat het dus in het midden. Bij dat beraad moet boven tafel blijven dat er over niet al te lange tijd een moment moet komen om de wettelijke bevoegdheden voor de openbare orde grondig te evalueren, al of niet in samenhang met een initiatief tot andersoortige wetgeving. De minister heeft overigens gezegd dat als het pad van de sectorale wet niet wordt gevolgd, het punt opnieuw wordt beoordeeld binnen het ministerie. Ik kan dat alleen maar toejuichen.

*N

Minister **Remkes**: Voorzitter. Het antwoord op de laatste vraag van de heer Engels is ja. Het kan echter niet op korte termijn. Wij moeten met dit instrument ook enige ervaring opdoen. Het wordt zeker niet op de lange baan geschoven. Te zijner tijd worden de zaken echter in onderlinge samenhang beoordeeld en gewogen.

Mevrouw Tan en de heer Engels vragen naar, in de woorden van de heer Engels, de dualiteit. Met die term wordt de situatie goed weergegeven. Het gaat om strafrechtelijke handhaving, waarbij de politie onder het gezag van het OM werkt. Er is dus weinig nieuws onder de zon.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Als de politie de beelden bekijkt die door camera's zijn gemaakt met als primair doel het handhaven van de openbare orde, gebeurt dat toch op gezag van de burgemeester?

Minister **Remkes**: Nee, dat doet de politie op gezag van het OM. Bij de handhaving van de openbare orde gebeurt dat op gezag van de burgemeester.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Dan ontstaat een concrete aanleiding voor het vermoeden dat er sprake kan zijn van een strafbaar feit en dan wordt die pet ter plekke veranderd. Dan fungeert dezelfde politieman op gezag van het OM en bepaalt op dat moment of er een concrete aanleiding is.

Minister **Remkes**: Dat gebeurt bij politiemensen zo ongeveer dagelijks.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Wat gebeurt er dan als de politieman op dat moment geen concrete aanleiding ziet en het OM achteraf een strafbaar feit moet opsporen en denkt aan de beelden die zijn geregistreerd? Stel dat de

politieagent in kwestie zegt dat hij helemaal geen concrete aanleiding ziet. Hoe zit het dan?

Minister **Remkes**: Ik denk dat die tegenstrijdigheid niet ontstaat. Als het OM nagaat of die beelden bekeken kunnen worden, dan zal de politie daaraan meewerken. Dan gebeurt dat gewoon op verantwoordelijkheid van en onder gezag van het OM.

Mevrouw **Tan** (PvdA): De lijn tussen het primaire doel en het secundaire doel van het verzamelen van beelden via camerabewaking op openbare plaatsen wordt zo nogal dun.

Minister **Remkes**: Ik zie uit naar de discussie over het politiebestedel in deze Kamer, want het gaat om het hart van het politiebestedel.

De heer **Engels** (D66): Ik stel vast dat de lijn tussen beide zo dun is als een politiepet.

Minister **Remkes**: Verkijk je niet op die politiepet, hoor.

Voorzitter. De heer Van Raak heeft gevraagd hoe het zit met die andere maatregelen. Ik heb verwezen naar de analyses die moeten plaatsvinden in het kader van de veiligheid. Die analyses moeten worden uitgevoerd door de politie. Die analyses worden natuurlijk ter beschikking gesteld van het gemeentebestuur en op basis daarvan worden afwegingen gemaakt. Dat is volgens mij allemaal niet zo ingewikkeld. Ik heb duidelijk aangegeven wat het kader is. Het kan allemaal niet willekeurig. Ik deel niet de opvatting dat subjectieve veiligheidsgevoelens op zichzelf onbelangrijk zijn, maar in het kader van dit wetsvoorstel zijn ze onvoldoende.

De heer Platvoet heeft gevraagd naar de discussie van de raad van hoofdcommissarissen. Deze minister zit betrekkelijk simpel in deze discussie. De afweging tussen privacy en veiligheid is wat mij betreft geen vaste afweging in de tijd. Het is altijd een afweging die de dynamiek van de tijd zal moeten ondergaan. Dat wil zeggen dat je twintig jaar geleden een andere afweging had kunnen maken dan nu in 2005. Dat betekent ook dat je zult moeten kijken naar andere zaken. Welke ontwikkelingen hebben zich voltrokken? Wat is de veiligheidsstaat van onze samenleving? Waar zitten de belangrijkste bedreigingen. Wat heeft de staat nodig in het kader van de bescherming van zijn burgers? Welke instrumenten zijn nodig? Deze vragen bepalen in belangrijke mate deze afweging. In sommige opzichten is die afweging nu anders dan in de tamelijk onschuldige periode van de jaren '50.

De heer Holdijk heeft een specificerende vraag gesteld. De raad bepaalt inderdaad de kaders en de burgemeester bepaalt de invulling. De raad heeft dus zelf in handen wat de ruimte voor de burgemeester is om tot die invulling te komen. Een beetje verstandige gemeenteraad spijkt het natuurlijk niet allemaal op de vierkante millimeter dicht.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik ben nog even doorgeslagen op de redenering van de minister dat beeld ook geluid is. Ik ben van mening dat er dan in de wet beeld en geluid moet staan, want dit zijn toch echt heel verschillende dingen. Ik vind dat hij het Groningse

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

experiment wat te gemakkelijk in het kader van deze wet heeft ingepast.

Minister **Remkes**: Volgens mij is het heel simpel. Het draait om de beelden, die worden opgenomen en daar gaat dit wetsvoorstel over. De camera's worden geactiveerd met behulp van geluid, maar er worden uitsluitend beelden opgenomen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks). Laat ik het anders zeggen. De minister is het met mij eens dat als de camera's ook geluid en dus ook stemmen opnemen, de wet moet worden aangepast. Dit kan ook gemakkelijk, want het is alleen een technische wijziging.

Minister **Remkes**: Ik heb daar nog niet over nagedacht.

De heer **Platvoet** (GroenLinks). Ik nodig de minister uit om daar alsnog over na te denken.

Minister **Remkes**: Wij praten hier over het Groningse voorbeeld. De heer Platvoet heeft gevraagd of dit experiment onder de letter van de wet kan worden toegepast en mijn antwoord op die vraag is ja.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik geef de minister toch graag de ruimte om hier nog eens over na te denken. Mijn voorbeeld is toch niet zo buitenissig. Als er ook geluid wordt opgenomen, past het experiment toch niet meer binnen de wet.

Minister **Remkes**: Ik geef geen antwoord op allerlei alsdan vragen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik geef de minister toch graag in overweging om hier nog eens over na te denken.

De heer **Van Raak**: Het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens stelt eisen, bijvoorbeeld dat andere maatregelen onvoldoende effect zullen sorteren en dat er een dringende maatschappelijke behoefte is. De minister zegt dat de vraag of hiervan sprake is, zal worden beantwoord aan de hand van de veiligheidsanalyses van de politie. Vervolgens wordt dit voorgelegd aan de gemeenteraad. Ik kom nu terug op mijn eerdere opmerking, want dan houden de gemeenteraden zich toch bezig met de interpretatie van verdragen.

Minister **Remkes**: De tekst van verdragen is helder. In dit wetsvoorstel wordt aangegeven wat onder welke omstandigheden wel kan. Daarom ben ik in eerste termijn nog nader ingegaan op de omstandigheden. Deze behandeling van de wet draagt er natuurlijk nog toe bij dat het gemeenteraden duidelijk voor ogen staat wanneer zij wel en wanneer zij niet bepaalde dingen kunnen doen. Dit is toch de normale systematiek. De heer Van Raak zou toch ook niet willen dat alles voor de gemeenteraden wordt dichtgespijkerd, want dit is geen wiskunde.

De heer **Van Raak** (SP): Zeker, het is geen wiskunde, maar ik wijs erop dat deze wet moet kunnen standhouden op basis van de uitgangspunten van het Europees verdrag.

Minister **Remkes**: Daar hoeft de heer Van Raak zich geen zorgen over te maken.

De heer **Van Raak** (SP): Dit neemt niet weg dat gemeenteraden moeten beoordelen of maatregelen onvoldoende effect sorteren of dat er sprake is van dringende maatschappelijke behoeften.

Minister **Remkes**: Gemeenteraden zijn ingehuurd om permanent te oordelen. De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Er is thans een dinerpauze voorzien, maar enkele leden hebben te kennen gegeven dat zij het op prijs zouden stellen als het debat eerder voortgang zou vinden dan nu voorzien. Ik schors de vergadering daarom voor korte tijd om vast te stellen waar de voorkeur van de minister en de andere leden naar uitgaat.

**

De vergadering wordt van 17.45 uur tot 18.00 uur geschorst.

*B

!Subsidiëring politieke partijen!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet subsidiëring politieke partijen houdende verhoging van de subsidiebedragen, verbreding van de subsidiabele doelen en aanpassing van de subsidiegrondslag (29869).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Remkes**: Voorzitter. Gegeven het feit dat een groot aantal concrete vragen is gesteld, zie ik maar af van een aantal inleidende bespiegelende beschouwingen. Ik kom direct bij de beantwoording van de vragen.

Een aantal leden stelde de kernvraag: hoe ver mag de overheid gaan met het subsidiëren van politieke partijen? De heer Van Heukelum wees erop dat de taken en functies van partijen onder druk staan en dat het lidmaatschap afneemt. De heer Holdijk sprak over de afhankelijkheid van partijen van de overheid. De heer Dölle sprak over verstatelijking.

De subsidiëring brengt altijd een bepaalde mate van overheidsbemoeienis met zich mee. Overigens krijg ik daarover opmerkelijk weinig klachten van politieke partijen. Het wettelijke systeem en het voorliggende wetsvoorstel waarborgen dat de overheid zich inhoudelijk zo min mogelijk met de politieke partijen bemoeit. De overheidssubsidie wordt toegekend op basis van objectieve wettelijke criteria. Beoordeeld wordt of een activiteit onder de subsidiabele doelen valt. Er wordt niet geoordeeld over de wenselijkheid van een activiteit of de doelmatigheid daarvan. De toetsing van de besteding van het subsidiegeld

gebeurt met een bepaalde terughoudendheid. Het karakter van een politieke partij en het partijprogramma maken geen deel uit van de beoordeling van de subsidieaanvraag. Ook draagt een ruime bestedingsvrijheid ervoor zorg dat de overheid zich niet inhoudelijk met politieke partijen bemoeit. De voorgestelde verbreding van de subsidiabele doelen vergroot deze bestedingsvrijheid alleen maar. In die zin durf ik hier de stelling te verdedigen dat dit wetsvoorstel de afhankelijkheid en verstatelijking van politieke partijen eerder vermindert dan versterkt.

Geen overheidssubsidie verstrekken draagt ook een zeker risico in zich. Als politieke partijen te eenzijdig afhankelijk worden van te grote particuliere geldschieters, dan houdt dit het risico in zich van een vervlakking van de intermediaire rol van politieke partijen. De Kamer heeft dit aangegeven in het licht van de drie financieringsbronnen. De ontwikkeling van het ledenbestand bij het overgrote deel van de politieke partijen is bekend. Ik betreur deze ontwikkeling, mede omdat ik behoor tot de klassieke school: organisaties, ook politieke partijen, moeten worden gedragen door de leden. De functie van politieke partijen in onze samenleving heeft zich echter ontwikkeld. Ik ben het eens met de Kamer dat het op termijn in de richting gaat van een verdere "verpersoonlicering" van de politiek, hoewel andere maatschappelijke ontwikkelingen daarin ook van belang zijn. De conclusie op dit moment moet zijn dat het voor politieke partijen niet meer doenlijk is om hun functies alleen op basis van de ledenbijdragen uit te oefenen.

Sommige woordvoerders hebben gewezen op de gevaren van een te grote afhankelijkheid van particuliere geldschieters; dat onderschrijf ik. Dit geldt dus ook voor een te grote afhankelijkheid van de overheid. Het geldt bijvoorbeeld echter ook als politieke partijen in te grote mate afhankelijk zijn van afdrachten van volksvertegenwoordigers. Die vierde categorie noem ik erbij, want ook daarvan kun je te zeer afhankelijk zijn. In het financieringsbestel zal sprake moeten zijn van een goed evenwicht. Naar mijn stellige overtuiging wordt dat goede evenwicht met het onderhavige voorstel niet doorbroken; integendeel.

De heer Van Heukelum heeft gevraagd of ik een grens zie. De heer Platvoet heeft die vraag in feite ook gesteld. Het is echter geen wiskunde. Subsidiebedragen zijn in de wet vastgelegd. Ik neem niet waar dat politieke partijen om de haverklap een verhoging van de subsidiebedragen vragen omdat ze het leuk vinden. Ik zeg daar overigens bij dat dit het wat mij betreft voorlopig is. Ik kan evenwel geen voorspelling doen voor over tien jaar. Aan de overzijde heb ik dat ook gezegd. De afweging wordt iedere keer gemaakt in de beide Kamers. De woordvoerders van vanmiddag zijn daar bij wijze van spreken zelf bij. Dat is voor mij een heel geruststellende gedachte.

De heer Van Raak, de heer Holdijk en anderen hebben vragen gesteld over het laten meetellen van het ledental. De heer Van Raak vraagt waarom dat maar voor 20% meetelt; volgens hem mag het iets meer zijn. Vanuit zijn achtergrond kan ik mij dat voorstellen. De heer Holdijk vraagt waarom er meer gewicht wordt toegekend aan het ledental dan aan de verkiezingsuitslag. De basisgedachte van het wetsvoorstel is het ondersteunen van

politieke partijen als ledenorganisaties. Doel van de overheidssubsidie is dan ook om politieke partijen bij hun activiteiten financieel te ondersteunen. Zoals de praktijk heeft uitgewezen, kunnen ook partijen met een kleiner ledenbestand wel degelijk de gunst van de kiezer winnen. De verkiezingsuitslag is naar mijn oordeel de meest aangewezen graadmeter voor het succes van een politieke partij. Het ligt dan ook voor de hand om daaraan bij de subsidieverdeling het grootste gewicht toe te kennen. Het aantal behaalde Kamerzetels is niet de enige factor van betekenis. Het lidmaatschap van een politieke partij is een belangrijke basis voor het functioneren van die partij. Politieke partijen zijn meer dan alleen kiesverenigingen gericht op het opstellen van kandidatenlijsten. Vanuit dit perspectief is voorgesteld om de hoogte van de overheidssubsidie mede te verbinden aan de omvang van het ledenbestand. De vraag over de 20% snap ik wel, maar er is natuurlijk een keuze gemaakt. Het was een keuze in redelijkheid. Ik zeg niet dat dit de absolute waarheid is. Wij zullen moeten bekijken hoe het zich de komende tijd ontwikkelt. Hier is nog gememoreerd dat de SP in het verleden de vraag heeft gesteld waarom wij een en ander niet laten meewegen. Daarom zeg ik tegen de heer Van Raak dat "tel je zegeningen" ook een keer van toepassing kan zijn.

De bedoeling is dat van het introduceren van de nieuwe grondslag een stimulerende werking uitgaat. Als een politieke partij relatief meer leden heeft, dan krijgt zij ook een hogere subsidie. Met de in het voorstel neergelegde verdeelmaatstaf wordt wat mij betreft een goede mix aangebracht tussen het succes van de politieke partij als ledenorganisatie en de verkiezingsuitslag.

De heer Van Heukelum heeft gevraagd of is overwogen om nog andere criteria te betrekken bij de verdeelsleutel, bijvoorbeeld de hoogte van de contributie. De heer Ten Hoeve heeft in dat verband gevraagd om de uniforme systematiek ook voor de gemeenteraad te hanteren. Is de minister bereid de subsidiegrondslagen te heroverwegen? De doelstelling van het wetsvoorstel is een wijziging van de Wet subsidiëring politieke partijen. Deze wijziging houdt verband met een verhoging van de subsidiebedragen, een verbreding van de doelen en de subsidiegrondslag. Het standpunt van het kabinet terzake is destijds bij het bepalen van het standpunt over de notitie herijking Wet subsidiëring politieke partijen kenbaar gemaakt. Dat standpunt is in het wetsvoorstel opgenomen. Ik ben van mening dat de gekozen subsidiegrondslagen voor de partijen die momenteel voor subsidie in aanmerking komen, rechtvaardig en adequaat zijn. Ik zie dan ook geen aanleiding om deze grondslagen opnieuw ter discussie te stellen.

De heer Van Raak heeft gevraagd of de zorgen voorbij zijn over de vraag of men ledenwerving wel tot prioriteit zal gaan maken. De heer Ten Hoeve vroeg of ik niet bang ben dat voor politieke partijen het aantrekken van nieuwe leden even lucratief wordt als het voor een verzekeringsmaatschappij lucratief is om klanten te werven. Over dat laatste maak ik mij niet veel zorgen, gelet op de ontwikkelingen in ledentallen bij de politieke partijen. De bedoeling van het wetsvoorstel is, te stimuleren dat ledenwerving hoger op de prioriteitenlijst komt te staan. Ik constateer daarbij dat er binnen een aantal

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

politieke partijen nogal wat vernieuwing aan de gang is, zoals vormen van directe zeggenschap en andere vernieuwingen, mede met als doel om die politieke partijen voor leden weer aantrekkelijk te maken. Die bewegingen stemmen mij in enige mate optimistisch, maar wij zullen de resultaten moeten afwachten.

De vraag is gesteld hoe dit wetsvoorstel zich verhoudt tot het wetsvoorstel dat nog gaat komen, en waarom deze onderwerpen niet samen kunnen worden behandeld. Welnu, ik heb de keuze gemaakt om primair dit voorstel in te dienen, omdat wij tijd zouden hebben verloren als ik beide voorstellen tegelijk had ingediend. De knip is op zichzelf genomen zeer verantwoord, maar ik kan mij de vraag goed voorstellen. Zo omstreeks september ga ik naar de ministerraad met het tweede wetsvoorstel. Vervolgens wordt het in procedure gebracht. Dit tweede wetsvoorstel gaat onder meer over een subsidiemogelijkheid voor nieuw aan de verkiezingen deelnemende partijen. Daar is om gevraagd, en het komt aan de orde in een bepaalde formule en constructie. Verder gaat het wetsvoorstel over het verlagen van de drempel voor het openbaar maken van giften, het openbaar maken van giften van natuurlijke personen, het stellen van een plafond aan de bijdrage die een persoon of rechtspersoon op jaarbasis aan een politieke partij kan geven, de periodieke weergave van de inkomsten van politieke partijen, openbaarmakingsvereisten voor neveninstellingen en stichtingen, het invoeren van sancties op niet-naleving van openbaarmakingsvoorschriften en het belasten van een onafhankelijk orgaan met de uitvoering. Dit laatste is overigens nog niet zo eenvoudig, want het betreft een complexe materie. Het opnemen van al die onderwerpen in het voorstel heeft tot enige vertraging geleid. Afsproken was, dat terugwerkende kracht zou worden nagestreefd voor het wetsvoorstel dat hier nu aan de orde is, en dat heeft de keuze mede beïnvloed.

De heer Dölle, de heer Platvoet en anderen hebben gevraagd of er een wet op de politieke partijen komt. De heer Dölle heeft daarbij met name verwezen naar Duitsland en sprak zijn reserves uit. Ik deel die reserves in hoge mate. Ik heb begrepen dat de heer Platvoet daar iets genuanceerder over denkt, maar het kabinet heeft geen voornemens voor een wet op de politieke partijen. Een aantal zaken, zoals transparantie, moet wel worden geregeld, maar dat betekent nog niet de invoering van een wet op de politieke partijen, zoals het Duitse Parteigesetz.

Ik ben namelijk van opvatting dat bij regels over politieke partijen -- dat heeft ook te maken met de verstatelijking -- grote terughoudendheid past. Men moet zoveel mogelijk in onafhankelijkheid kunnen functioneren. Tegen de heer Platvoet zeg ik daar nog bij dat wij ons staatsrecht naar mijn mening ook niet aan de kant kunnen zetten. Toen ik zijn bijdrage beluisterde, leek zijn pleidooi mij de kant op te gaan van een soort wettelijk vastgelegd recallrecht, waarbij een zetel eigendom is van de partij. Zo zit ons staatsrecht in elkaar en zo moeten wij het naar mijn opvatting ook niet willen regelen. Natuurlijk zie ook ik met gemengde gevoelens dat sommige volksvertegenwoordigers op bijna vrijgevalen zetels niet naar behoren functioneren. Ik vind dat die mensen op hun verantwoordelijkheid moeten worden aangesproken, maar

ik vind niet dat wij de discussie op de omgekeerde wijze langs deze lijn zouden moeten voeren.

De heer Van Raak heeft de vraag gesteld waarom de subsidies van politieke jongerenorganisaties en wetenschappelijke instituten uitgezonderd zijn van de lumpsumfinanciering. Ik kan hem één ding wel zeggen: ik heb deze discussie met verschillende petten op meegemaakt. Ik ken precies de historie en ik heb mij op het standpunt gesteld dat het mij verstandig lijkt om de bestaande situatie te continueren. Hier liggen ellenlange discussies in het verleden aan ten grondslag. Iets anders lijkt mij niet praktisch. In mijn waarneming functioneert het bestaande systeem op een fatsoenlijke manier. Het verdeelsysteem voor politieke jongerenorganisaties wordt met dit voorstel niet gewijzigd en bij een toename van het aantal organisaties zal de subsidie per organisatie dalen. Daar staat tegenover dat bij een eventuele afname van het aantal organisaties de subsidie per politieke organisatie juist weer stijgt. Daarnaast bestaat voor partijen altijd de mogelijkheid om een deel van hun subsidie te besteden aan de eigen jongerenorganisatie, want dit wetsvoorstel gaat niet uit van een verbod daarop. Een openeinde financiering ten aanzien van politieke jongerenorganisaties acht ik niet wenselijk.

Voorzitter. De heren Van Raak en Van Heukelum vroegen wat de status is van de voorgenomen conferentie. De heer Platvoet zou het op prijs stellen om een keer in breder verband over politieke partijen en hun toekomst te praten en ik heb het compliment van de heer Engels genoteerd. De status van die conferentie is niet meer dan wat het is, namelijk een conferentie om eens met een aantal mensen uit de politieke partijen zelf, maar ook uit de wetenschap en uit de journalistiek te praten over de toekomst van politieke partijen en over de vraag welke maatschappelijke ontwikkelingen relevant zijn. Er is natuurlijk wel iets aan de hand. Wat zijn in de toekomst mogelijke eisen die aan partijen en dus mogelijk ook aan het financieringsinstrumentarium worden gesteld? Dat type vragen moet daar aan de orde komen, ook ten behoeve van mijn eigen oordeelsvorming daarover. Het idee is niet om het maar even in de groep te gooien en er vervolgens niets mee te doen. Het idee is ook niet om een brede maatschappelijke discussie te organiseren, want van die afdeling ben ik niet. Het is de bedoeling, deze conferentie in het najaar 2005 te organiseren. Voor de bredere discussie verwijs ik de heer Platvoet naar het symposium. Als de Kamer het op prijs stelt om daar bijvoorbeeld en verslag van toegestuurd te krijgen, dan ben ik daartoe bereid. Ik begrijp dat de woordvoerders graag uitgenodigd willen worden. Bij dezen is dat geregeld.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Voorzitter. Het is natuurlijk heel mooi dat wij dat verslag krijgen. Bij dezen is dat genoteerd. Als het echter daarbij blijft, vind ik dat onvoldoende.

Ik vind het prima dat er een symposium komt en dat er breed over gediscussieerd kan worden, maar uiteindelijk zal in het parlement besloten moeten worden hoe wij ermee verder gaan. De vraag is dus of de minister, nadat de uitkomst van de conferentie bekend is, die de minister volgens zijn zeggen kan gebruiken bij zijn

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

standpuntbepaling, nog met een notitie of wat dan ook naar het parlement komt.

Minister **Remkes**: Het volgende lijkt mij een aardige gedachte. Volgens mij is dat, gezien de tijd, wel vorm te geven. Het andere wetsvoorstel wordt hier nog behandeld. Wij zorgen ervoor dat de Kamer bij die gelegenheid beschikt over het verslag van die conferentie. Natuurlijk moet ik ook maar afwachten wat daar uitkomt. Als er iets uitkomt waarmee wij wat kunnen, ben ik ook niet te beroerd om daar een mooie brief bij te schrijven. De Kamer kan dat dan gebruiken als achtergrondinformatie bij de behandeling van het wetsvoorstel dat hier nog aan de orde moet komen. Mijns inziens is nu alles keurig in schema gezet.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Dat gaat allemaal over geld.

Minister **Remkes**: Nee.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ook het derde wetsvoorstel gaat over geld en transparantie van een aantal zaken binnen de desbetreffende partij. Als het echter gaat over de toekomst van partijen, zal het kader toch iets breder gesteld moeten worden. Dat heb ik ook bepleit in eerste termijn. Het lijkt mij dan heel uitdagend om de positie van partijen daarbij te betrekken in verband met politieke vernieuwing en de rol van partijen daarin. Men kan bijvoorbeeld leren van een referendum. Ik vind dus dat dit soort aspecten bij een dergelijke discussie betrokken zou moeten worden. Dit lijkt mij ook eigenlijk wel voor de hand te liggen.

Minister **Remkes**: Ik vind dat ik al behoorlijk ver ben gegaan in mijn toezegging.

De heer **Van Raak** (SP): Wij hoeven hier niet afhankelijk te zijn van de minister. Wij discussiëren hier met de regering over onszelf. Wij kunnen wat de minister voorstelt, dan ook veel beter zelf doen. Het lijkt mij goed om in dezen niet al te zeer de agenda van de minister te volgen. Het gaat erom dat politieke partijen met een eigen analyse komen. Dat kan op elk moment gedaan worden en vervolgens kunnen wij die op elk moment in de Kamer bespreken.

Minister **Remkes**: In een onstatelijke situatie lijkt mij dit de enig juiste reactie.

Voorzitter. De heer Dölle stelde de vraag of er iets naders gezegd zou kunnen worden over de redenen van een teruglopend ledental. Wij hebben het hierbij over een verschijnsel dat al een aantal jaren duurt.

De heer **Dölle** (CDA): Mijn vraag was in hoeverre het feit ermee te maken had dat Nederlanders gemiddeld hoger opgeleid zijn.

Minister **Remkes**: Het gaat om een relatief hoge opleiding. Dit is geen specifieke, voor Nederland unieke ontwikkeling. Mijns inziens zijn er meer keuzemogelijkheden: als men meer opleiding hebben

genoten, staat men vaak geëmancipeerder in het leven. Het gaat erom dat de andere mogelijkheden die men heeft, vaker en eerder benut worden. In het algemeen worden mensen minder snel en makkelijk lid van vaste, georganiseerde verbanden. Dat heeft te maken met opleiding en met een aantal sociaal-culturele ontwikkelingen in onze samenleving. Een tijdlang werden mensen eerder lid van single-issuebewegingen dan van vaste georganiseerde politieke partijen. Ik weet niet of dat nu nog zo is. Bij de vakorganisaties is dezelfde ontwikkeling waar te nemen. Tegen deze achtergrond is het verschijnsel dus niet zo erg uniek. De heer Dölle moet de desbetreffende opmerking in het verslag even tegen deze achtergrond interpreteren. Het is niet meer en niet minder.

“Onafhankelijkheid” is hierbij het trefwoord. Ook dit zal natuurlijk onherroepelijk aan de orde komen, als je in een breder verband praat over de toekomst van politieke partijen.

De heer Dölle heeft verder nog gevraagd waarom er geen partijsubsidie mogelijk is bij een burgemeestersverkiezing, maar wel bij referenda over de gekozen burgemeester. Volgens mij is dit een kwestie van tijdstip. Op een gegeven moment hebben wij in het kader van de behandeling van het wetsvoorstel inzake de gekozen burgemeester – daar zal deze Kamer ongetwijfeld nog iedere dag met veel plezier aan terugdenken... – de vraag onder ogen gezien of het goed zou zijn, ook in dat verband overheidssubsidie mogelijk te maken. Mijn collega De Graaf en ik hebben deze vraag toen ontkenkend beantwoord. Bij referenda over minder omvangrijke kwesties dan die van de gekozen burgemeester leek het ons met het oog op meer vrijheid voor politieke partijen niet goed om hiervoor allerlei regelgeving op te stellen. De burgemeestersverkiezing komt natuurlijk wel weer op de agenda, maar in dit verband lijkt mij het onderwerp referenda relevanter, en ik zie in dit verband geen aanleiding tot nadere afwegingen.

Met dit wetsvoorstel wordt het voor politieke partijen mogelijk om buitenlandse partijen te subsidiëren, het is een keuze die elke politieke partij zelf kan maken. Met het oog op de ontbureaucratisering leek het mij ook niet nodig om op dit punt beperkende regelgeving te maken. Volgens mij praten wij hierbij ook over een volstrekt theoretische optie, want geen enkele politieke partij zal het in haar hoofd halen om dit te doen.

De heer Dölle heeft ook nog gevraagd naar de effecten van splitsing van een fractie op de subsidie. Er is in het wetsvoorstel in een regeling voorzien die geldt als er als gevolg van een splitsing een of meer nieuwe politieke partijen ontstaan; alleen de splitsing van een fractie heeft nog geen effect op de subsidie. Bij splitsing van een fractie wijst elke daarbij gevormde nieuwe fractie een (nieuwe) partij aan. De nieuwe politieke partij komt dan met ingang van het daarop volgende kalenderjaar voor subsidie in aanmerking. Er wordt bij de zetelverdeling uitgegaan van een verklaring van de Kamervoorzitter. Deze regeling is ook van toepassing ingeval van splitsing van een fractie van een politieke partij in de Eerste Kamer als aan haar subsidie wordt verstrekt op basis van het aantal zetels in de Eerste Kamer.

De heer **Dölle** (PvdA): Dank voor dit antwoord, maar ik had ook nog gevraagd naar de situatie bij een splitsing van de vereniging. Het is daarbij mogelijk dat alle fractieleden zich aansluiten bij de dissidenten en dat de hoofdvereniging zonder fractie doorgaat.

Minister **Remkes**: Dan vervalt volgens mij de verklaring van de Kamervoorzitter, maar om het zeker te weten moet ik even mijn medewerkers raadplegen. Mocht er aanleiding toe zijn, dan kom ik er wel tweede termijn op terug. Ik begrijp overigens best waarop u doelt, want hier is onlangs nog enige discussie over geweest.

De heer Ten Hoeve heeft gevraagd of er van de raad verwacht kan worden dat die instemt met een regeling waarbij een lokale partij wordt gesubsidieerd, maar de andere in de raad vertegenwoordigde partijen niet. Ik heb meerdere malen aangegeven dat ik de subsidiëring van lokale partijen een lokale aangelegenheid acht. Dat is nog steeds mijn mening. Evenals bij meer zaken die de lokale autonomie aangaan, zijn gemeenten daarbij zelf verantwoordelijk. Ik vind het niet terecht dat wij er daarbij op voorhand bij het Rijk van uitgaan dat lokale overheden hun lokale verantwoordelijkheden niet op zich nemen.

De heer Ten Hoeve heeft ook gevraagd wanneer er voorstellen komen op het gebied van scholing en vorming. Ik ben van plan om op korte termijn mijn standpunt over de motie-Dubbelboer aan de Tweede Kamer te sturen. Ik zal hierover ook verder nog met de VNG in gesprek gaan, in het bijzonder over de aspecten van vorming en scholing en over de rol van lokale partijen in dit geheel. Ik wijs hierbij op twee omstandigheden, omdat ik dit echt ook een serieus probleem vind en omdat ik heb geprobeerd er serieus bij stil te staan. Er is nu een geïnstitutionaliseerde relatie met tien partijen. Ik ben uiteindelijk tot de conclusie gekomen dat het onwenselijk is dat ik een subsidierelatie zou krijgen met drie- tot vierhonderd politieke partijen, met alle bureaucratische last die dat met zich meebrengt. Dan geldt voor mij primair het uitgangspunt "decentraal wat kan, centraal wat moet".

Bij de koepels doet zich een complicerende omstandigheid voor. Wanneer je daarmee een subsidierelatie aangaat, dwing je lokale politieke partijen dus om zich bij een koepel aan te sluiten. Het is principieel zeer de vraag of dat subsidietechnisch nu wel de juiste invalshoek is. Ik ben, onverlet mijn opmerkingen over vorming en scholing waarbij ik nog de meeste mogelijkheden zie, tot de conclusie gekomen dat het niet verstandig is om die andere lijn op te gaan. Dat is geen onwil, maar dat heeft te maken met dit type overwegingen.

De heer Holdijk heeft gevraagd waarom verkiezingscampagnes nu onder de subsidiabele doelen worden gebracht. Wij kenden de mooie regeling dat dit niet mocht. Dat werd wel gecontroleerd, maar ik heb dit wel eens "de grote leugen" genoemd, omdat het schuifgedrag tot gevolg heeft. Ik zeg niet dat die principes overboord zijn gekieperd. Zij gelden op zichzelf nog wel, maar zij werden niet effectief meer gehandhaafd. Dan gaat het in feite om overbodige regelgeving. Dat is de reden dat ik tot de conclusie ben gekomen dat het ook niet meer zinnig is om voor campagnes nog beperkende bepalingen

te stellen, wetende hoe het in de praktijk van politieke partijen gaat.

De heer Platvoet heeft verwezen naar de situatie in 2000, toen al is gesproken over een andere systematiek voor subsidietoewijzing. De gedachte achter het wetsvoorstel van nu is dat de verkiezingsuitslag het belangrijkste criterium is. Dat vind ik nog steeds, zoals ik daarnet ook heb aangegeven, in de balans tussen ledental en zeteltal.

Ik kom bij de boekhoudkundige vraag wanneer een lid een lid is, hoe de minister dit zal controleren en of zeggenschap in de vereniging voldoende is. Voor het lidmaatschap moet een onderscheid worden gemaakt tussen het lidmaatschap van een politieke partij als vereniging en het lidmaatschap op grond van de wet als grondslag voor de subsidie. Voor het lidmaatschap van een politieke partij in de zin van de Wet subsidiëring politieke partijen moet worden uitgegaan van een volwaardig lidmaatschap, niet van een buitengewoon lidmaatschap.

Een lid van een vereniging dient te beschikken over zeggenschapsrechten, onder meer het hebben van ten minste één stem in de algemene vergadering. Ook moet de persoon toegang hebben tot de vergadering om zijn stemrecht uit te oefenen. Een laatste voorwaarde is dat men ten minste twaalf euro aan contributie betaalt. Deze voorwaarden maken het nog steeds mogelijk dat politieke partijen andere soorten lidmaatschappen instellen. Als deze vormen van lidmaatschap echter niet voldoen aan de eisen van de wet, vormen deze leden geen grondslag voor de subsidieverstrekking. Dit systeem houdt in dat politieke partijen de mogelijkheid behouden van een hardheidsclausule voor bijzondere groepen, bijvoorbeeld bijstandsgerechtigden. Dergelijke lidmaatschappen vallen echter niet onder de definitie van het lidmaatschap in de zin van de wet. Het gevolg is dat politieke partijen voor deze leden geen subsidie ontvangen.

Hoe wordt dit gecontroleerd? De politieke partijen moeten bij hun verantwoording een accountantsverklaring leveren, die de basis vormt van de controle door mijn eigen ordedienst. Van de accountant van een politieke partij mag ook worden verwacht dat hij nagaat dat de contributie daadwerkelijk door het betrokken lid wordt voldaan. Ook hierop kan de ordedienst een controle laten plaatsvinden. Voor de reikwijdte en de intensiteit van de controle door de accountant van een politieke partij geldt bij ministeriële regeling een aanwijzing. Bij het bepalen van de juistheid van de in de ledenadministraties opgenomen gegevens wordt een nauwkeurigheid van 5% vereist. Dit betekent dat de afwijking van het opgegeven ledental niet meer dan 5% mag bedragen. Gevallen van creatief boekhouden kunnen op deze wijze worden ontdekt. Als de accountant niet kan instaan voor de juistheid van de ledentallen, geeft hij geen goedkeurende verklaring af.

De **voorzitter**: Wij zijn toegekomen aan de tweede termijn, waarin voor 27 minuten is ingetekend. Er komt ook een beantwoording, dus u zult rond half acht uitkomen.

**

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Ik wil graag uitgenodigd worden voor het congres met de politieke partijen. Vandaar dat ik mij in tweede instantie nog als woordvoerder meld, want u gaf aan dat de woordvoerders zouden worden uitgenodigd voor het congres.

Overigens heeft de PvdA haar inbreng geleverd in het verslag. Daarin hebben wij kenbaar gemaakt dat wij met gemengde gevoelens kennis hebben genomen van dit wetsvoorstel. Die gemengde gevoelens waren veroorzaakt doordat de Raad van State in zijn advies aangaf dat een duidelijke motivering voor de verhoging ontbrak en door de omvang van de verhoging. Die is behoorlijk omvangrijk. Overigens gaat de vergelijking van de heer Van Raak in eerste termijn tussen de 15 mln. en een totale begroting voor subsidiëring elders niet helemaal op.

Waarom hebben wij in eerste termijn niet aan dit debat meegedaan? Wij zijn van mening dat het debat fundamenteeler zou moeten zijn en fundamenteeler zou moeten worden gevoerd. Wij hopen dan ook dat, wanneer het derde voorstel ons bereikt, fundamenteeler kan worden ingegaan op een aantal vraagstukken. Wij zullen dat in ieder geval doen. Dan zal uitgebreider moeten worden stilgestaan bij de toekomstige rol van de politieke partijen in relatie tot bestuurlijke vernieuwingen en de opkomst van een personendemocratie. Dan is de vraag aan de orde die hier in eerste termijn aan de orde is gesteld: moet er een aparte wet komen, moet er op een andere manier mee worden omgegaan? Het tweede fundamentele onderdeel van dat debat zal zijn de vraag hoe de financiering moet plaatsvinden van politieke partijen dan wel van personen die rechtstreeks moeten worden verkozen. Omdat wij vinden dat het debat fundamenteeler zal moeten worden gevoerd, hebben wij ons in eerste termijn niet in het debat gemengd. Wij vonden dat de zaak schriftelijk goed was afgehandeld. Desalniettemin moeten wij ons natuurlijk verantwoorden voor ons standpunt.

Wij vinden de verhoging fors. De keuze om er weliswaar met enige moeite mee in te stemmen, is erin gelegen dat wij op dit moment, dus zonder dat het meer fundamentele debat gevoerd is, van mening zijn dat politieke partijen er echt toe doen en er ook in de toekomst toe zullen doen in een relevante vertegenwoordigende democratie. Daar hechten wij zeer aan. Zolang dat fundamentele debat niet is gevoerd, hechten wij ook aan een financiering waarbij wij niet afhankelijk zijn van markt of sponsoring. Als je wel voor dat laatste kiest, zal je van tevoren de randvoorwaarden goed moeten bepalen. Genoemd debat moet ook binnen onze eigen partij gevoerd worden en tussen de politieke partijen onderling. Daarom is de suggestie van de minister voor het houden van een congres buitengewoon goed. Zo'n congres mag dan echter geen vrijblijvende conclusies opleveren; de resultaten ervan moeten daadwerkelijk in het verdere debat tot uitdrukking komen, waarbij alle vragen aan de orde komen die nu ook gesteld zijn.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Het is een subjectieve waarneming, maar ik bemerk niet zoveel trots over de politieke partijen, terwijl wij hier toch allemaal lid zijn van een politieke partij. Politieke partijen zijn het enige contrapunt tegen belangengroepen en departementen, hoorde ik de heer Dölle zeggen. Welnu, ze zijn natuurlijk veel meer dan dat. De heer Engels zei dat partijen het heel moeilijk hebben om in te spelen op veranderingen. Dan zeg ik: dan moet u beter uw best doen. De heer Ten Hoeve zei dat politieke partijen nog niet onvervangbaar zijn. Zijn wij dan een noodzakelijk kwaad? Wat is er in zijn ogen aan de hand? De heer Holdijk had het over verstatelijking. Hoe bereiken we dat politieke partijen minder afhankelijk worden? Het antwoord daarop is dat wij daar zelf voor moeten zorgen. Dat is ons werk en niet dat van de minister. De heer Van Heukelum betoogde dat een brede discussie nodig is over nut en noodzaak van politieke partijen. Welnu, daar hebben wij ook de minister of een conferentie niet bij nodig. Ook dat moeten de partijen zelf doen. Wij moeten vooral niet de agenda door anderen laten bepalen. De heer Platvoet voerde aan dat er sprake is van allerlei bestuurlijke vernieuwingen die de positie van de partijen aantasten. Punt is dat wij daar allemaal zelf bij zijn; wij kunnen er allemaal voor of tegen strijden.

De heer Platvoet kan ik overigens geruststellen, dat hij nooit lid is geweest van de SP. Ik heb het nagevraagd. Wij hebben 45.000 leden op dit moment en daar is geen Platvoet bij. Alle leden krijgen ons partijblad de Tribune. Er zijn 250 abbonementhouders van de Tribune die geen lid zijn van de SP. Dat betreft vooral bibliotheken en dergelijke en voor het overige gaat het bijvoorbeeld om een enkeling zoals de heer Platvoet. Wij zijn een vrijwilligerspartij. Dus al die 45.000 Tribunes worden ingevouwen door vrijwilligers. Daar wordt door de afdelingen van alles bijgedaan, zoals folders, en uitnodigingen. In het specifieke geval van de heer Platvoet hebben de vrijwilligers er een uitnodiging voor een partijbijeenkomst bij gedaan. Niet omdat hij lid is, maar omdat ze in elke Tribune zo'n uitnodiging stoppen. Meestal gaan de vertegenwoordigers van bibliotheken en dergelijke niet op zo'n uitnodiging in. De heer Platvoet is ook niet geweest, want anders had hij geweten dat hij nooit lid is geweest. Misschien kan hij mij nog wel even uitleggen hoe het komt dat GroenLinks verzoeken om lid te worden stuurt aan nabestaanden van bepaalde mensen.

Aan de minister is gevraagd wat de grens is. Nou, dit is het wel voorlopig, heeft de minister geantwoord. Welnu, het is niet aan de minister om te bepalen wat het goede evenwicht is tussen afdrachten, subsidies en contributies. De politieke partijen moeten het er zelf over hebben. Ik zie overigens uit naar de conferentie. Als ik ervoor wordt uitgenodigd, zal ik er zeker aanwezig zijn. Tegelijkertijd vind ik wel dat wij de agenda op dit punt niet door anderen moeten laten bepalen. Ik ben het met de minister eens dat wij terughoudend moeten zijn bij het maken van een wet op politieke partijen. Ook dat zie ik als een bemoeienis van parlement en regering met iets wat politieke partijen zelf moeten regelen. Ik ben het ook met de minister eens dat de politieke partijen zelf bepalen of ze subsidies geven aan wetenschappelijke bureaus,

jongerenorganisaties, Europese bewegingen en dergelijke en of ze dat al dan niet doen in de vorm van een lumpsum.

De heer **Dölle** heeft gezegd dat minder mensen lid worden van een politieke partij omdat ze zo hoog opgeleid en goed geïnformeerd zijn. De minister voegde eraan toe dat ze zo onafhankelijk zijn. Er zijn heel veel hoogopgeleide, goed geïnformeerde onafhankelijke mensen die lid zijn geworden van de SP. Als je naar ons staatje kijkt, is dat een gemiddelde afspiegeling van de bevolking. Dus ook al die hoogopgeleide, beter geïnformeerde mensen zijn toch allemaal ooit lid geworden.

De heer **Dölle** (CDA): Er is sprake van een misverstand. Niet ik, maar de regering heeft die stelling naar voren gebracht.

De heer **Van Raak** (SP): Dan zijn mijn woorden aan het adres van de minister gericht.

Ik vind het een rare redenering dat het slecht gaat met een partij omdat de mensen hoog opgeleid en beter geïnformeerd zijn. Daar spreekt ook een totaal gebrek aan trots op politieke partijen uit. Een partij doet het toch niet goed als die alleen maar laag opgeleide en slecht geïnformeerde mensen trekt?

Het wetsvoorstel bevat enkele goede zaken. Ik noem het grote gewicht voor ledentallen, de objectieve criteria en de toezegging van de minister om terughoudend te zijn met toetsing. Voor mijn fractie blijven er twee grote problemen. De volgorde is immers eerst geld, dan discussie. Het tweede wetsvoorstel komt in september. Misschien zien wij dat nog dit jaar in onze Kamer. Mijn fractie geeft er de voorkeur aan, dat wetsvoorstel af te wachten. De volgorde is vervolgens eerst discussie, dan geld. Ik zie uit naar de plannen van de politieke partijen, met analyses van de problemen waarmee zij te kampen hebben en de suggesties voor het oplossen daarvan. Vervolgens kan bekeken worden hoeveel geld daarvoor eventueel nodig is. Tot die tijd kan mijn fractie dit wetsvoorstel niet goedkeuren.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik begrijp dat de fractie van de SP tegen het wetsvoorstel stemt. Is dat vanwege het principe van subsidiëring of vanwege de verhoging van de subsidies? De SP-fractie in de Tweede Kamer heeft bij deze wet alleen tegen het onderdeel gestemd dat verhoging betreft. De wet is met algemene stemmen aangenomen, met deze aantekening van de SP-fractie.

De heer **Van Raak** (SP): Ik ben tegen de verhoging met 50%. De SP-fractie is overigens nooit principieel tegen subsidie geweest. Wij vinden dat partijen in principe de eigen broek moeten ophouden.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): De vorige fractie in deze Kamer heeft principieel tegen een wetsvoorstel gestemd omdat er niet gesubsidieerd moest worden.

De heer **Van Raak** (SP): Dingen veranderen gelukkig in een democratische partij!

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. Ik dank de regering voor de antwoorden. Wij zijn aangenaam getroffen dat de minister zegt dat in de boezem van de regering de nodige reserves bestaan ten aanzien van een organieke wet op de politieke partijen. Dat is een lichte accentverschuiving ten opzichte van het debat over het vorige wetsvoorstel.

Het probleem is niet zozeer dat de politieke partijen afhankelijk worden van de regering. Ik ben het met de minister eens dat dit vrij ondenkbaar is. Veel gevaarlijker is dat de nationale wetgever daaraan de bevoegdheid ontleent om de politieke partijen, van SGP tot SP, in één wet te structureren en daarmee de in het privaatrecht ingebodde autonomie van politieke partijen in te perken.

Wij hebben geen behoefte om lang stil te staan bij de factor hoge opleiding. De minister nuanceert de stelling en merkt op dat de moderne burger minder geneigd is om zich te binden. Dat staat los van de opleiding van mensen. Doorgaans is de ervaring immers dat veel kaderleden hoogopgeleide burgers zijn.

Op enkele vragen hebben wij geen antwoord gehad. Wij noteren dat de regering vindt dat burgemeestersreferenda betaald kunnen worden uit het geld van het Rijk aan de partijen. Ik laat dat maar even liggen.

Er is nog onduidelijkheid over de vraag of politieke partijen een deel van de subsidie mogen gebruiken om een partij in een ander land te sponsoren, bijvoorbeeld bij een referendum over Europa of bij een verkiezingscampagne.

Ik ben het direct met de minister eens dat het een kwestie van verdrukking is, want je haalt het uit het ene of uit het andere. Is het principieel aanvaardbaar dat Nederlandse politieke partijen Nederlands belastinggeld geven aan buitenlandse campagnes? Daar hebben wij steeds naar gevraagd, eerst in de schriftelijke voorbereiding en net weer in eerste termijn.

In gemeenten waar veel lokale partijen zijn, kunnen landelijke partijen volgens mij worden uitgesloten van subsidiëring omdat zij al geld krijgen uit de landelijke kas. Is dat een juiste afweging? Bij de VVD is er een andere verhouding tussen afdelingen en het land dan bij het CDA. Kun je als landelijke partij worden uitgesloten van subsidiëring door de lokale overheid? Ik noemde Schiermonnikoog omdat het toevallig de kleinste gemeente is waar geen enkele landelijke afdeling actief is.

Ik neem aan dat het feit dat provinciale staten de leden van de Eerste Kamer kiezen subsidiëring technisch irrelevant is, want ik heb geen antwoord van de minister gekregen op die vraag. Kan hij dat bevestigen?

De minister vindt dat een lid volledig zeggenschap moet hebben. Er moet minstens €12 worden betaald. Nu heb ik begrepen dat ieder lid dat bedrag zelf moet betalen. Het wordt dus lucratief om veel leden te hebben, omdat die een meervoud van subsidie opleveren. Stel dat de Stichting vrienden van het CDA het lidmaatschap betaalt van die leden. Mag dat? Tellen de leden die aldus contributie betalen mee?

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): U zegt dat het goed is dat leden volledig zeggenschap hebben. Dat is een begrijpelijk criterium. Hebben individuele leden van het CDA stemrecht op een landelijk congres?

De heer **Dölle** (CDA): Ja, sinds kort, maar ik geef daar verder geen kwalificaties aan.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Volgens mij hebben sommige partijen dat niet.

*N

De heer **Engels** (D66): Mijnheer de voorzitter. Ik spreek nogmaals uit dat mijn fractie het voorstel steunt. Ten eerste is de instandhouding van de intermediairfunctie tussen samenleving en openbaar bestuur buitengewoon wezenlijk. Ten tweede is elke poging die kan bijdragen tot een verbetering van de kwaliteit van de politieke partijen, dus een verbetering van overheidshandelen, meer dan welkom.

Het symposium sluit aan bij de observaties die ik in eerste termijn over het partijpolitieke stelsel heb gemaakt. Wat ons betreft is er een grote noodzaak om alle thema's die door de verschillende sprekers aan de orde zijn gesteld te bespreken. Ik roep de minister op om het symposium niet af te blazen, vooral niet omdat initiatieven vanuit partijen komen. Dat zou ik buitengewoon betreuren, ook al omdat wij nu zo'n fraaie uitnodiging op zak hebben.

Er is een discussie geëntameerd over de mogelijkheid om te komen tot een wet op de politieke partijen. Ik ben blij met de interruptie van collega Dölle op dit punt. Ik vind dat wij dat pad nooit op moeten gaan. Daar zijn twee redenen voor.

In de eerste plaats waren de voorbeelden die de heer Platvoet noemde mij een gruwel. Het zou volstrekt ridicuul zijn om een wet te ontwerpen waarin staat hoe wij met minderheden moeten omgaan en hoe zij functies moeten krijgen in politieke partijen. Zo blijft er van de autonomie helemaal niets over.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik heb een aantal elementen genoemd die naar mijn mening ter discussie kunnen worden gesteld, maar ik heb nog geen standpunt ingenomen over de uitkomst van die discussie. Ik wijs er wel op dat wij bijvoorbeeld adviesraden voor minderheden kennen waaraan de overheid de eis stelt dat een derde van de leden migrant moet zijn en een derde tot de groep jongeren moet behoren. Vindt de heer Engels dit even absurd?

De heer **Engels** (D66): Ik zou er zelf nooit opgekomen zijn, laat ik het zo zeggen, maar ik zal bestaande regelgeving niet diskwalificeren. Bovendien liggen aan dergelijke adviesraden andere doelstellingen ten grondslag.

Wij spreken hier nu over de vraag of wij publiekrechtelijk en staatsrechtelijk iets moeten regelen voor het functioneren van politieke partijen en nog wel in een wet in formele zin. Ik zal straks nog meer zeggen over mijn mening dat dit ten principale niet goed is, maar ik ben begonnen met de voorbeelden van de heer Platvoet die ik heb opgevat als mogelijk te regelen aspecten in zo'n wet op

de politieke partijen. Hij heeft die voorbeelden toch niet voor niets genoemd.

Hij heeft gesproken over discriminatie en ik heb dit aldus geïnterpreteerd dat ik weet dat er hier en daar een drang is om dwingend op te leggen dat politieke partijen bepaalde quota gaan hanteren voor de invulling van bepaalde posten. Ik heb gezegd dat dit mij een gruwel is en dat ik hoop dat dit niet zal gebeuren.

Hetzelfde geldt voor het voorbeeld van het eigendom van een zetel. Ik hoef toch niet uit te leggen dat er maar een eigenaar is van een zetel, namelijk degene die gekozen is. Ik vind dat dit altijd zo moet blijven. Het zou mij een gruwel zijn als een politieke partij via een wet op de politieke partijen eigenaar zou willen worden van een zetel om vervolgens iemand die het spoor bijster is of iets anders doet dan de partij wil, een orgaan uit te gooien.

De heer Platvoet sprak ook over last en ruggespraak. De ruggespraak staat al niet meer in de Grondwet, maar het element van het verbod van last is nog een van de zeer weinige waarborgen die wij hebben in de formele kiezersdemocratie om de individuele autonomie van een gekozenen te kunnen waarborgen. Ik vind dat daar geen regiem van een politieke partij op moet worden losgelaten.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik bracht de last en ruggespraak in verband met de afdrachtregeling. Ik wil dit niet anders formuleren.

Toch wijs ik erop dat er sprake zou kunnen zijn van het meten met twee maten. De politiek legt aan organisaties allerhande eisen op met betrekking tot democratie, interne democratie, transparantie en minderheden, maar als het over politieke partijen gaat, mogen al die elementen niet ter discussie worden gesteld. Ik vind dit onevenwichtig. Ik wil die discussie wel voeren, overigens zonder een voorschot te nemen op de uitkomst. Ik heb die vraag al aan de minister gesteld.

De heer **Engels** (D66): Wat is de reden waarom een ontwikkeling in die richting zo'n gruwel zou zijn? Dit heeft te maken met mijn opvatting dat een van de kwaliteiten van ons partijpolitieke stelsel -- met alle kritiek die mijn fractie daarop heeft -- de acceptatie is van een grote mate van organisatievrijheid en van een grote mate van politieke autonomie voor een politieke organisatie om te functioneren zoals die organisatie dat wil. In de derde plaats moeten wij vooral voorkomen dat de scheiding tussen de wereld van het staatsrecht en de wereld van de politiek en de partijpolitiek al te zeer met elkaar vermengd raken. Op grond van die fundamentele noties kom ik tot de conclusie dat wij dit pad niet moeten opgaan. Ik hoop dat deze opvatting brede weerklank zal vinden.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ik was het met heel veel van wat de minister zei, wel eens. Daarom bedank ik hem voor zijn beantwoording. Ik had niet onmiddellijk verwacht dat hij in zijn beantwoording zou kiezen voor een heel andere systematiek van subsidiëring, en dat kan ik ook best begrijpen. Zijn motivering is min of meer plausibel; dat wil ik uitgesproken hebben.

Het probleem is dat er een scheve verhouding, een onvergelijkbaarheid blijft tussen partijen die landelijk georganiseerd en gesubsidieerd worden en partijen die volgens het schema van de minister door een provincie of een gemeente zouden moeten worden gesubsidieerd. Dat zal waarschijnlijk nooit in verhouding kunnen staan tot de mogelijkheden waarover de landelijke partijorganisaties, inclusief de lokale afdelingen, kunnen beschikken. Daarbij speelt mee -- de heer Dölle heeft dit punt zonet ook uitgewerkt -- dat niet valt te verwachten dat een gemeente zal besluiten om slechts één partij te subsidiëren en de rest niet.

De overheid zou de niet onbelangrijke groep van lokale en provinciale politieke organisaties in een of andere vorm moeten erkennen. Een mogelijkheid daarvoor is subsidiëring van de koepels; dat is een zinvolle gedachte. Het argument daartegen van de minister zou ik niet bedacht kunnen hebben: de lokale en provinciale partijen worden zo gedwongen om zich bij zo'n koepel aan te sluiten. Naar mijn idee is dat niet helemaal waar. Het gaat om koepels van onafhankelijke partijen. Bovendien kunnen er wettelijke waarborgen worden vastgelegd. Zo'n koepel zal gaan optreden als een soort belangengroep. Het gaat niet alleen om het aaneensluiten van de achterliggende partijen. Er komt in dat geval ook een financiële verhouding, die niet negatief hoeft te zijn. De minister heeft wat te veel onnodige koudwatervrees.

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Ook ik wil de minister danken voor zijn beantwoording. Dat is hier geen ongebruikelijke frase, maar ik ben het ook wel eens met veel punten van zijn benadering. Ook zijn ontboezeming dat hij een klassieke opvatting heeft over het belang van politieke partijen als verenigingen die zo sterk mogelijk moeten worden gemaakt, kon ik erg waarderen.

De minister heeft een bevredigend antwoord gegeven op de controle van de ledenaantallen. In het debat van vier jaar geleden zat ik nog op de lijn van De Vries: een verkiezingsuitslag en de zetelverdeling zijn objectief en verifieerbaar terwijl dat moeilijker ligt bij het ledenaantal. Ik vertrouw erop dat dit op de goede manier wordt gecontroleerd, zoals de minister het uitlegde. Op de specifieke vraag van de SP-fractie kan ik geen antwoord geven anders dan dat ik ervan overtuigd ben dat mijn partij niet zoals de hoofdpersoon uit de roman Dode zielen van Gogol handelt in dode zielen.

De minister zei dat er criteria zijn waaraan de leden moeten voldoen om ze te laten meetellen voor de subsidie. Zij moeten bijvoorbeeld een bepaalde contributie betalen, maar ook stemrecht hebben in de algemene vergadering. Dat zou ertoe kunnen leiden dat een voorwaarde is dat een partij ledencongressen houdt. Vandaar mijn vraag aan de heer Dölle: heeft het CDA wel ledencongressen? Ik heb sterke aanwijzingen dat sommige partijen die niet hebben. Volgens mij heeft de SP een afgevaardigdencongres; de PvdA heeft dat ook. Mijn partij heeft dat helaas -- ik was zelf een voorstander van een afdelingencongres -- afgeschaft en organiseert nu een ledencongres. Het kan toch niet zo zijn dat ik wat de minister zei zo moet interpreteren dat partijen zonder

ledencongres daardoor geen subsidie krijgen voor hun leden?

Ik ben het zeer met de heer Van Raak eens over het organiseren van die conferentie: het zou een mooie vorm van verstatelijking zijn als in het ministerie wordt uitgedacht hoe een congres over de toekomst van politieke partijen zou moeten plaatsvinden. Ik begrijp echter dat de minister regelmatig contact heeft met de voorzitters van de politieke partijen.

Ik ga er vanuit dat het congres inhoudelijk wordt voorbereid in overleg met die voorzitters van de politieke partijen.

De fractie van GroenLinks in de Tweede Kamer heeft gestemd voor de motie waarmee steun moet worden uitgesproken aan koepels van landelijke afdelingen. Ik moet bekennen dat ik wel kan meeleven met de redenering die de minister ophangt. Het is zinvol als het gebeurt, maar in het kader van de huidige regeling kan het niet. Of het kan in het kader van de nieuwe regeling is zeer de vraag. Als het zou moeten gebeuren, lijkt mij dat het om te beginnen door de VNG moet worden opgelost.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Mijnheer de voorzitter. Wij hebben het uitvoerig gehad over overheidssubsidie die in zekere mate afhankelijk maakt van staatssteun. Wij beschouwen dat als een next-bestoplossing. Financiële onafhankelijkheid lijkt ons nog altijd de eerste, verkieslijke optie. Maar goed, gegeven de bestaande situatie vraagt een en ander in elk geval om een zeker evenwicht tussen de diverse financieringsbronnen van politieke partijen, dat ben ik met de minister eens. Ik ben het ook met hem eens dat overheidssubsidiëring ten enenmale een zekere mate overheidsbemoeyenis meebrengt. Qua systematiek van subsidiëring van de overheid vraagt dat enerzijds objectieve criteria en maatstaven. Anderzijds betekent het arbitraire maar niet willekeurige keuzen die eenvoudigweg gemaakt moeten worden.

In mijn politieke bestaan ben ik nog nooit voorstander geweest van een wet op de politieke partijen. Het gaat in dit geval om een organieke wet, zoals ik begrijp. Ik wil met name de heer Dölle en de heer Engels, die daarover duidelijke uitspraken hebben gedaan, wat dat betreft bijvallen. Ik weet niet of het nodig is om te zeggen dat dit helemaal losstaat van de actuele situatie waarmee in het bijzonder mijn politieke partij wordt geconfronteerd. Ook lang ervoor heb ik het standpunt gehuldigd.

Er komt nog een wetsvoorstel. Sommigen spreken over een tweede wetsvoorstel, anderen hebben het over een derde wetsvoorstel. Ik weet niet precies wat zij bedoelen, maar duidelijk is dat een vervolgvorstel in aantocht is. In dat verband vraag ik hoe het moet gaan met de motie-Dubbelboer. Die is aangenomen, hoewel de minister aanvaarding ervan ten sterkste had ontraden. Hij heeft de motie zonet zelf nog genoemd. In de motie is sprake van een nieuwe wet op de partijfinanciering. Ik neem aan dat het tweede of derde voorstel dat nog komt, daarmee niets van doen heeft. Waaraan moeten wij denken als sprake is van een nieuwe wet op de partijfinanciering?

*N

Minister **Remkes**: Mijnheer de voorzitter. Laat ik maar eens bij het een na laatste punt beginnen. Dat is mij namelijk ook niet helemaal duidelijk. Voor de helderheid: wat mij betreft is sprake van een tweede voorstel. Dat was het dan ook. Ik heb verder helemaal niets in voorbereiding. Ik heb in de Tweede Kamer mijn twijfels geuit over de uitvoering van de motie-Dubbelboer, en die twijfels heb ik hier herhaald. Ik zal daarover binnenkort een brief aan de Kamer sturen, maar de mogelijkheden om op die manier uitvoering te geven aan de motie zijn niet zo heel groot.

Mevrouw Meindertsma heeft gezegd dat zij een principiële discussie wil voeren als het tweede voorstel er ligt. Ik zie daar naar uit. De heer Platvoet zei dat het toch echt de partijvoorzitters zullen zijn die de conferentie organiseren. Neen, zeg ik dan, het is de minister die de conferentie organiseert. De partijvoorzitters kunnen natuurlijk nuttige ideeën aandragen, maar de conferentie dient ook voor mijn eigen oordeelsvorming. Het is niet zo dat een conferentie die uitsluitend door de "kalkoenen" wordt gedicteerd, de beste resultaten oplevert, om het maar onorthodox uit te drukken. Ik wil daarin wel enige ruimte hebben.

De heer Van Raak had het over trots. Welnu, ik ben nog iedere dag trots op mijn lidmaatschap en in ieder geval trots op mijn eigen politieke partij. Er is wel eens sprake van een dipje, maar dat zal de heer Van Raak zelf ook wel eens hebben; dat overkomt ons allen wel eens. Maar dit raakt volgens mij niet de kern van de discussie. Misschien is zo'n conferentie de moeite waard om nader bij dit aspect stil te staan. Ik kan een onderbouwd verhaal houden over de vraag waarom het met de SP redelijk goed gaat, terwijl het met andere partijen wat minder goed gaat, maar daar zitten discutabele punten aan. Die discussie moeten wij hier nu niet voeren, maar er is meer over te zeggen.

De heer **Van Raak** (SP): Ik ben heel benieuwd naar die discutabele punten. Kan de minister een tipje van de sluier oplichten? Het debat voeren wij dan wel in de toekomst. De SP is volgens mij een klassieke partij, die het op een klassieke manier succesvol doet. Wat zijn de problematische punten daaraan?

Minister **Remkes**: Ik vind dat de SP in een groot aantal opzichten redelijk succesvol en meestal in een ongewenste richting opereert. Als de heer Van Raak eens goed in zijn geheugen graaft, weet hij wel waarop ik doel. Ik heb in de Kamer al eens iets gezegd over de financieringsstructuur van de SP.

De heer **Van Raak** (SP): Het onderzoek loopt al een tijdje, en ik ben heel benieuwd naar de vorderingen en naar het tijdstip waarop wij de uitslag daarvan kunnen zien.

Minister **Remkes**: Het onderzoek loopt aan de overzijde. Ik heb daarover inmiddels met de overzijde gepraat. De Tweede Kamer schijnt ermee bezig te zijn. Ik houd niet van dubbel werk. Als de activiteiten daar toch al lopen, laat ik gaarne de Tweede Kamer het voortouw nemen.

De heer Dölle heeft van mij nog een antwoord tegoed over de splitsing. Als de vereniging van een politieke partij splitst, doet zich de vraag voor welke vereniging nog de politieke partij is aan wie de zetels volgens de Kieswet zijn toegeedeeld. Of de andere, afgesplitste vereniging ook subsidie krijgt, hangt af van de vraag of ook de Kamerfractie splitst. In dat geval zijn er twee politieke partijen, en beide fracties kunnen een partij aanwijzen. Dan geldt wat ik eerder heb gezegd over splitsing. Zonder splitsing van de fractie is er dus één partij zonder fractie, en dus ook zonder subsidie.

De heer Dölle had het ook over een "schijnconstructie". Welnu, men moet zelf de contributie betaald hebben. Als dit zou worden ondergebracht in de Stichting vrienden van het CDA, geldt dat niet voor de wet.

Wat Schiermonnikoog betreft, ben ik bereid daar nog eens nader bij stil te staan als het gaat om uitvoering van de motie-Dubbelboer. Daar zeg ik echter bij dat voor mij principieel geldt dat de subsidiëring van lokale partijen een lokale verantwoordelijkheid is. Ik heb dus ook geen behoefte op dit moment om aan te geven wat wel en wat niet zou moeten kunnen. Die verantwoordelijkheid kan men in mijn wijze van zien lokaal wel dragen en die afweging kan daar ook wel gemaakt worden. Ik heb overigens totaal niet op het netvlies staan dat dit een probleem zou zijn. Het kan zijn dat ik een enkel incident niet goed op het netvlies heb, maar volgens mij zijn er in dit opzicht geen problemen.

De heer **Dölle** (CDA): Dat ben ik met u eens. Voor zover ik weet, zijn die problemen er niet. Toch ligt die uitspraak er het nieuwe wetsvoorstel ligt er. De uitspraak zou erop kunnen lijken dat het gemeenteraden waarin lokale partijen overheersen -- en dat zijn er inmiddels heel wat -- toegestaan is om landelijk geaffilieerde partijen uit te sluiten. Dat heeft u, dat heeft de regering geaccepteerd in de toelichting. Onze vraag is: geldt dat dan zo apodictisch dat het er niet toe doet hoe de interne structuur van die landelijke partijen is? Heeft een landelijke partij subsidie, dan zou de lokale afdeling in beginsel kunnen worden uitgesloten van lokale subsidie. Dat is het punt.

Minister **Remkes**: Zullen wij hier afspraken -- dat lijkt mij wel zo praktisch -- dat wij daar eens nader bij stilstaan op het moment dat dit verschijnsel zich voordoet? Op dit ogenblik zijn wij hier volgens mij uitsluitend aan het theoretiseren, hoe belangrijk ook.

De heer **Dölle** (CDA): Wij proberen om alvast die verduidelijking te krijgen, omdat het wetsontwerp hier aan de orde is. Ik wil uiteraard best afwachten.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Dat noemt de minister dan weer een als-dan vraag.

Minister **Remkes**: Ik probeer ook om consistent te zijn. De heer Platvoet heeft een vraag gesteld over het lidmaatschap. Het betekent niet dat de vraag aan de orde is hoe de besluitvormingsstructuur in elkaar steekt. Het gaat om een begrip uit het verenigingsrecht en men moet

volwaardig lid zijn van de vereniging van de partij. Dat is het criterium.

Dan kom ik bij de heer Engels. Ik constateer dat wij het in vergaande mate met elkaar eens zijn. Dat geldt in een aantal opzichten ook voor de heer Ten Hoeve, behalve waar het gaat om de erkenning. Ik onderken natuurlijk het belang van lokale politieke partijen, alleen hoeft de erkenning daarvoor niet automatisch tot uitdrukking te komen in een financiële regeling van rijkszijde. Dat is de stelling die ik betrek. Dat doet niet af aan mijn erkenning van lokale politieke partijen en de bijdrage die zij leveren aan het democratische proces.

De heer **Engels** (D66): Het probleem lijkt mij dat er wel een heel groot verschil is in de mogelijkheden die er bestaan. Dat heeft de minister zelf ook geconstateerd.

Dit betekent dat op plaatselijk niveau misschien de helft of nog meer van wat daar aan politiek bedreven wordt op een andere manier, zonder al die materiële middelen, gebruikt moet worden. Die situatie is op zichzelf niet gezond. Dat zou door het Rijk erkend moeten worden. Er is zojuist in het debatje met de heer Dölle geconstateerd dat er nu helemaal geen problemen zijn over de verdeling van subsidies op plaatselijk niveau. Dit betekent niets anders dan dat er op plaatselijk niveau wat dat betreft eigenlijk niets gebeurt. Daar gaat het nu juist om.

Minister **Remkes**: Mijn bezwaar tegen de koepelconstructie is nu juist dat je ook daarmee nog niet bereikt dat je een volledig level playing field realiseert. Er zullen namelijk naar alle waarschijnlijkheid altijd groeperingen zijn die niet bij een koepel aangesloten zijn. Dit is dan ook de kanttekening die ik daarbij plaats.

Voorzitter. Ik constateer tot slot dat de heer Holdijk en ik het met elkaar eens zijn over wat hij zei over de aversie tegen een wet inzake politieke partijen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 112 van het Reglement van orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden, zich niet met het wetsvoorstel 29869 te hebben kunnen verenigen.

**

Sluiting 19.20 uur.